

România literară

15 ani de istorie nouă,
revoluționară, a patriei

Din izvoarele geniului național

SINTEM un popor cu o istorie din cele mai complexe, tocmai fiindcă în dimensiunea ei bimilenară s-au înfruntat aici atâtea potrivnicii, așezați fiind într-un spațiu de necurmată lucrare civilizatorie al acestui bătrîn continent la a cărui dănuire și propășire în identitatea lui europeană am contribuit din totdeauna. De multe, multe ori cu sîngele de jertfă a generații după generații, străbătînd, totuși, veacurile și ridicîndu-ne necontenit peste stihia vicisitudinilor.

Iar cea mai grea dintre acestea, mai grea chiar în perioada contemporană a istoriei noastre, a fost, desigur, cea a ultimului război mondial, cînd poporul român, revigorat de însăși conștiința vechimii lui europene, a știut și a izbutit să se reafirme pe el însuși în ceea ce-i era mai propriu ca voință întru împlinirea destinului său. Desfăcîndu-se din lanțurile trădării și silniciei a luptat cu eroism alături de Națiunile Unite, pînă la victoria finală asupra celui mai crunt dușman nu numai al Europei, ci al întregii umanități.

Biruința asupra fascismului a însemnat pentru poporul român și o nouă pagină în frămîntata lui istorie. O pagină de multiple semnificații, în fascicolul de lumină al cărora s-a impus cu o dinamică ineluctabilă potențialul revoluționar al clasei noastre muncitoare prin partidul său comunist. Datorită lui, partidului, România a pășit, prin chiar actul eliberării sale naționale, pe calea revoluției de construire a noii orînduirii, cea socialistă. Pe cît de rapide în desfășurarea lor, etapele acestui proces angajîndu-ne structural viitorul au întîmpinat nu puține adversități implicînd serioase contradicții tocmai pe fagașul a ceea ce constituie legitatea unei revoluții de o asemenea anvergură: afirmarea, tot mai creatoare și mai relevantă, a conștiinței de sine a poporului care prin forțele lui cele mai avansate își făurea un nou destin.

Acest nou destin s-a și configurat în decursul a două decenii — chipul noii Români purtînd, însă, dînc impregnate trăsăturile perioadei grele prin care trecuse, consecință a unor condiții neprielnice, în special de ordin extern, impuse ca atare, dar, nu mai puțin, și a unor grave distorsiuni avîndu-și originea în însăși concepția și practica de ordin strict intern, marcate de ravagiile dogmatismului, ale subiectivismului, ale unei restrînse respirații a democrației de partid și, prin aceasta, a puterii de creație a poporului, care năzuia la un climat autentic innoitor, efervescent, pe măsura realilor sale capacități, și, totodată, în deplin consens cu aspirațiile de manifestare a veritabilei sale personalități pe plan internațional.

LA ACEST moment de confruntare a mersului revoluției noastre cu propriile-i condiții interne și externe, Istoria și-a spus cuvîntul prin alegerea în fruntea partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Adică a bărbatului identificat încă din anii adolescenței cu lupta revoluționară, călit, încă din fragedă tinerețe, în înfruntarea aspră a temnițelor, apoi în participarea, încărcată de un exemplar curaj, la acțiuni din cele mai îndrăznețe ale partidului comunist de revendicări pe plan intern, cît și de semnificativ protest împotriva celor ce amenințau integritatea, independența și suveranitatea țării. Este anul 1939 și, ca secretar al U.T.C., organizează manifestații împotriva războiului ce se pregătea. Iarși întemnițat, între 1940 și 1943 la Jilava și Caransebeș, iar între 1943 și 1944 în lagărul de concentrare de la Tg. Jiu, continuă, alături de alți militanți ai P.C.R., să acționeze pentru pregătirea și infaptuirea revoluției de eliberare națională și socială din August 1944. După realizarea Eliberării se află în primele rînduri în amplele acțiuni politice pentru sprijinirea frontului antihitlerist, pentru democratizarea țării, pentru dezvoltarea noii orînduirii, îndeplinind importante funcții de partid și de stat, cu sarcini multiple în diferite domenii ale construcției revoluționare pe linie de stat și ale vieții de partid. Membru supleant (1954—1955), apoi membru (1955—1965) al Biroului Politic, secretar, totodată, al C.C. al P.C.R., este, în martie 1965, ales în fruntea conducerii partidului.

Congresul al IX-lea (iulie 1965), în fața căruia tovarășul Nicolae Ceaușescu prezintă Raportul C.C. al P.C.R., va înscrie cotitura decisivă, de amplă perspectivă, inaugurînd noua perioadă a istoriei noastre sub semnul aprofundării și amplificării revoluției socialiste la veritabilele ei dimensiuni și perspective, prin raportarea directă la condițiile specifice ale țării, proiectînd propriile năzuințe ale națiunii. Sînt acelea ce se vor afirma și dezvolta cu tot mai vădită intensitate —

George Ivașcu

(Continuare în pagina 2)

SPRE A VEDEA, NOI, CALEA...

Romantic e cel care mină de de speranță,
Și nu se dă în lături niciodată
Să arate tot ce alții nu arată, —
Nu-și pune osteneala în balanță,

Ci priveghează, stînd mereu de pază,
Să se-implinească visul de aur pe pămînt,
Să se-implinească, -n fapt și-n cuvînt,
O lume a dreptății la care toți visează,

O lume izbăvită de rele-apucături,
Și de perfide poftă bestiale,
O lume fără arme și fără arsenale,
Fără masacre și dărîmături.

Conducătorul nostru e cel ce-ntruchipează
Pe arhitectul care înalță, nu dărîmă,
Și taie dreaptă cale, de cînd e el la cîrmă,
Să înflorească țara, să piară reaua piață,

Și spre-a vedea, noi, calea spre fericite zile
Mai limpede, spre-a ocoli impasul,
Spre a ne fi mai ferm, mai iute pasul,
El e ca polizorul de lentile,

Făuritor al clarului ocean
În care țara-ntreagă și lumea-ntreagă-ncape,
Și nava nu se-abate, plutind pe tulburi ape,
Din drumul ei spre țărîmuri de mîrgean.

Virgil Teodorescu

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor şef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacţie: Roger Câmpăneanu.

Din izvoarele geniului naţional

(Urmare din pagina 1)

prin Congreşele X, XI, XII, prin Programul Partidului, prin complexul de iniţiative şi de măsuri în toate domeniile, implicând dezvoltarea impetuoasă a vieţii materiale şi spirituale, sub semnul construirii multilaterale a orânduirii socialiste.

IDENTIFICÎNDU-SE tot mai plenar şi mai semnificativ în conştiinţe cu înseşi gândurile şi simţirile maselor celor mai largi, cunoscând tot mai aprofundat şi mai multilateral nevoile şi dorinţele de mai bine ale poporului cu care s-a aflat dintru început într-un dialog ce a devenit tot mai rodnic — în frecvente întâlniri la locul de producţie, în uzine şi în fabrici, în mine şi pe ogoare, în instituţii de toate profilurile, în consfătuiri de lucru implicând toate sectoarele muncii constructive, în mari adunări populare, în forumuri de vastă amploare civică; deschizând largi posibilităţi opiniei publice de a participa la însăşi activitatea conducerii superioare de partid şi de stat, nu numai congresele dar şi plenarele Comitetului Central, şedinţele Marii Adunări Naţionale ca şi alte reuniuni sau dezbateri fiind comunicate în direct prin radioteleviziune, lărgindu-se, astfel, neconţinut posibilităţile de participare la viaţa obştească a tuturor cetăţenilor ţării; înlesnind prin noi şi noi mijloace procesul de democratizare şi de opţiune democratică, precum l-au demonstrat şi recente alegeri de la 9 martie, — tovarăşul Nicolae Ceauşescu a imprimat vieţii de partid şi de stat o concepţie cu totul nouă în raport cu trecutul, perfecţionind, totodată, neconţinut acest vast proces la scara naţională. Astfel se şi explică faptul că partidul nostru numără astăzi 3 milioane de membri, iar Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste înglobează pe fiecare zi în activităţile sale tot mai numeroşi cetăţeni, dintre cei ce nu sînt membri de partid.

PE CIT de întins ca rază de cuprindere, pe atât de preocupat în a răspunde tot mai adecvat sarcinilor sale a devenit, dealungul acestor ani, activul de partid, exemplul suprem de neobosită muncă şi devotament revoluţionar fiind însuşi secretarul general. În memoria noastră nu există un alt bărbat de stat, un alt „revoluţionar de profesie” cu o asemenea putere de dăruire, cu o mai prodigioasă activitate, cu o mai vie prezenţă în tot ceea ce se întreprinde în treburile ţării, precum tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Sînt — acestea — însuşi unice în istoria contemporană a României şi ele explică, desigur, impactul, de asemenea fără precedent, între conducător şi popor, stîmă şi dragostea neţărmurite manifestate de către toţi fiii patriei pentru cel care-i reprezintă astfel la cei mai autentici indici de adeziune şi, ca atare, de unitate în jurul partidului, credincioşi patriei socialiste.

Acest vibrant sentiment patriotic îşi are sorgintea atît în conştiinţa semnificaţiei cotei de nivel a progresului în civilizaţie şi cultură al României de astăzi, cît şi în aceea că tovarăşul Nicolae Ceauşescu s-a dovedit, ca secretar general al partidului şi ca şef al statului, cel mai fervent militant în acţiunea de cunoaştere cît mai temeinică, pînă la cele mai îndepărtate măturii, pe firul timpului, a existenţei noastre istorice pe aceste meleaguri. Deschizător de noi şi noi orizonturi spre viitor, tovarăşul Nicolae Ceauşescu este acela care a realizat în anii noştri cea mai fremătătoare deschidere spre trecutul patriei şi poporului nostru, nu numai restabilind adevărate majore ce păreau a fi fost programatic date uitării, dar şi potenţînd cercetarea asupra originilor noastre străvechi, astfel că nu întîmplător în acest an vom celebra cei 2050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat şi independent al strămoşului rege Burebista. Tradiţia a devenit activă prin punerea în lumină a ceea ce constituie însuşi rădăcinile identităţii locuitorilor acestui pămînt, iar iniţiative la perimetrul întregii ţări precum cele ale Festivalului naţional „Cîntarea României” s-au dovedit ca răspunzînd unui autentic sentiment de redescoperire şi retrăire în matca stilistică proprie a uneia din cele mai bogate civilizaţii. Valorificarea moştenirii noastre culturale a căpătat o amploare fără precedent tocmai datorită acestui spirit înnoitor, adică deschis către toate realizările autentice ale geniului nostru creator din trecut, cele ale literaturii şi artelor situîndu-se pe primul plan.

POLITICA internaţională a României socialiste în aceşti 15 ani a înscris, precum o lume întreagă o recunoaşte, acel nivel de prestigiu şi de consideraţie, astfel încît noţiunile de independenţă şi suveranitate naţională să devină realitate vie şi eficientă, impunîndu-şi valabilitatea lor reală în întreg complexul de relaţii diplomatice pe care le întreţinem actualmente cu alte state. Expresie fidelă şi directă a politicii interne, profund patriotice, această politică explică şi justifică poziţia şi conduita externă, prezenţa României atît de activă în toate organismele internaţionale în frunte cu O.N.U., neostenita activitate a preşedintelui ţării aflat într-un continuu impact referenţial cu cele mai diverse dar semnificative aspecte ale lumii contemporane — în finalitatea consolidării destinderii, a instaurării unei noi ordini economice internaţionale, a promovării consecvente a păcii prin tratative, a cooperării cu toate statele, indiferent de sistemul lor social.

Niciodată mai mult ca în zilele noastre, mîndria patriotică n-a fost mai îndreptăţită şi, prin consecinţă, interesul fiecăruia cetăţean pentru destinul ţării mai treaz, considerîndu-se el însuşi participant activ la tot ceea ce întreprinde conducerea partidului şi statului nostru în relaţiile cu celelalte partide, cu statele de pe cuprinsul globului.

LA IMPLINIREA celor cincisprezece ani de cînd tovarăşul Nicolae Ceauşescu a fost ales în fruntea partidului şi, astfel, i-a revenit întreg ansamblul de înalte răspunderi ale destinului României, această epocă din istoria noastră se identifică, în cugetul şi simţirea tuturor fiilor patriei, cu însuşi chipul celui care i-a dat strălucirea, sorbind neconţinut din izvoarele geniului naţional.

George Ivaşcu

Viaţa literară

Întîlniri cu cititorii

Bucureşti

● Valeriu Răpeanu, Lucian Avramescu, Mircea Ionescu-Quintus, L. Kalustian, la Casa de cultură din Urlaţi, judeţul Prahova; Edgar Papu, la Universitatea cultural-stiinţifică Bucureşti, sala Dalles, în cadrul expunerii „Poezia lirică la Camil Petrescu”; George Muntean, la Universitatea cultural-stiinţifică. Sala Dalles, în cadrul expunerii „Amprenta stilistică şi configuraţia poetică la marii scriitori români — Alexandru Philippide”; Ioan Pană, Dan Tărcihă, Cristina Constantinescu, la Academia Militară (cu prilejul deschiderii Cenuclului de limbă franceză); Virgil Carianopol, Ion Cringuleanu, Dumitru Bălaieţ, Mihai Stănescu, Viorel Cozma, Dumitru Frunză, Arcadie Donos, Pavel Peres, Al. Raicu, Dumitru Stănescu, la Scoala generală nr. 197 din Capitală, la Scoala generală din comuna Soldanu, judeţul Ilfov, la Ministerul industriei constructoare de maşini, la Centrala fabricilor de confecţii şi la Clubul I.T.B.; Irimie Străuţ, la scoile generale nr. 4, 13, 15, la Casa pionierilor şi şcolimilor patriei din Piteşti, la căminele culturale din comunele Valea Ursului, Bascov, Titeşti, Zărneşti şi Măluţeni, judeţul Argeş; George Chirilă, Florin Costinescu, la Căminul cultural din comuna Mihai Bravu, judeţul Ilfov.

Moment omagial Agatha Bacovia

● La librăria „M. Sădoveanu” din Capitală a avut loc prezentarea volumului „Soaptele iubirii” de Agatha Bacovia, apărut recent în Editura Cartea Românească. A prezentat Emil Manu. De asemenea, cu prilejul împlinirii vârstei de 85 de ani, la Muzeul „G. Bacovia” s-a desfăşurat o seară omagială dedicată poetei, în cadrul căreia au luat cuvîntul Dan Smintunescu, Oliver Velescu, Eugenia Cărbunaru. Au citit versuri dedicate sărbătoritei Gh. Băjenaru, Tudor Opris, Aurel Cimpeanu, Constanta Bădicel, Paul Capoieru, Florin Isar, Maria Zimniceanu, — membri ai cenuclului „Prietenii Muzeului G. Bacovia”. O festivitate asemănătoare a avut loc la Liceul de Metrologie nr. 17, în cadrul cenuclului literar „Lumina”, condus de poetul Gh. Băjenaru.

Seară memorială Victor Eftimiu

● La Casa de cultură din Busteni, judeţul Prahova, a avut loc o seară memorială dedicată personalităţii lui Victor Eftimiu. Despre viaţa şi opera scriitorului a conferenţiat Cristian Păncescu.

Pentru „Almanahul literar” 1981

● Asociaţia scriitorilor din Bucureşti aduce la cunoştinţă că materialele pentru „Almanahul literar” pe anul 1981 (poezie, proză, traduceri, critică şi istorie literară, fotografii, desene) se primesc numai pînă la data de 1 iunie 1980. La „Almanahul literar” pot colabora numai membrii Uniunii Scriitorilor. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Craiova

● Ilarie Hinoveanu, Ion Rusu-Şirianu, Romeo Popescu, Dan Lupescu, Ion Prunoiu, la Casa de cultură din oraşul Segarcea, judeţul Dolj; Marin Sorescu, Ilarie Hinoveanu, Mihai Duţescu, Ion Schintea, George Sorescu, Toma Grigorie, Romulus Diaconescu, Florea Firan, Ovidiu Ghidirmic şi tinerii poeţi Simona Iliescu şi Mihai Uruşu, la Muzeul de artă din Craiova, în cadrul şedinţei Cenuclului literar al Asociaţiei Scriitorilor; Mircea Pospai, Ion Rusu-Sirianu, Aurelian Popescu, Ilarie Hinoveanu, la cariera de calcar „Bistriţa” a Întreprinderii miniere Vilcea şi la Exploatarea minieră Berbeşti (Vilcea), cu prilejul prezentării romanului „Dreptul la viaţă” de Aurelian Popescu; Florea Firan şi Ovidiu Ghidirmic, la Cenuclul „Traian Demetrescu” al Casei de cultură municipală Craiova; Marcela Radu, la Liceul energetic din Craiova cu prilejul prezentării lucrării „Spaţii teatrale” de Romulus Diaconescu.

Iaşi

● Haralambie Ţugui, Nicolae Barbu, Horia Ziliu, Nicolae Turtureanu, Al. Pascu, la Liceul Naţional, Liceul „Eminescu” şi Facultatea de stomatologie din Iaşi.

Timişoara

● Anghel Dumbrăveanu, Nikolaus Berwanger, Damian Ureche, Traian Dorgoşan, I. D. Teodorescu, la o unitate militară din Timişoara şi la Spitalul din comuna Jebel; Al. Deal, Iosif Costinas, la Cenuclul „Atelier 16” al Şcolii populare de artă din Arad; Cornel Ungureanu, Marcel Pop Corniş, Lucian Alexiu, Valeriu Drumes, Nicolae Ţirioi, Brînduşa Armanca, Alex. Ruja, Marian Odangiu, Şerban Foartă, Ion Maxim, Mircea Mihăies, Crispu Dascălu, Liviu Ciocirlic, Gheorghe Azap, la Cenuclul literar al Asociaţiei scriitorilor din Timişoara şi la revistele „Orizont”; Florin Bănescu, Horia Ungureanu, Vasile Dan, Lucian Emandi, Cornel Marandiu, Ilie Măduţa, Anton Palfi, Al. Ruja, Gheorghe Schwartz, Dorel Sibii, Andrei Stefanko, şi Znorovskiy Atila, la Comitetul judeţean de partid Arad şi la căminele culturale din Curtici şi Pecica; Cornel Ungureanu, Lucian Alexiu, Crispu Dascălu, Dorian Grozdan, Franz Liebhard, Maria Pongracz, Neboişa Popovici, Mircea Serbănescu, Elena Borugă, Gheorghe Luchiescu şi Anghel Dumbrăveanu, în cadrul şedinţei comisiei pentru cinstirea memoriei scriitorilor dispăruţi din cadrul Asociaţiei scriitorilor din Timişoara.

● Teohar Mihadaş, Constantin Zărnescu, Ştefan Damian, Ion Mureşan, Marin Minculescu, la Căminul cultural din comuna Răcăţiu, Király László, Köntös Szabó Zoltán, Csiky László, Lászlóffy Aladár, la Institutul de artă dramatică din Tg. Mureş.

Cluj-Napoca

● Teohar Mihadaş, Constantin Zărnescu, Ştefan Damian, Ion Mureşan, Marin Minculescu, la Căminul cultural din comuna Răcăţiu, Király László, Köntös Szabó Zoltán, Csiky László, Lászlóffy Aladár, la Institutul de artă dramatică din Tg. Mureş.

TELEGRAMĂ

Stimate şi iubite tovarăşe TIBERIU UTAN,

Cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naştere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă exprimă din inimă un mesaj tovarăşesc şi colegial de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viaţă lungă, fericire, noi succese în activitatea de creaţie literară şi în munca obştească pe care le desfăşuraţi cu pasiune şi devotament în slujba înfloririi culturii umaniste revoluţionare din patria noastră.

La mulţi ani!

Preşedinte,
GEORGE MACOVESCU

Cenucluri literare

● Cenuclul literar „Ion Minulescu” din sectorul 2 al Capitalei a organizat, la Casa de cultură „Tudor Arghezi”, o manifestare literar-artistică. Au participat Ana Ioniţă, Vera Hudici, Ionel Protopopescu, Mihaela Orăscu-Tomescu, Teodor Oprea, Titus Cergău, Petre Protopopescu, Marieta Iosof, Nicolae Bădin, Florin Rădulescu, Dragoş Stoica. Şi-a dat concursul formaţia de canto clasic a Casei de cultură „Tudor Arghezi”.

● Cenuclul de literatură satirică şi umoristică al Casei de cultură a studenţilor, patronat de redacţia revistei „România literară”, a ţinut o seară de literatură, a ţinut o seară de literatură, a ţinut o seară de literatură, a ţinut o seară de literatură.

● Cenuclul de limbă germană „Adam Müller Gutenbrunn” din Timişoara a citit note de călătorie în Africa Nikolauş Berwanger. În continuare, s-au desfăşurat discuţii interesante pe marginea problemelor reportajului de actualitate.

● Cenuclul literar al scriitorilor de limbă idiş şi română „Vorfaht” a ţinut o şedinţă festivă şi de lucru. După cuvîntul introductiv al secretarului cenuclului, A. Eblon, s-au recitat versuri semnate de Rely Blei, Molke Gottfried şi A. Eblon.

● Cenuclul literar „Lăra” din Baia Mare de pe lângă Biblioteca judeţeană Maramureş a editat un caiet literar cu titlul „În ochii unui copil se oglindeste soarele”. Sînt publicate poezii semnate de elevele Dorina Achim, Gabriela Pop, Dana Racoviţă, Mihaela Vlad, Mirela Soreanu, Luiza Olos, Carmen Pavel, Patricia Hozan, Ioana Mindru, Carla Buceşiu, Florica Băban, Felicia Bucinţa, Desene de Nicoleta Sălăjan.

● La Cenuclul de limbă germană „Adam Müller Gutenbrunn” din Timişoara a citit note de călătorie în Africa Nikolauş Berwanger. În continuare, s-au desfăşurat discuţii interesante pe marginea problemelor reportajului de actualitate.

● Cenuclul literar al scriitorilor de limbă idiş şi română „Vorfaht” a ţinut o şedinţă festivă şi de lucru. După cuvîntul introductiv al secretarului cenuclului, A. Eblon, s-au recitat versuri semnate de Rely Blei, Molke Gottfried şi A. Eblon.

● Cenuclul literar al scriitorilor de limbă idiş şi română „Vorfaht” a ţinut o şedinţă festivă şi de lucru. După cuvîntul introductiv al secretarului cenuclului, A. Eblon, s-au recitat versuri semnate de Rely Blei, Molke Gottfried şi A. Eblon.

SEMNAL

● Tudor Arghezi PAMFLETE. „In par — spunea Arghezi tr-un interviu din — ca şi în comedie, şita tine de domeniul sului. Scriitorul îşi de nă subiectul. În p dogmatică şi banală s torul suferă discip greoaie a dramatizării coplesirea tragicului. aceea pamfletul pl lectura cea mai plăc ifului intelectual. El prezintă pumnul cel formidabil dat stupidit umane”. Antologie postfaţă de Mariana nescu. (Editura Minei 326 p., 6,75 lei).

● Iacob Negruzzi JURNAL. Cuprinzînd rioada 1 decembrie 186 26 februarie 1864, jur lul, elaborat în lin germană, este tradus Horst Fassel; prefaţă Dan Mănuţă, note se nate imoreună. (Editu Dacia, 288 p., 6,75 lei).

● Mircea Zăciu LANCEA LUI ACHIL. Noul volum al criticii cuprinde ciclurile: I. Confesiune şi literatură; Confesiunea critică; I. Carnet; IV. 6 dialoguri V. Dosar (pentru o vi toare istorie literară). (Editura Cartea Românească, 402 p., 13,50 lei).

● Adrian Marino HERMENEUTICA LU MIRCEA ELIADE. „A scris o carte, avertizat autorul, în primul rînd i cadrul culturii române pentru cultura română, i care hermeneutica l Mircea Eliade introduce idei şi perspective noi, p care le erodem necesare”. (Editura Dacia, 478 p., 2 lei).

● Radu Petrescu — CI SE VEDE. Un nou roman al autorului lui „Mate Iliescu”. (Editura Emines cu, 233 p., 7,75 lei).

● Monica Săvulescu — PRAGUL DE SUS. După volumul de nuvelă Tulburi ale Crasnei (1974) şi romanul Lumea toată, slobodă (1976), prozatoarea este prezentă în librărie cu un nou roman. (Editura Cartea Românească, 270 p., 13 lei).

● Hertha Perez — IPOS-TAZE ALE PERSONAJULUI IN ROMAN. „Urmărind destinul protagonistului în literatură — afirmă programatic cercetătoarea în prefaţa volumului —, de la eroul exemplar al antichităţii şi pînă la «interpretul absent» sau «eroul sintetic» din proza secolului nostru, depăşit şi el în multe privinţe, treptat se compune, în faţa noastră, un tablou al literaturii, din perspectiva mutaţiilor surferite de personaje. Acest tablou nu surorinde doar o galerie de fizionomii, ci conturează concomitent evoluţia literară ca un ansamblu de atitudini ale artei şi gândirii artistice”. (Editura Junimea, XII + 276 p., 11 lei).

● Horatia — OPERA OMNIA. Ediţia critică a creaţiei horatiene este îngrijită de Mihai Nichita, autor şi al studiului introductiv, notelor şi indicilor; stabilirea textului şi selecţia traducerilor din Ode, Epode şi Carmen Saeculare sînt semnate de Traian Costa. (Editura Univers, 424 + 462 p., 53 lei).

● Sylvia Plath — ARIEL ŞI ALTE POEME. Traducere şi prefaţă de Vasile Nicolae care observă, în lirica poetei engleze pentru prima oară talmăcită la noi, „cutezanţa simbolică” ce face ca „pe măsură ce trece vremea, cu toată apăsarea nemărginitului cosmic şi al morţii, cu toată eroziunea suferinţei care o traversează, să devină un avertisment lucid şi răscolitor împotriva Răului şi Limită”. (Editura Univers, 176 p., 7,50 lei).

● Frank O'Hara — MEDITAŢII IN IMPONDERABIL. Din versurile poetului postbelic american colecţia „Poesis” publică o culegere talmăcită de Constantin Abăluţă şi Ştefan Stoianescu, ultimul, autor şi al prefeţei. (Editura Univers, 162 p., 7,50 lei).

LECTOR

SPIRITUL ÎNNOITOR

SE IMPLINESC, în aceste zile, 15 ani de când tovarășul Nicolae Ceaușescu se află în fruntea partidului nostru. Pentru fiecare dintre noi, ca și pentru o lume întreagă care cunoaște cât de cât evoluția României, afirmația că această perioadă reprezintă etapa cea mai fertilă din istoria patriei noastre a devenit un loc comun. Faptele — indiferent dacă este vorba de economie, de ritmurile de creștere, de introducerea progresului științific și tehnic, de ridicarea nivelului de trai, de dezvoltarea învățământului și culturii, de perfecționarea legislației și vieții statale, de perfecționarea și adâncirea democrației socialiste, de înfăptuirea unui nou tip, revoluționar, de umanism — sînt atât de elocvente iar semnificația lor atât de ușor de desprins, încît concluzia nu poate fi decît una singură: niciodată viața oamenilor muncii din patria noastră n-a fost mai densă și mai bogată în roade, n-a fost orientată spre obiective mai precise și mai clare, n-a avut un sens mai adînc și mai luminos. Preocuparea centrală și fundamentală, țelul suprem al întregii activități de partid și de stat a fost — în acest deceniu și jumătate — omul, omul cu O mare, cu nevoile și aspirațiile lui spre o viață tot mai demnă, îndestulată și fericită, cu dorința lui legitimă de a-și afirma și dezvolta personalitatea.

Congresul al XII-lea al Partidului, cu puțină vreme în urmă, a înfățișat pe larg bilanțul rezultatelor obținute de poporul nostru în toate sferele vieții sociale, în economie, în cultură, în învățămînt și știință, în creșterea neîntreruptă a nivelului de trai. Aceste mari realizări au fost obținute prin muncă, printr-o muncă viguroasă și neobosită. Nimic nu ne-a căzut din cer. Nimic nu ne-a fost oferit în mod gratuit. Totul este rodul muncii întregului popor, al hărniciei brațelor și al sudorii frunții oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Și cel care a fost primul muncitor al țării, neobosit, din zori și pînă-n noapte și, de atîtea ori, din noapte pînă-n zori, cel care s-a dăruit, trup și suflet, împlinirii năzuințelor națiunii noastre, cel care cu dragoste de patrie nețărîmura n-a găsit și nu găsește odihnă decît în înfăptuirea libertății, independenței și suveranității țării, cel care a fost și este pentru fiecare dintre noi un minunat și insufletitor exemplu, nu e altul decît secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Tot ce s-a înfăptuit în acest deceniu și jumătate, de cînd în fruntea partidului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, poartă pecetea puternicei sale personalități, a gândirii sale revoluționare, cutezătoare și originale.

Aplicînd cu strălucită pricepere principiile generale ale filozofiei materialist-dialectice și istorice la condițiile concrete, specifice ale țării noastre, secretarul general al partidului a avut un rol decisiv în configurarea politicii realist-științifice a partidului în acești din urmă 15 ani, în orientarea și stabilirea direcțiilor principale ale dezvoltării întregii noastre vieți sociale, în elaborarea Programului construirii societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării României spre comunism. Practic, nu există domeniu al activității teoretice în care tovarășul Nicolae Ceaușescu să nu-și fi adus o contribuție creatoare. Așa cum, neobosit, străbate drumurile țării de la un capăt la celălalt, într-un dialog viu și permanent cu întregul popor, așa cum, neobosit, străbate meridianele lumii pentru a duce, departe în lume, tuturor popoarelor, mesajul constructiv de prietenie și pace, de cooperare și securitate al României socialiste, pentru instaurarea unei noi ordini economice în lume, bazată pe echitate și dreptate, pe libertate, independență și suveranitate, pe crearea acelor condiții care să permită fiecărui popor să-și construiască un destin pe măsura propriei sale voințe, nu există domeniu important al cunoașterii vieții sociale de la economie și pînă la filozofie și etică, de la problematica sociologiei și pînă la aceea a ergonomiei sau științei conducerii în care secretarul general al partidului nostru să nu-și fi adus o contribuție substanțială și originală, îmbogățind patrimoniul național și universal al teoriei revoluționare. Cele 18 volume din opera teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, intitulate semnificativ „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate”,

sînt depozitarele unui întreg tezaur de gîndire social-politică și filozofică novatoare, ale unor teze și idei, ale punctelor de vedere principale ale partidului nostru în raport cu cele mai arzătoare probleme ale vieții interne și internaționale, ale generalizării teoretice a construcției societății socialiste multilateral dezvoltate în România, ale mișcării comuniste internaționale, ale păcii și securității în întreaga lume. Această operă — izvorită dintr-o uriașă experiență practică, dintr-o legătură organică cu viața, cu viața unui revoluționar care n-a avut alt ideal mai înalt decît acela de a sluji omului și societății omenesti, așezării acestei societăți pe temeiurile cele mai drepte, acelea ale socialismului și comunismului — aduce, cu fiecare pagină a ei, o abordare îndrăzneată a problematicii cu care se confruntă partidul nostru în construirea societății socialiste multilateral dezvoltate, în plămădirea omului inzebrat cu o nouă conștiință, conștiința umanist-revoluționară. Căile de rezolvare și soluțiile propuse reprezintă temelia științifică a întregii politici interne și externe a partidului și statului nostru. Prin originalitatea și caracterul lor constructiv, creator, ele reprezintă, neîndoind, o contribuție nu numai la dezvoltarea patrimoniului spiritual al națiunii noastre, ci și la acela al teoriei și practicii revoluționare universale.

PRIN natura îndeletnicirilor mele, domeniul cel mai îndreptățit asupra căruia aș putea să-mi formulez opiniile este, desigur, acela al filozofiei. Îmi sînt cunoscute, evident, și contribuțiile teoretice aduse de secretarul general al partidului în domeniul gîndirii social-politice, în teoria economică, în sociologie, în etică, demografie ș.a. Sînt, totuși, convins că, despre acestea, ar putea să scrie mai bine și cu mai mult folos specialiștii din fiecare domeniu: politologii, economiștii, sociologii etc. Oricum, spațiul restrîns al unui articol face imposibilă chiar și circumscrierea enunțativă a unei problematici atât de vaste. Opera teoretică a secretarului general al partidului oferă prilejul unei reflecții pe arii cu o cuprindere și diversitate aproape nelimitate. Pentru toate aceste motive aș vrea să mă opresc doar la o singură chestiune, aceea a spiritului creator, prezent în întreaga activitate a secretarului general al partidului, problemă-cheie a întregii noastre gîndiri economice, sociologice și filozofice, și a cărei importanță, după opinia mea, nu va fi niciodată îndeajuns subliniată.

Îmi amintesc, cu emoție, că la puțină vreme de cînd li fusese încredințată cea mai înaltă funcție în partid, au avut loc lucrările Congresului al IX-lea al partidului. Deschizător al unei noi etape istorice în dezvoltarea României socialiste, acest Congres s-a desfășurat sub puternica pecete a personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu. Cu acest prilej, printre multele și numeroasele probleme de importanță cardinală pentru evoluția ulterioară a vieții poporului nostru, în Raportul prezentat Congresului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a supus unei critici pe cît de frontale pe atît de vehemente tendințele de închistare dogmatică, de cramponare față de cîteva teze-panaceu, tipare intelectuale a priori în care putea fi înghesuită realitatea, speculative și abstracte, valabile oriunde și oricînd.

Filozofia materialist-dialectică și istorică, concepție despre lume ostilă prin însăși natura ei internă oricăror forme de osificare, începuse să sufere, și în țara noastră, de acel „rău al spiritului” de tip idealist, propriu credințelor dogmatice care, rupte de realitate, trăiesc din iluzia că gîndirea, odată apărută, își este suficientă sieși. Că odată ivite și „canonizate”, ideile au prioritate asupra realității, aceasta din urmă trebuind să țină seama de primele și, nu invers. Contaminată de acest „rău al spiritului”, gîndirea filozofică materialist-dialectică din țara noastră părea autosatisfăcută de conceptele pe care și le cristalizase la un moment dat, se nutrea cu iluzia că ajunsese în posesia adevărului absolut. Această mistică a conceptului devenise mai mult decît nocivă. Lumea reală, obiectivă, nu mai era văzută așa cum era ea, ci așa cum o deforma și colorau lentilele unor concepte fixe și îmbă-

trînite. Datorită acestor vicii transplantate de aiurea, filozofia revoluționară se transforma, vrînd-nevrînd, într-o gîndire conservatoare, ineficientă și pernicioasă. O astfel de gîndire pietrificată nu mai putea sluji drept călăuză în acțiune unui partid al cărui țel suprem era transformarea revoluționară a societății și a omului.

BĂTALIA declanșată încă la Congresul al IX-lea al partidului împotriva tendințelor de sclerozare și osificare a gîndirii și-a arătat roadele fără întîrziere.

Este marele merit al partidului nostru, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a fi pus capăt la timp acestei stări de lucruri negative, de a fi repus reflecția filozofică, dialectica generalului și particularului, în drepturile ei firești și legitime. Cu tenacitatea și îndrăzneala sa binecunoscută, tovarășul Nicolae Ceaușescu a restituit filozofiei marxiste din țara noastră atributul ei inalienabil de investigatoare nepreconcepută a realității obiective. Chemînd cu fiecare prilej la cercetarea cu cutezanță a vieții, pornind de la cercetarea particularului pentru a regăsi în el ceea ce este general și nu invers, tovarășul Ceaușescu a redat filozofiei marxiste din țara noastră forța ei creatoare, caracterul ei viu, capacitatea de a fi metodă flexibilă și pătrunzătoare în real. „Marii teoreticieni ai proletariatului, Marx, Engels, Lenin — spune tovarășul Nicolae Ceaușescu — au manifestat o atitudine deosebit de fermă și combativă împotriva oricăror încercări de prezentare a teoriei revoluționare ca o dogmă dată odată pentru totdeauna, ridiculizînd pe cei ce făceau asemenea încercări. Ei au considerat întotdeauna teoria revoluționară ca o călăuză în acțiune, ca un instrument de luptă, cerînd îmbogățirea și dezvoltarea ei în raport cu schimbările neîntrerupte ale vieții, ale practicii, luptei sociale. Cu atît mai mult astăzi — în epoca celei mai profunde revoluții tehnico-științifice, cînd cunoașterea umană a căpătat dimensiuni fără precedent, cînd științele aduc noi și noi date cu privire la materialitatea lumii, la dezvoltarea dialectică a societății — se impune un efort constant pentru înnoirea continuă a concepției revoluționare a proletariatului. Aceasta este o necesitate imperioasă a luptei pentru transformarea progresistă a societății”.

Întreaga operă teoretică ca și activitatea practică de zi cu zi a secretarului general al partidului nostru este o ilustrare vie a acestui efort constant de înnoire continuă — pe baza cercetării vieții, a realității istorico-sociale, a progresului realizat de știință în cercetarea acestei realități — a concepției revoluționare a proletariatului.

Astfel, sub impulsul permanent al acestei cerințe, în consonanță cu dezvoltarea întregii noastre societăți, filozofia ca și celelalte forme ale gîndirii din țara noastră au căpătat și ele un nou suflu, devenind, în tot mai mare măsură, prin legarea strînsă de viață, de știință și de acțiune, instrumente de cercetare și generalizare a experienței noastre politice, sociale și culturale.

Adversar neîmpăcat a tot ceea ce este învechit, al conservatorismului și închistării în gîndire, partizan înflăcărat a tot ceea ce este nou și înaintat, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cei cincisprezece ani de cînd îndeplinește cea mai înaltă funcție în partid, a imprimat în viața partidului și a țării, în întreaga activitate de cercetare, inclusiv în domeniul filozofiei, un nou ritm și un nou stil de muncă și gîndire. Exemplul oferit nouă, tuturor, în acest deceniu și jumătate ca și în întreaga sa viață dedicată activității revoluționare, ne conduce spre o concluzie cu semnificații pe cît de generale pe atît de profunde: numai stînd pe propriile noastre picioare și gîndind cu propria noastră minte, muncind fără preget și cu fața întoarsă mereu spre lumina a ceea ce este nou și înaintat, ne vom putea aduce fiecare, pe măsură capacităților noastre, contribuția la progresul, bunăstarea și fericirea națiunii din care facem parte.

Dumitru Ghișe

PREȘEDINTELE NOSTRU

L-AM socotit întotdeauna pe președintele Nicolae Ceaușescu drept omul cel mai reprezentativ al lumii noastre, în raport cu ceea ce înseamnă confruntarea aceea de natură atât de gravă, de hotărâtoare, între un timp istoric dat și valențele de răspuns posibil ale personalităților veacului. Căci definirea unei vocații politice se realizează astăzi, în anii atât de încurcați pe care-i trăiește planeta noastră, în funcție de această necruțătoare relație: omul și răspunsul său la solicitarea lumii inconjurătoare. Viteza cu care se derulează filmul istoriei contemporane, imprezibilitatea situațiilor ivite pe atâtea drumuri, în atâtea direcții divergente, uriașa hartă a omenirii în ampla ei varietate, sînt numai cîteva din handicapurile cu care pornesc în cursa politică a ultimilor ani conducătorii statelor.

A răspunde prompt, dar chibzuit, a da replici rapide, dar cuprinzătoare de soluții adevărate și valabile, a adapta mereu la situațiile nou ivite poziția unei țări, dar a rămîne profund consecvent cu principiile fundamentale de care depinde creșterea, dezvoltarea ei în timp, a gîndi parametrii acestei dezvoltări în devenirea vertiginosă a omenirii la scara ei actuală și a păstra specificitatea unui trecut modelator al prezentului și al viitorului înseamnă a izbuti în zilele noastre o performanță care depășește puterile mijlocii ale oamenilor politici.

Însă aceste trăsături puține și esențiale pe care le-am enunțat ca dezerate ale unei condiții a echilibrului în epoca noastră sînt doar unele din caracteristicile tipului de acțiune politică desfășurată de președintele Nicolae Ceaușescu. Într-o lume în fierbere, cu războaie, focare de conflicte semănate pe toată fața pămîntului, recrudescențe ale politicilor imperialiste, recesiuni, confruntări în atîtea domenii, modul său de înțelegere și de acțiune, subordonat unei neclintite credințe în posibilitatea de menținere a păcii pe de o parte, și în puterile proprii ale poporului pe care-l conduce, pe de alta, este într-adevăr exemplar.

Întemeindu-se pe principiile drepte și solide ale gîndirii sale politice, izvorîte dintr-o lungă tradiție de umanitate și ethos românesc, președintele nostru pune în atît de mobilul peisaj al lumii contemporane un punct de sprijin, o voință fermă de pace și colaborare cu toate popoarele planetei.

Prezența sa la cîrma partidului și a țării înseamnă în acești ani ai vieții noastre garanția păcii, a liniștii în care ne construim viitorul, a păstrării tuturor valorilor noastre.

Zoe Dumitrescu-Buşulenga

Un strălucit exemplu

IN MOMENTE decisive pentru țară, cu ocazia unor evenimente deosebit de importante pentru întreaga națiune, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, a declarat în fața partidului și poporului, că întotdeauna și-a pus și își va pune fără șovăire activitatea și viața în slujba intereselor poporului, pentru înflorirea necontenită a României socialiste, pentru cauza comunismului.

Cine adevărește un asemenea angajament solemn prin întreaga sa activitate muncind chiar mai mult decît pare omeneste posibil, merită pe deplin respectul nostru și întreaga noastră admirație.

Este un om de stat înțelept și clarvăzător, un conducător de partid revoluționar, fidel principiilor, al cărui aport la dezvoltarea concepției marxiste s-a dovedit atît de creator prin respingerea dogmatismului, a cărui dorință de a înlătura deosebiri de păreri prin contacte și discuții a legat numele său de rolul activ pe care-l joacă România în politica internațională.

Nicolae Ceaușescu — un om de stat cu renume mondial. Și cu toate acestea, urmărește în ședințe de lucru obositoare ore în șir toate luările de cuvînt, toate părerile exprimate, manifestă pentru lucrurile mărunte, aparent nesemnificative, aceeași răbdare și același interes ca pentru cele mai importante treburi de stat.

Eu știu acest lucru, deoarece am fost prezentă la multe asemenea ședințe și întruniri pe care le-a avut tovarășul Ceaușescu fie cu intelectuali germani

Fiul Poporului

SÎNT 15 ani de cînd la cîrma României se află cel mai dibaci fiu al istoriei noastre — Nicolae Ceaușescu, bărbatul vajnic din Scornicești. Cei care ar fi dormit în acești ani și s-ar fi trezit pe neașteptate s-ar freca la ochi și nu le-ar veni să creadă văzului. Dintr-o cetate ce parcă se zbătea să se scoale din somn, urnindu-se greu, dar nu fără efort, s-ar oameni, uimiți, într-o lume nouă, cu oameni harnici și fețe luminoase.

Asta e țara? s-ar întreba nedumeriți. Și li s-ar răspunde zîbind: asta e România ce se dezvoltă multilateral și aceștia sîntem noi, poporul ei, uniți — noi, românii și celelalte naționalități din țară.

Porțile de Fier au fost deschise, rîurile se-ntrec în hidrocentrale, oțelăriile

strălucesc de aurii șarje, tractoarele și mașinile se scaldă-n lanuri de aur și în păduri de porumb, printre sori de floarea-soarelui, ciorchinii de struguri își umflă boabele, satele transfigurate la față se fac orașe, uzinele și fabricile duc, savanții se întrec în știință și-n inovații și țara toată înflorește.

Și numai în 15 ani? Da, pentru că fiecare an rodește cit zece. Iar cel care diriguiește, supraveghează cu ochii în patru, punind mina lui curată unde trebuie și sfătuiind unde se cere, e însuși Fiul Poporului, cel ales: Nicolae Ceaușescu.

El a dat anilor rodniciei dimensiuni uriașe, făcînd să se întrezărească prin cristalele de sudoare ale frunții culmile înșorite ale comunismului.

Mihai Beniuc

ȚARA

Eu sînt aici și asta-i țara mea.
Te pleci vîzîndu-ți chipul în izvoare
Ca-n geamul de demult, spălat de soare
Și-nfiorat cîndva de prima stea.

Cuprinzi dintr-o privire toată zarea
Și, de pe scara casei tale, munții,
Inconju-rați ca de-o lumină a frunții,
Și Dunărea, și Oltul pur, și Marea.

E țara cer, și ape, și glie, legămint,
Eroii legendari, slăviți în vreme,
Și-un freamăt viu, anume să te cheme
La împlinirea visului lor sfînt.

Eu sînt aici și asta-i țara mea!
Te pleci vîzîndu-ți chipul în izvoare
Ca-n geamul de demult, spălat de soare
Și-nfiorat cîndva de prima stea.

Ion Boștinaru

Hedi Hauser

Istorie și politică

PUTEM socoti 1965 anul unor mari deschideri în teatrul românesc contemporan, anul ieșirii din chinga dogmatismelor de care trebuia să ne eliberăm pentru a putea realiza o dramaturgie din ce în ce mai valoroasă. După o etapă în care teatrul pornise cu entuziasmul începutului, înflăcărat de ideile generoase de după Eliberare, etapă care s-a remarcat nu de puține ori prin opere ce-au rămas de referință în istoria teatrului nostru, a fost necesară trecerea spre trepte valorice superioare, atât din punct de vedere al formelor de expresie, cât și din acela al profunzimii tematice. Această trecere s-a început acum cincisprezece ani și avea să-și găsească împlinirile treptat, dar într-un ritm mereu ascendent, până astăzi, când putem vorbi despre o adevărată dramaturgie contemporană românească. De altfel, fenomenul literar a urmat întreaga evoluție a civilizației și culturii socialiste, înscriindu-se în impetuosul mars revoluționar al țării pe drumul deschis de marea orinduire socială și politică instaurată în România condusă de Partid.

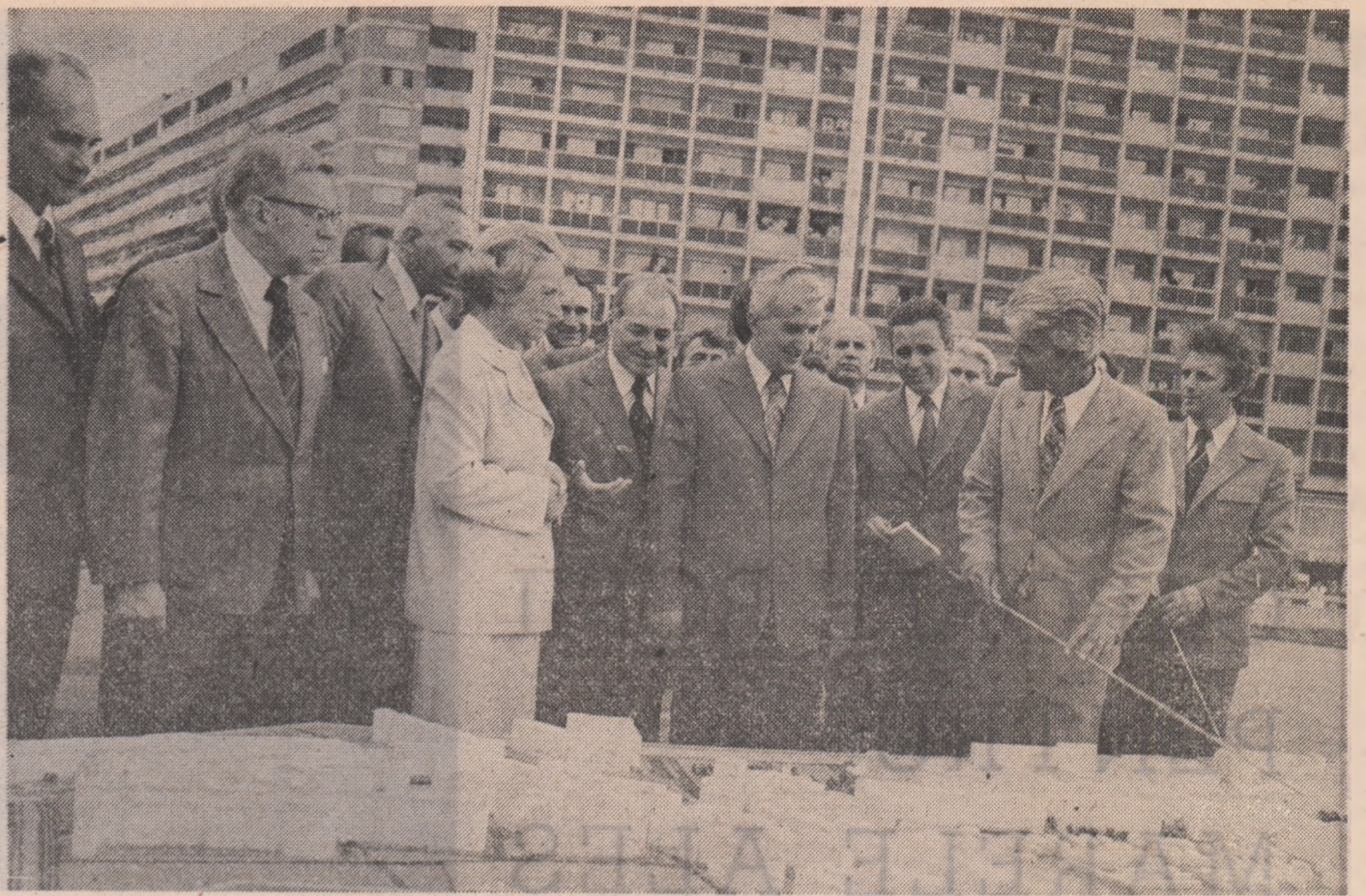
Primul element al emancipării în teatru a fost lărgirea libertății tematicii. Secoate ale vieții și ale istoriei noastre, secotoare de capitală importanță pentru spiritualitatea românească, lăsate mai la periferia preocupărilor în teatru, au fost readuse în planul interesului creatorilor și acest lucru s-a dovedit a fi de un real folos diversificării dramaturgiei, dar mai ales îmbogățirii ei cu valori incontestabile și în deplin acord cu politica culturală. Teatrul a început din ce în ce mai mult să devină o tribună a ideilor de libertate, de dreptate socială, o tribună de la care să ne pledăm în fața întregii lumi idealurile datorită cărora am înfruntat veacurile și viscoalele istoriei, ca să putem ajunge la unirea de astăzi a țării și a oamenilor ei. Datorită acestei libertăți de gândire și de exprimare, promovată cu precădere începând din 1965, am putut prezenta pe scenă din nou, după o lungă absență, pe marii noștri voievozi începători și înfăptuitori de țară. Noile concepții ale istoriei, latura filosofică sub care istoria a început să fie acuzată pe scenă, dar, în același timp, scopul nobil al dramaturgiei trecutului, ca armă de luptă pusă în slujba drepturilor asupra pământului pe care ne naștem de mai bine de două mii de ani și pe care nu l-au părsăsit decît morții, și nici ei, căci amintirea lor face parte din zestrea sufletului nostru, au dus la înfăptuirea unei dramaturgii militante și plină de vigoare.

Teatrul românesc contemporan se poate mindri că a știut să surziie, prin opere autentice, ideile politicii partidului, că a izbutit să ia parte cu succes și în momente importante la marea bătălie a apărării drepturilor cîștigate prin jertfe și prin forța justiției popoarelor. În acești cincisprezece ani, dramaturgii au răscolit istoria de la un capăt la altul și au scos la rampă pe Mircea cel Bătrîn, pe Vlad Tepeș, pe Ștefan cel Mare, pe Petru Rareș, pe Mihai Viteazul și încă pe mulți alții, pentru ca să mărturisească ei, de dincolo de timp, ceea ce am fost și ceea ce sîntem. Teatrul istoric reprezintă în cultura ultimilor cincisprezece ani una dintre importantele izbinzi ale socialismului. Dar ar fi cu totul nedrept să vorbim numai de piesa istorică pentru a configura adevărata față a teatrului contemporan românesc. Fiindcă, în același context de deschidere spre o dramaturgie complexă, trebuie să vorbim și despre piesa cu subiect contemporan. Personajul zilelor noastre a devenit un om viu, pe care spectatorul să-l creadă în tot ce face și gîndește pe scenă și care să fie convingător. Acești ani au realizat un teatru mai bogat în inspirație contemporană și mai profund în redarea multiplelor aspecte ale vieții cu toate contradicțiile ei. Comedia satirică și-a ascuțit curajul, stilul a devenit mai subtil și cu atât mai percutant, scopul modelator al teatrului căpătînd autoritate și precizie. Libertatea stilurilor a contribuit mult, și ea, la o desfășurare mai largă a inspirației tuturor dramaturgilor, precum și la o conturare mai pregnantă a originalității fiecăruia în parte.

În ultimii ani a luat un avînt deosebit și teatrul de amatori în realizarea spectacolului, dar și a creației originale. Au început să izbucnească talente în multe părți ale țării, talente autentice, toate datorită amploarei pe care a luat-o Festivalul național „Cîntarea României”. Se prevede de pe acum o contribuție valoroasă a creatorilor amatori pentru viitorii ani.

Drumul celor cincisprezece ani de teatru este drumul cel bun. Datoria noastră, a dramaturgilor, este de a vorbi oamenilor despre adevăr, despre întreg adevărul prezentului pe care îl trăim din plin cu privirile spre viitor.

Dan Tărcilă

Începutul unui secol de aur

CINCISPREZECE ani pot fi socotiți o perioadă scurtă în perspectiva Istoriei, o clipită în curgerea ireversibilă și fără hotar a Timpului. Dar această scurtă perioadă marchează cotele de vîrf ale unui relief pe care propășirea nu le-a cunoscut niciodată în dramatica și eroica epopee milenară a poporului nostru. Ea este rezultatul fenomenului de majoră izbîndă a muncii creatoare și a luptei pentru mai bine a maselor, inspirate și conduse de Partidul Comunist Român, organismul politic care propovăduiește ideologia cea mai înaintată, cea mai înalt umană, cea mai generoasă. Dar cheia de boltă a acestui fenomen, inițiatorul și diriguitorul întregului proces, de la emiterea ideilor novatoare pînă la concretizarea lor în valori materiale, productive și durabile, este personalitatea atât de dinamică și de strălucit dăruită a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Scopul acțiunii fără precedent ca amploare, desfășurată sub steagul partidului în cei cincisprezece ani, folosind din plin cuceririle revoluției tehnico-științifice, a fost și rămîne îmbunătățirea substanțială și continuă a condițiilor de viață ale oamenilor. Creșterea nivelului de trai și, în egală măsură, îmbogățirea vieții spirituale. Aceeași necesita-

te implică adîncirea democrației socialiste, promovarea principiilor și normelor eticii și echității noii orinduirii, formarea omului nou.

Baza tuturor înfăptuirilor din această perioadă o constituie gîndirea social-politică, gîndirea vie, în sensul marxist al termenului, a secretarului general al partidului. Gîndire elaborată după o atență și profundă analiză științifică și logică a naturii dialectice a realității. Ea poate fi dată exemplul de felul cum, însușindu-și concretul cu multiplele lui determinări și semnificații, influențează la rîndul său acest concret. Este punerea în practică a acestor idei ce contribuie esențial la perfecționarea continuă a tuturor laturilor societății socialiste. Ideile și concepțiile tovarășului Nicolae Ceaușescu se organizează, astfel, într-un tot unitar și ele reflectă și se aplică realităților românești și celor ale lumii contemporane, privity în relațiile dintre ele și în lumina problemelor și fenomenelor care preocupă pe toți oamenii și toate comunitățile planetei. Este conceptul noii ordini politice și economice internaționale, concept izvorît din același contact cu viața, dar și din cunoașterea istoriei și stăpînirea profundă a dialecticii și a marilor adevăruri în lumina materialismului istoric și dialectic.

Mărețele înfăptuiri din ultimii cincisprezece ani au dat țării o nouă înfățișare. Scriitorii se mîndresc de a fi fost participanți activi și martori la acest uriaș proces de transformare, care a început cu stîrpirea bureților stătuți și pernicioși ai dogmatismului și cu afirmarea puternică a independenței și suveranității naționale. Două inițiative de mare răsuneț, care au dinamizat conștiințele, adevărate coordonate pentru tot ceea ce s-a durat în perioada la care ne referim.

Epocile de înflorire din trecutul unor mari popoare, legate și ele de numele unor conducători luminați, — precum un Pericles al Hellenilor sau un Augustus al Romanilor — au fost pecetluite cu metafora **secolul de aur**. Durata acestui deceniu și jumătate de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu activează în supremul post de conducere înscris în palmaresul ei victoriei neobișnuite. De aceea, scurta dar atît de intens fructuoasă perioadă ar putea fi numită eșalonul de **început al unui secol de aur**, secolul socialismului și comunismului, pe care partidul îl edifică pe vatra patriei noastre.

Vlaicu Bârna

Simbol al frăției și unității

CA REPORTER al ziarului „Előre” am adesea ocazia să stau de vorbă cu tineri muncitori. Și tot de atîtea ori am observat că drumul vieții lor, ca și cel al milioanei de tineri din țara noastră, este o linie dreaptă: școala generală, școala profesională, uzina, familia... Aparent nimic deosebit pentru a fi consemnat într-un reportaj.

Se-ntîmplă, totuși, ca răsfoind filele unor vechi cronici, aceste destine omeștești, lipsite la o primă vedere de evenimente remarcabile, să capete rezonanțe în care simțim vibrînd însăși istoria.

Zilele trecute, în județul Harghita, am făcut cunoștință cu cîțiva muncitori tineri.

Strungarul Baliga Imre de la întreprinderea de tractoare din Miercurea Ciuc s-a născut în 1956 în comuna Lunca de Mijloc din Valea Ghimeșului, un ținut pitoresc care, pînă nu de mult, a fost cunoscut doar ca un fel de rezervație etnografică. Generația lui Baliga Imre a fost prima în fața căreia s-au deschis și alte perspective în viață decît cea a agriculturii și a exploatării lemnului: din cei 33 de colegi de clasă doar doi băieți au rămas în gospodăria părinților, ceilalți s-au înscris în școli profesionale, iar astăzi sînt cu toții muncitori calificați în întreprinderi din Miercurea Ciuc. Cînd Baliga Imre a absolvit școala generală din comuna na-

tală, lucrările de construcții ale noii fabrici de tractoare din Miercurea Ciuc începuseră deja; era deci de la sine înțeles ca mai mulți băieți din Ghimeș, între care și el, să se înscrie la școala profesională a întreprinderii de tractoare din Brașov. În 1974 au ieșit de pe băncile școlii ca muncitori calificați și, în această calitate, au participat la montarea mașinilor noi. Întreprinderi de tractoare din Miercurea Ciuc, trezindu-se la vîrsta lor de 16—17 ani întemeietori de uzină. Mai tîrziu au luat parte și la montarea primului tractor care a ieșit pe poarta uzinei, făcîndu-și de atunci datoria cu cinste împreună cu toți ceilalți colegi din secție, — sute de tineri — români și maghiari.

Kerekes Albert este și el strungar la aceeași întreprindere. S-a născut dintr-o familie de țărani din părțile Odorheiului. După absolvirea școlii profesionale a venit în uzină, a absolvit liceul seral, iar acum este student în anul I al Institutului de subingineri din Miercurea Ciuc, la secția serală.

Întreprinderea de tricotaie de pe platforma industrială a municipiului Miercurea Ciuc este prima mare unitate industrială construită pe teritoriul noului județ Harghita. A început să producă în 1969. Aproape 800 de fete vin aici din comunele apropiate, iar alte peste o mie lucrează în întreprinderile învecinate. Iată, așadar, rezultatul noii politici eco-

nomice inițiată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului nostru: aplicarea cu consecvență a principiului repartizării armonioase teritoriale a forțelor de producție pe tot cuprinsul țării.

Vitalitatea acestui principiu reiese clar din realitățile de astăzi ale tuturor ținuturilor patriei. În acești 15 ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut în județul Harghita numeroase vizite de lucru, în urma cărora s-au conturat platformele industriale ale orașelor Miercurea Ciuc, Odorheiul Secuiesc, Gheorghieni, Toplița. Paralel cu acestea s-au creat în județ 49.000 de noi locuri de muncă, din care treizeci de mii în industrie. Este semnificativ pentru dezvoltarea armonioasă a tuturor județelor țării faptul că producția industrială a Harghitei este azi de 5,5 ori mai mare decît a fost în 1965, iar 75 la sută din această producție este furnizată de unități economice înființate în ultimii 12 ani, în urma vizitelor de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Oamenii acestor ținuturi îl întîmpină întotdeauna pe secretarul general al partidului cu aclamații „Trăiască!” și „Eljen!”, ca un simbol al frăției și unității tuturor fiilor patriei noastre socialiste.

Barabás István

GAROAFE ROȘII PENTRU MARELE ALES

I

Garofale roșii, pentru Marele Ales,
Din cele patru zări de țară le-a cules
Poetul, ca pe-o inimă de măr,
Să curgă must, să curgă adevăr;
În fiecare rînd să strălucească
Făptura sa de viață strămoșească,
Ce n-a avut în viață o șirincă
De padină, ca moțul meu, Pătru Opincă,
Și care a luptat ca nimenea
Pentru viața ta și viața mea.
De cîntă inimă la temelii i-a pus
S-ajungă țara cit mai sus,
Lingă culoarea zărilor înalte,
Pentru cîntorie nouă și ntelesuri alte,
Poetul i-a notat itinerarul prin cetate
Cu pana inimii și slove tremurate,
Ca să-i rămîină chipul viu în vers
Și-n tine, cititorule, de-apurarea neșters.

II

Cu mina pe umerii țării azi stînd,
Ca un fulger prin vreme trecînd,
Nu e cîntec și nici sunet nu e
Frumusețea-n vers să i-o ncuie.
Nu-i mestrel facta să-i cînte
În cele mai negrăite cuvinte.
Poem ori odă sau baladă,
În care întreg să-l vedem și să-l vadă,
Cei ce pe frunte i-au pus
Cunună de laur ce-n versuri s-a spus,
Pentru că orice cuvînt pe care ni-l spune
Îl face curcubeu și minune,
Încît la toți cu bucurie ne e să-l slăvim
Și numele cu mindrie să i-l rostim,
Ca pe-al unui voevod trecut în baladă,
Cu pacea la oblic în loc de spadă,
Pentru care ne înundă bucuria,
Cînd rostim: Trăiască Ceaușescu! Trăiască
România!

III

Cu blindă povață, cu blajin cuvînt,
Urile, impotrivirile, depărtările tu le-ai infrînt.
Cuvîntul, singura ta armă,
Toate neînțelegerile le răstoarnă, le darmă
Și pină la urmă, mai cu dojană, mai cu noroc,
Pui viața ca prin farmec la loc.
De-atîta omenie în inima ta,
La nunta ce ne-așteaptă în straie noi ne-om găta.
Pentru că inima ți-e de miere și socoți,
Că nu e omenesc și nu poți,
Pe nimeni să nu-l lași pe-afară,
Cînd se rătăcește-n fapt de seară,
Tu, cel dintîi, pe toți i-ai chemat,
La nunta cîntecului de la oraș la sat,
Și i-ai poftit să guste din piinea bucuriei,
Tu, voevodul voevozilor peste Cîntarea României.

IV

Sub uitătura-ți cea vulturească
Și glodul, și piatra le faci să rodească,
Lumini din lumină înmănunchi,
Cascadele toate-ți cad în genunchi.
Sub pasul tău ales,

Mai sînt multe de dres,
Mai sînt riuri în care se cade,
Copiii noștri să se scalde.
Și dealuri, și fagii din munți,
Te-așteaptă să-i săruți pe frunți.
Faci să suie-n noi mari entuziasme,
Ca niște arbori, ca niște basme,
Cu vorba, cu fapta, ne luminezi inimile agere,
Ne faci să ne simțim ușori ca niște pajere,
Încît nu-i om să nu trăiască,
Și suflet în țara asta nu-i să nu poftescă,
Precum piinea rotundă, cu care te imbie
La intrarea în cetate, românii, România va să fie.

V

Te văd cînd aieva, ba cînd ca prin vis,
Caraiman peste zările cuvîntului scris,
Cu asprul toiaș fără astimpăr al vîntului,
Bătînd la nemărginitele porți ale pămîntului,
Într-o mină cu tablele păcii, în alta cu flori,
Cutezînd cu năpraznicile fălci ale Crivățului să te
măsori.

Pe unde calci se spulberă negurile, se face
dimineață,
Și-ncepe pămîntul să se schimbe la față.
La-ale tale într-aripate cuvinte
Întreaga lume a-nceput să ia aminte,
Că-n miinile tale porți sceptrul de pace.
De la Mircea cel Bătrîn și Ștefan cel Mare încoace,
Niciodată n-au curs în inimile noastre
Atîtea fluvii limpezi de melodii albastre.
Sîntem numai bucurie și culoare
Și fiecare cuvînt ce ți-l adresăm am vrea să fie
o floare,

Cînd fluturi picurați în flauturi ar vrea să-și lase,
Tot polenul de pe aripi în primăvara asta de
mătase.

VI

Freamăt de codri românești ai vrea să fii,
Sufletul în noi neîntinat să-l ții,
Să ne faci să mergem drept,
Cu inima cît Detunata-n piept,
Drepti ca stejarii-nfiți în stei să stăm,
Chiar de-ar fi de piept să ne luăm
Cu cei ce pe-ascuns mereu ne rîvnesc,
Acest binecuvîntat pămînt românesc.
Deși noi n-am luat niciodată spada
Și nu ne-a plăcut nici hira, nici sfada,
Cînd s-a revărsat răutatea peste noi ca apa,
Am lăsat coarnele plugului și sapa
Și ne-am bătut,
Cum am știut și cum am putut,
Pentru acest pămînt rotund ca o zară,
Pentru libertate și numai pentru țară.

VII

Că mai tari ca orice arme
E trecutul ce-n noi doarme,
Dar și munții visului
Pe care știi să ne sui,
De unde privim în zare,
Smeriți ca niște fecioare,
Viitorul țării noi
Care clocotește-n noi,
Greu de sorii, cu mers fierbinte,
Dunări iuți cu ape sfinte,

Pin-ajung ca să se prindă
În doină și în colindă,
În acest pămînt pe care,
Numai cîntecul nu moare,
Numai darul tău trăiește,
Numai darul tău rodește.

VIII

Că din strămoși în strămoși așa ne place,
Să trăim împreună toți frații în pace.
Din zorii pămîntului și pină acuși,
Pus-am noi neamuri străine-n cătuși?
Ucisu-le-am oameni sub poverile muncii,
Smulsu-le-am străinelor flăcăii și pruncii?
Căutatu-și-a neamul pe alt undeva,
Pe-afară de unde-și scrie azi graiul cîntit granița?
E drept că al lui Decebal duh dirz de ne-nfrînt,
S-a intrupat de mii de ori, pe acest pămînt,
Întors mereu de dincolo de lume
Sub alte straie și sub alt nume,
Dar numai și numai amnarul să-și scapere
Și țara aceasta slîntă s-o apere.

IX

Astăzi sui pur din legendă în cronici,
Pe lespezi de marmură istorici
Vin faima în mii de limbi să ți-o scrie
Cu dragoste și osîrdie,
Că nu e colț de țară pe care să nu-l fi umblat
Și ochii tăi să nu-l fi mingiîat.
Cînd senin treci printre noi,
Din zimbetul tău ne facem altoi
Și nu e om să nu se imbețe
De bucurie să beie cu sete,
Că nu e alt om, pe lume, nu e
Țara pe trepte nemaisuite s-o suie,
Nici pe pămînt se pare că nu-i om,
Pămîntul întreg să-l preschimbe-n amvon,
Să lupte ca el mai aprig, mai tenace,
Pentru libertate, frăție și pace!
Lui să-i mulțumim că trăim bucuria,
Să vedem în lume, în frunte pentru pace, România!

X

Cititorule, cînd vei închide coperta
Peste acest discurs liric din carte,
Sînt convins că multe-mi vei ierta,
Din cite-aș fi putut să cînt și n-am avut parte.
Față de cite aș fi vrut să ți le spun,
E-atîta de pușin încît mă simt vinovat,
Că n-am putut în mine să adun
Din cite-ar fi trebuit să fie adunat.
Doar atîta aș vrea să se știe, ți-o spun,
C-am cîntat cît am trăit fără simbrie,
Am suduit pe cei răi, l-am sărutat pe cel bun,
Iată singura mea neprihănită și mare bogăție.
Aceasta mi-e marea mingiere,
Că-n fiecare vers m-am trudit și-am cules
Pentru toți oamenii pe care i-am iubit, numai miere,
Atunci cum să nu cînt astăzi, dintre noi, pe cel mai
ales?

V. Copilu-Cheatră

„Bucureștii” doctorului

Nicolae Vătămanu

CUNOSCUT marelui public între cele două războaie, prin rubrica sa de sfaturi medicale, publicate în ziarul „Universul”, revelat după încheierea celei din urmă conflagrații mondiale ca eminent istoric al medicinei noastre, dar și ca talentat scriitor prin evocările Bucureștilor de altădată, din punct de vedere topografic, edilitar și sanitar, doctorul Nicolae Vătămanu ¹⁾, octogenar neobosit, redactându-și amintirile, a căzut, împreună cu soția lui, victimă anonimă oarecum, a marelui cutremur de la 4 martie 1977. Cercetător pasionat, pe teren ca și în bibliotecă, colecționând vechi fotografii ale Capitalei noastre, ridicând el însuși hărți mici, originale, ca aceea a cursului secetei Bucureștioare, în plin centru al Bucureștilor, în secolul trecut, cu vărsarea în Dimbovița, excerptând cu farmec din vechi sau mai recentii călători străini, urmărind cu inteligență profesională evoluția marilor molime din trecut, ca de pildă ciurma din vremea lui Neagoe Basarab și apoi succesele izbucniri ale holerei, cu mijloacele de tratament în ființă, într-un cuvânt tot ce ar putea interesa pe bucureșteanul de astăzi despre chipurile diferite ale miciei lui patrii, nimic nu i-a rămas străin marelui iscoditor. Medic fără arginți, în tradiția jurământului lui Hipocrat „părintele medicinei”, dar și legislatorul ei etic, doctorul Nicolae Vătămanu a fost providența săracilor și chiar a cunoșcutilor și prietenilor înstăriți, îngrijindu-și, în ultimele decenii, cu un rar devotament, pe tovarăsa incurabilă a zilelor lui, între cezurile absorbante ale profesiunii și acelea ale scrisului. Cine nu-l cunoștea n-ar fi ghicit, în ruptul capului, că sub chipul lui, în aparență placid și inexpressiv, de eunuoid, ca și N. Titulescu, omul ascundea o sensibilitate adincă și un acut simț al frumosului, ca să nu mai vorbim de enorma lui capacitate de muncă și de investigație.

Ca filolog, sint deosebit de simțitor la adinca lui cunoaștere a limbii noastre și a vocabulelor de tot felul, din vechime, cele mai multe căzute în desuetudine, dar pe care le explica, grijiului să se facă înțeles de toți cititorii. În sensul cel mai înalt al cuvântului, înțelegerea să fie popularizator al cunoștințelor de specialitate, dar talentul cu care era înzestrat dădea farmec scrisului său. Am avut plăcerea să-l invit pe profesorul C.C. Giurescu, care publicase monumentală sa lucrare, închinată Bucureștilor, la o conferință rostită de doctorul N. Vătămanu, într-un restrins cerc profesional. La sfârșitul ședinței, marele nostru istoric își manifesta cu glas tare entuziasmul față de știința și de harul necunoscutului său, de pînă atunci, emul. Aș spune că, în interval de o sută de ani de la rarisă lucrare²⁾ a colonelului Dimitrie Pappazoglu, nimeni ca doctorul N. Vătămanu nu cunoscuse atât de adinc zbulumata existență a capitalei Tării Românești și nimeni nu știuse să-i transfigureze, ca dînsul, toate tristele avataruri, dar și ascunsele ei comori.

Reușind să-i smulgă dintre dinți uitatului umorist C. Cosco, tănuite cunoștințe de „mică istorie”, N. Vătămanu ne-a revelat identitatea personajelor principale din *O noapte furtunoasă*, dîndu-ne, odată cu fotografia casei cu geamlă a lui Jupin Dumitrache, din Calea Șerban-Vodă³⁾, prilejul de a face un pelerinaj „la fața locului”, pe urmele genialului debutant, care mărturisea lui Paul Zarifopol că mincase o bună papară de la soțul înșelat, cu care apoi s-a împrietinit. Menționez, în paranteză, că din comedia pe care Camil Petrescu o închinase marelui său înaintaș, nu rezistă decît neverosimila

scenă în care modelul lui Titircă Inimă Rea îi expune tinărului său prieten cum l-a palmuit cu indignare pe ipistat, care încercase să vire o „intragă” între ei, deschizîndu-i de fapt ochii asupra originarelor din piesa în care el, fericitul, nu se recunoscuse deloc!

Nu m-aș mira să surprind pe mulți dintre binevoitorii cititori ai acestei rubrici, afirmînd că noi toți, ei și cu mine, trecem pe lângă multe imagini fermecate, fără să le vedem. Una dintre acestea, în recenta carte postumă a doctorului Nicolae Vătămanu, chipul lui Samson, eroul biblic trădat de Dalila, se înfățișează „în panoul central” al „balustradei care poartă stîlpul”, în postură de învingător al leului, pe care-l imobilizase, căscîndu-i fălcile. Acest grup sculptural poate fi văzut, privind cu atenție fațada giuvaerului care este biserica Stavropoleos, din spatele Muzeului de Istorie Națională (fostul local al Poștei Centrale).

Scurtul capitol se încheie cu o neobișnuită diatribă, smulșă blindului istoric⁴⁾ al Bucureștilor dintr-o sacră indignare:

„După această credință legendară⁵⁾, noi Samsoni de astăzi, așa-zii hippy, păroși și slinoși, ar trebui să fie niște mostre de putere și virilitate; ceea ce nu se verifică. Barbarie, criminalitate, imoralitate, da; putere excepțională, fără cuțit și revolver, ba !...”.

AM POMENIT mai sus de cursul Dimbovicioarei, reconstituit de autor. Un alt capitol e consacrat vadurilor Dimboviței, cu pomenirea primei lor mențiuni, din partea lui Antonio Maria del Chiaro, secretarul lui Constantin Brîncoveanu și al lui Ștefan Cantacuzino. Tot N. Vătămanu ne lămurește copios asupra inundațiilor de care a suferit în trecut capitala noastră, cînd primăvara se revărsa Dimbovița umflată de apele dezghețului și-și găsea albia asupă de mil și de toate gunoaiile ce le arunca populația orașului, în lipsa serviciului edilitar respectiv. Edilitatea propriu zis începe abia cu reglementări la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Tîrgul comercial, „pazarul” (bazarul) era semnalat încă din secolul al XVI-lea, dar istoricul induce cu justete că el exista încă de la întemeierea orașului, cu două secole înainte. Din numeroasele tîrguri ale Capitalei, „cel învelit”, adică acoperit, era așezat în plin centru al orașului, între Curtea Veche, recent reconstituită în parte. Hanul lui Manuc, restaurat în zilele noastre, și piața Șf. Gheorghe. În acest tîrg central, duhenele de lemn erau acoperite, pe cînd în celelalte tîrguri, tarabele rămîneau descoperite. Incendiile din 1804, 1823 și cel mai mare, din 1847, au distrus centrul comercial al Capitalei, întins cu timpul pînă la piața Oborului. Vîntul era factorul determinant al acestor calamități, prin scînteile pe care le imprăștia, propagînd focul și făcînd zadarnice mijloacele primitive de apărare ale „pojarnicilor” (pompierei de altădată, care combăteau „pojărul” cu găleți, trecute din mînă în mînă). Evoluția semantică este una din bucuriile filologilor: cum s-a schimbat sensul cite unui cuvînt? Astfel prin „colac” se înțelegea, în trecutul nostru istoric, bacșiu obligatoriu ce trebuia dat „colăcarilor” care aduceau vești bune, ca înghețarea Dunării, datorită căreia se înlesnea trecerea directă cu carul și cu piciorul. Aducătorul știrii, denumită „mujdeu”, primea o sumă de 500 de lei, adică o pungă de bani de la vistierie. Tradiția era veche și în relațiile internaționale. La 1504, ne spune N. Vătămanu, Radu cel Mare cerea brașovenilor să dea „colac” celor ce le aduceau vești însemnate. Învățatul autor considera că însăși scrisoarea lui Neacșu, din 1521, către primarul Brașovului, prin care-i anunța iminenta unui atac turcesc, era aducătoare de „colac”. Mai tîrziu, colacul a fost o piine mare împletită, cu diametrul începînd de la 50 de cm., care se împărțea la solemnități și era împodobită cu colăcei, „pupeze”. — de unde expresia „colac peste pupază”, rămasă în popor.

La împărțirea rangurilor boierești, se trimitea la casele noilor beneficiari, meterhaneaua domnească — muzica turcească — iar aceștia trebuiau să dea bacșisuri trimișilor, „icioglanii și edeclii”. O problemă a fost reglementarea acestor tarifuluri, după rangurile obținute, iar de bacșisuri se mai bucurau și vistieria și caftangibașa, distribuitorii caftanelor. Primii domnitori pămînteni, după răscoala lui Tudor Vladimirescu, au comercializat conferirea rangurilor (a căror „terfelire” a provocat minia paharnicului Constantin Sion, autorul pamfletului „Arhondologia Moldovei”).

AȘ VREA să închei cu cîteva note filologice, pe care le-am savurat cu deliciu.

Negustorii se numeau în vechime „matrapazi”. Cum de s-a ajuns la noțiunea pejorativă de „matrapazlic”, ne spune doctorul Vătămanu:

«Relațiile dintre „matrapazi” sau dintre meșteri erau, de obicei, corecte. Doar

⁴⁾ Cum că puterea le-ar sta în podoaba capilară, ca lui Samson.

SUMA

1. Frumusețea unei corăbii este suma frumuseții pînzelor ei. Libertatea unui popor este suma libertății fiilor lui.
2. Strălucirea unei stele este suma strălucirii razelor ei. Libertatea unui popor este suma libertății fiilor lui.
3. Bogăția unui lan este suma bogăției spicelor lui. Libertatea unui popor este suma libertății fiilor lui.
4. Tăria unui munte este suma tăriei stîncilor lui. Libertatea unui popor este suma libertății fiilor lui.
5. Puterea unui fluviu este suma puterii undelor lui. Libertatea unui popor este suma libertății fiilor lui.
6. Măreția unei păduri este suma măreției copacilor ei. Libertatea unui popor este suma libertății fiilor lui.
7. Frumusețea unei corăbii este suma frumuseții pînzelor ei. Demnitatea unei națiuni este suma demnității fiilor ei.
8. Strălucirea unei stele este suma strălucirii razelor ei. Demnitatea unei națiuni este suma demnității fiilor ei.
9. Bogăția unui lan este suma bogăției spicelor lui. Demnitatea unei națiuni este suma demnității fiilor ei.
10. Tăria unui munte este suma tăriei stîncilor lui. Demnitatea unei națiuni este suma demnității fiilor ei.
11. Puterea unui fluviu este suma puterii undelor lui. Demnitatea unei națiuni este suma demnității fiilor ei.
12. Măreția unei păduri este suma măreției copacilor ei. Demnitatea unei națiuni este suma demnității fiilor ei.

Geo Bogza

prin degenerare, prin mijloace viclene de a lua mai mult decît merita marfa, de la respectabila „matrapazlie” s-a ajuns la detestabilul „matrapazlic”. După cum se vede, au și termenii comerciali soarta lor, nu numai cărțile.⁵⁾

„Mătar” era lucrătorul la „mățările”, unde se curățau mațele și se pregăteau cirnații. O „mătareasă”, Marghioala Ștefănescu, se făcuse celebră prin oblojeala difteriei, numită în trecut „bolfa”, cu „excrementele albe de ciine” (album graecum). Se pare că autoritățile sanitare s-au arătat neputincioase, împotriva practicii ilegale a mătăresei, care-și făcuse un nume și era pretutindeni chemată să aplice tratamentul ei empiric. În caz de innăbusire, bolnavul era salvat prin *tracheotomie* (tăierea traheei). N. Vătămanu auzise de ispravă unui oarecare Filipin, intern cu barbă, care a salvat de la moarte un copil, adus „vinăt de sufocare”, deschizîndu-i traheea cu briceagul și făcîndu-l astfel să respire.

Cunoaștem „falanga” din istoria antică, acea dispunere a oștii de către Filip II, regele Macedoniei, prin care a învins confederația greacă; aceeași falangă a înlesnit victoriile și campaniile spectaculoase ale fiului său, Alexandru cel Mare, „Machedon”. Ei bine, cu același cuvînt a dăinuit la noi multă vreme o pedeapsă corporală, dintre cele mai grele. Să-l urmărim pe autor:

„Iată în ce consta. Un băț gros și tare avea legate la mijloc cele două capete ale unei funii subțiri, dar rezistente. Era decît un laț prins pe un ciomag. Se treceau picioarele victimei prin laț și se răsucea bățul cu un surub. Astfel imobilizat, condamnatul era ridicat pe umeri de doi inși, rămînînd atîrnat cu capul în jos. Tălpile

⁵⁾ Aluzie la dictonul latin: *Habent sua fata libelli* (Au și cărțile soarta lor).

expuse primeau loviturile de nuiele. De obicei se porunceau o sută de lovituri. Durerile și poziția în care se afla nenorocita victimă făceau ca la terminarea bății și scoaterea din falangă să se prăbusească leșinat”.

O altă pedeapsă, mai puțin dureroasă, dar grozav de incomodă, era „pecetluirea hainelor”. Vinovatul era îmbrăcat în haine groase și cojoc, acesta pecetluit, apoi era expus la soare, cu picioarele prinse în butuce, ca să nu poată fugi. Altădată era pus, astfel îmbrăcat, să facă numeroase comisioane, în diverse cartiere ale orașului, cu obligația de a se întoarce cu încredințare la mină. Ni se mai spune că hainele erau garnisite cu insecte, contra cărora mincile legate nu-i permiteau să se apere.

Deși era bucureștean get-beget, din buinic și din tată în fiu, N. Vătămanu întrebunța pentru a se plimba fără scop și țintă, expresia „umblînd creanga”, cu privire la același Del Chiaro. Dicționarul lui August Scriban dă la *cranga*, a *umbla cranga*, *Mold. sud.* a umbla craina (haimana), iar la *craina*, din *Ucraina*, a *umbla craina*, în vest, cu același sens: „cranga, iela, huci-margina”. Se înțelege că Del Chiaro parcurgea din pură curiozitate toate cartierele Capitalei, deși numai Podul Mogoșoaiiei (actuala Calea Victoriei) era „podit” cu scinduri.

Încheiem cu relevarea talentului deosebit al doctorului Nicolae Vătămanu în paginile memorialistice, începînd cu cele referitoare la cartierul Grivița, unde îi locuiau părinții. Un prim manuscris cu memoriile lui integrale își așteaptă editarea. Ar fi fost deusdieu chiar de autor, avînd promisiunea inscrierii urgente în plan. Acolo se ascunde „poetul”. De ce întîrzie publicarea?

Șerban Cioculescu

GEORGE PAUL MIHAIL: Mal (Galeria „Simeza”)

¹⁾ *Istorie bucureșteană*, București, 1973, Editura Enciclopedică română, Colecția Orizonturi, nr. 46.

²⁾ *Odinioară, în București*, Editura Eminescu, 1975.

³⁾ *Catastih de bucureștean*, Editura Litera, București, 1980.

⁴⁾ *Istoria fondării orașului București, capitala regatului român de la anul 1330 pînă la 1850*, București, 1892.

⁵⁾ *Casa lui Jupin Dumitrache în Istoria bucureșteană*, pag. 138.

Suavități și reculegere

neologisme, folclorul și poezii din secolul trecut și de la începutul secolului nostru sint trecuți prin Blaga, prin Arghezi, prin Bacovia, însă, oricum, definiții pentru modalitățile lirice rămân elementele de tradiție. Citeva dintre cele mai frumoase, mai rezistente poezii scrise de Tiberiu Utan sint cantece de zis pe țiteră sau din caval, din caterincă. Iată începutul unuia, din volumul de debut :

Dormi, firicel de iarbă,
copila mea, dormi lin,
tu vișin de Galotii ;
păștaie de Tandin.

O, tu mi-esti bucuria,
durerea mea tu ești ;
curind va țese iarna
flori albe la ferestă.

„De leagăn” el compune, împreună cu alte două piese, un triptic de „cantece populare” și vagul aer exotic îi dă o alură modernă. Inefabilul liric se realizează cel puțin la același nivel și în versuri implantate exclusiv în candorile folclorului autohton, cum sint, de pildă, cele din **Drumul către tine** :

Am trecut pe-acasă
pe la noi prin sat.
Drumul dinspre vie
pare neumblat.

Drumul către tine
iarba l-a-nvăscut —
șase ani de zile
nu l-am străbătut.

Eu aveam pe-atuncea
optsprezece ani —
ai numai o dată
optsprezece ani !

Drumul către tine
cum să-l pot uita ?
Drumul către tine,
ținerețea mea...

Cu anii, Tiberiu Utan, fără a „uite”, cum are, la un moment dat, impresia, „cantecele de acasă”, își lărgeste continuu registrul melodic, deprinde arta instrumentării versului liber, nu subestimează posibilitățile versului alb, dar, oricare i-ar fi uneltele, originalitatea sa emană din darul de a organiza imagini adecvate comunicării unei sensibilități delicate. Chiar stilul buibitor al lui Cotruș e adus la diapazonul expresiei tandre, suave :

Din Valea Plingerii
fug toți sfinții, fug toți îngerii,
alungați, nevrednici să ajute
măcar pe-un miner dintre mii, dintre sute.

(Valea Plingerii)

Trece un călăreț înșingurat
prin cimpia pustie...
Unde merge, de unde a plecat —
nimeni nu știe.

(Conac arzînd)

DIN PERSPECTIVA obținută prin lectura întregii sale producții lirice devine posibilă definirea mai exactă a specificului creației lui Tiberiu Utan, în totalitate. Ingenuitatea funcționară a poetului se declară de cele mai multe ori în timbru elegiac. Un abur de melancolie învăluie chiar și stările de euforie, de extaz, sau, în tot cazul, exultanță, patosul sint constant cenzurate, regimul sufletesc cel mai caracteristic fiind reculegerea. Atît jeluirea cît și jubilația sint, la autorul **Stelei singurătății**, discrete, interio-

zate. Pentru exemplificarea celui de-al doilea mod atitudinal aș cita poeziile **Motiv de primăvară** și **Tot ceru-i alb de lună**, prefer să n-o fac însă intrucit le-am reprodus cu altă ocazie. Delicatețea, ingenuitatea, potențate de melancolie, dobindesc, în versurile lui Tiberiu Utan, atribute individualizante în virtutea unui ce maladiv (în sens estetic), a unei **morbidezza** de un tip special. Figurația e tradițională și, nu o dată, ardelenescă, dar sensibilitatea instalată în ea integrează multe poeme în climatul liricii românești simboliste de la răscrucea secolelor XIX—XX. Tiberiu Utan aparține, tipologic, constelației formate de un Petică, un Iuliu Cezar Săvescu, un D. Anghel, constelație de care Iosif și Goga sint apropiați tot prin sensibilitate. E ceea ce îl deosebește de Ion Brad, de Ion Horea, poeți mai picturali (fiecare în felul său), mai „concreți”, mai puțin diafani, și îl înrudește cu Al. Andritoiu, care e însă mai puțin „angelic”, mai... verlainian.

Insinuată discret în poeziile juvenile, melancolia desface în o seamă de piese incluse în volumele de maturitate aripi largi. Surisul originar nu s-a șters, dar suavității lui primăvăratece i s-a substituit o paloare lunară, pe al cărei fond se schițează uneori grimasa tragică, rictusul amar. Privind, în inchipuire, fotografiile ce-l arată copil și adolescent, poetul le taxează, cu sfișietoare tristețe, drept „glume”, falsuri :

Fotografia veche să n-o aduci,
o lasă
în colțul de-acasă
în rama peste care
cocleala se așterne.

Te-nșeli, nu-s eu copilul ce ride-n puf
și perne,

sub piciorușul cărui
de-apret e smalt cearcaful.
A vrut să facă o glumă pe semne
fotografu!

Nici liceanul firav spunînd o poezie
pe un afet de tun.

Toti oamenii din poză aveau să nu mai fie,
doar el rămase-n viață, ce le-a urat drum
bun...

Nu șterge de pe sticlă, te rog, nu șterge
prafu!

A vrut să facă-o glumă sinistră fotografu!

Climatul copilăriei devine afit de greu de suportat, după ce s-a confundat în zarea mitului, încît poetul regretă că n-a strivit sub roatele automobilului Marele Cerb maramureșean care îl simbolizează :

...șărea Marele Cerb cu disperare
fuzea Marele Cerb cu disperare
și nu l-am prins sub roți și-mi pare rău.

Tiberiu Utan n-a izbutit și nu va izbuti să răpună Marele Cerb. Ar fi să-și ucidă propriul suflet Să-și distrugă sursa de poezie. Nutrită din tot ce alcătuiește zestrea spirituală maramureșeană, transilvăneană și, în general, românească, îmbogățită prin deschideri spre arta universală, poezia lui Tiberiu Utan va spori cu certitudine, și se va înnoi în continuare. Omeneste vorbind, i-aș dori poetului cîinquanțenar să-și poată spune cu G. Călinescu, pe care știu că îl admiră :

Deși de anii-n fugă în păr pe-alocuri nîns,
De somn și de tristețe să nu te lași învins.

Și să adopte această sentență ca normă de conduită.

Dumitru Micu

Revista revistelor

● SUB titlul generic **Danemarca, o punte către lume**, revista „Secolul 20” (nr. 222-223-224 ; 7-8-9, 1979) oferă o amplă și cuprinzătoare panoramă asupra unei culturi în general destul de puțin cunoscute la noi. Dealtfel, mai oriunde în lume, înțrebat despre Danemarca, un intelectual, fără cunoștințe speciale în domeniu, va evoca, probabil, pe H. C. Andersen și pe Kierkegaard, ...pe Hamlet și castelul de la Elsinor. Ajutat puțin, își va aminti, de asemenea, că Tycho Brahe, Georg Brandes, Thorvaldsen, Asta Nielsen, Carl Dreyer sint danezi. Există perso-

nalități emblematice care cristalizează șansele unei culturi, profiluri spirituale care dau lumină și culoare unui peisaj local. E greu să ne închipuim ce ar însemna un „specific danez” fără nume ca acelea citate mai sus. Concentrat în jurul ciforva mari direcții și repere, tabloul panoramic prezentat de revista „Secolul 20” capătă și perspectiva unor semnificații mai profunde.

Motivul „celui mai celebru danez”, Hamlet, este introdus printr-un fragment din **Gesta Danorum** a lui Saxo Grammaticus (**Războiul lui Amled**). Calea de la Amled la Hamlet, de la personajul lui Saxo Grammaticus la cel al lui Shakespeare, apare, retrasată, într-un text al lui Georg Brandes (**Puncte de plecare, navelistice, istorice și dramatice**). Interesantă și productivă este punerea în ecuație Hamlet-Kierkegaard (susținută și prin texte ale lui Denis de Rougemont, reunite sub titlul **Doi prinți danezi**). Publicarea unor fragmente din opera lui Soren Kierke-

gaard (însoțite de **Repere pentru o biografie și Glossele** semnate de Gabriel Liceanu) constituie o secvență importantă a numărului. Neindoielnice sint, pe de o parte, influența lui Kierkegaard asupra unei părți din gândirea filosofică contemporană, și, pe de altă parte, calitatea înaltă a unei dezbateri morale, mărturiea unei conștiințe grave, proprie doar unui mare scriitor, care merită a fi cunoscut.

O altă mare personalitate daneză, criticul Georg Brandes, atît de discutat la noi, este reprezentat, într-o secțiune aparte, prin conferințe și studii ca **Geniu și civilizație, Goethe și Danemarca**, ca și prin interesante fragmente din epistolarul său (correspondența cu Nietzsche și cu Rilke).

H. C. Andersen apare în calitatea sa, azi mai puțin cunoscută, de romancier. Revista publică un fragment din romanul **Improvizatorul** (1835), care l-a făcut celebru încă înainte de apariția povestilor.

Poezia este bogat reprezentată printr-un florilegiu de vechi balade și printr-o amplă culegere de poeme contemporane. Diversele coordonate ale

culturii daneze, punctele de contact cultural românodaneze sint urmărite prin studii foarte documentate — semnate de Geo Șerban, Ioan Coșca, Vasile Ileaș, Ion Golan, Dan Coma, Andrei Brezianu — prin impresii vii, directe, notate cu finețe — de Nicolae Balotă, Valeriu Răpeanu, Sânziana Pop, Geta Brătescu, Torben Schmidt, Kirsten Gregers Jensen — și printr-un documentar privind corespondența inedită Kristofer Nyrop — Titu Maiorescu.

Dialogul dintre diferitele arte, întotdeauna atent urmărit de revistă, se realizează acum, în text și imagini, prin urmărirea unor ipostaze ale arhitecturii daneze, a unor creații și creatori contemporani de artă plastică (prezentate într-un frumos capitol-album), printr-o secțiune dedicată regizorului Carl Theodor Dreyer, făcînd această lungă înșuirire, avem, totuși, sentimentul că am mai omis ceva din conținutul unui număr de revistă care reușește cu adevărat să arate cum poate o cultură „de margine” să întindă o punte către lume.

r.e.d.

O sinteză artistică și culturală

CREAȚIA plastică a lui Ion Sălișteanu ne demonstrează că pictura nu se află neapărat în fața unor alternative fatale : emotivitate — sensibilitate sau inteligență plastică, figurativism sau abstractism, acuratețea formelor sau poezia culorilor, spontaneitatea și ineditul actului artistic sau rigoarea și monumentalitatea. Este posibilă o sinteză artistică și culturală, un echilibru nou al imaginii artistice, și tocmai în asta constă forța de atracție și originalitatea picturii sale.

Ion Sălișteanu este, mi se pare, unul din puținii artiști al cărui **crez estetic** este nu numai realizat în operă dar și fundamentat teoretic printr-o viziune proprie interpretativă și explicativă. Manifestările sale publice — articole, interviuri, conferințe la radio etc. — sint adevărate lecții de estetică, de filosofie a picturii. Ca, de pildă, într-un interviu acordat lui Valentin Ciucă pentru „Cronica” în care, printre altele, ne invită să vedem în și prin imagini mai mult decît un crez artistic, un spațiu al raporturilor nevăzute între oameni, „o ordine a realității de înaltă coerență și claritate”. Este vorba de o lume morală și estetică esențializată, văzută deci în germinările și structurile, în îndoielele și zbaterele ei către o țintă ideală ; poate mai mult decît alte arte, pictura (ca și sculptura) trebuie să ne restituie lumea dinlăuntru a omului, gesturile sale instituente ca fiind axiologice, într-un spațiu de mare densitate. Puțini sint aceia care concep un tablou nu pur și simplu ca un capriciu al imaginației ci ca o carte bună a cărei bogăție de idei și imagini ar fi concentrată la o singură pagină.

Ultima **expoziție personală** de la sala Dalles confirmă multe din aprecierile mai vechi asupra creației sale (Ion Frunzetti, Petru Comarnescu, N. Argintescu-Amza, Octavian Barbosa etc), marcînd în același timp o etapă nouă. Desigur că acest plus esențial de noutate plastică se articulează pe acumulări și dobîndiri mai vechi. Prin ce anume îmbogățește Ion Sălișteanu cu această expoziție cultura și sensibilitatea plastică a iubitorilor de frumos ? Prin ce anume se îmbogățește propriul său univers sau ce pietre noi sint puse la temelul său ?

Nu este de competența autorului acestor însemnări de a răspunde cu temeinicie și deplină credibilitate la asemenea întrebări. Au făcut-o și o vor mai face criticii de specialitate. Ca un privitor profan, alături de mulți alții, eu am zăbovit îndelung cu sufletul năpădit de emoție în fața multor tablouri reținînd, pe măsura puterilor mele de percepere și înțelegere, contrastul dintre albastrul puternic, siniliu al mării și cenușii unui pămînt arid sau, dimpotrivă, albul de vis al malului cu pete contrastante ce creează o impresie de ireal (adesea tranzițiile de la o culoare la alta sint aproape dureroase) ; o poetică a culorilor mai complexă, în care paleta de culoare devine încărcată de sugestii, purtătoare a unor gânduri mai optimiste sau, dimpotrivă, a unor neliniști noi ; prin contraste îndrăznețe sintem invitați să distingem în sistemele de semne un sens mai adînc, o perspectivă mai gravă și, totodată, solară asupra realului transfigurată în imagine plastică. Ca în **Transparența spațiului**, unde este uimitoare capacitatea de a face transparent nu numai spațiul ci însuși materia, sau **Fototropism, Lumina adîncurilor și Lumina înălțimilor**, vîdînd predilecție pentru monumental, pentru marile suprafețe pictate dar și pentru acea polarizare alb-negru ce sugerează două direcții, două tentații, dau impresia de adîncime și predispon la meditații grave. Stăruie senzația de a fi pătruns într-o lume inedită în care aflăm **Clipa de tîhnă, Nevoia de tandrețe, Calm, Liniste** — e drept, o liniște încărcată de neliniște, de melancolie (însuși preferința pentru griuri e semnificativă în acest sens) în care sufletul pictorului ni se dezvăluie în ipostaze echilibrate, dar aflăm mai cu seamă acei vectori ai mișcării și ai nevoii de mișcare, lumini destrămătoare de bezne dar și un cromatism grav, pină la impresia de tragic ; și mai aflăm expresii plastice monumentale ale energiilor dătătoare de viață, ale acelor energii fără de care nici mecanismele vitale, nici cele ale civilizației nu ar fi de conceput — **Energie latentă, Energia focului, Energia vegetală, Energia tehnică**. Este ca și cum Ion Sălișteanu ar participa — invitîndu-ne și pe noi să participăm la acest magic spectacol — la procese cosmice sau la mecanisme specifice civilizației contemporane în care elemente fundamentale sint puse în joc spre a sugera miracolul creației și al dăimurii.

Într-o convorbire cu artistul, acesta a ținut să-și caracterizeze noua etapă a creației sale prin **organicitatea ansamblului**, dincolo de diversitatea problematică, de concretitudinea și unicitatea fiecărei lucrări ; bucuria descoperirii unor situații noi, a unor stări și intenționalități noi în raporturile omului cu natura, în setea acestuia de spațiu, de lumină, de ordine ; o nouă expresie a unității spiritului, de gîndire și viziune, anulînd hotarele artificiale, falsa incompatibilitate între figurativ și nonfigurativ.

Este vorba, în această etapă, de deschiderea unor porți mereu mai largi către cîmpuri problematice și culturale care să satisfacă mai deplin foamea de sinteză, capacitatea de conectare și integrare a datelor realității exterioare și interioare, aspirînd la declanșarea unor stări de spirit inedite, la lărgirea și, mai ales, la îmbogățirea culturii și sensibilității vizuale a unui numeros public iubitor de frumos.

Al. Tănase

INTR-UN studiu în curs de apariție consacrat „Revistei Fundațiilor”, citeam de curind următoarea întrebare: de ce Paul Zarifopol? Se știe că Paul Zarifopol a fost chemat în 1934 la conducerea noii publicații și că el a primit (după ce refuzase altădată „Viața Românească”). Problema e de a înțelege ce anume l-a decis pe criticul „ideilor gingașe” să accepte, la aproape 60 de ani și cu șase luni înainte de moarte, o răspundere de care fugise sistematic înainte; și mai ales de a ști de ce s-a apelat la el. Nu psihologia sexagenarului crud și malițios mă preocupă, ci, în sensul studiului amintit, poziția lui în viața literară interbelică. Această poziție o putem considera, fără nimic peiorativ în termen, marginală. După studii de romanistică în Germania (și un doctorat la Halle), Paul Zarifopol se întoarce în România în pragul primului război. Nu ocupă nici o funcție, nu este măcar profesor de liceu iar ideea unei catedre universitare se pare că o respinge. Rămâne publicist. Însă nu unul cu o prezență continuă și nici grozav de interesat de literatura epocii. Scrie din pură plăcere, liber de obligații periodice, eseuri pe tot felul de teme. Scriitorii și-a alege capricios, ascultând exclusiv de preferințele sale sau de umoarea momentană. În aceste condiții, nu face școală și nu se bucură de autoritatea meritată. Dacă e cu desăvârșire greșită părerea că Paul Zarifopol a strimbat din nas la literatura română, din nu știu ce aristocratism al gustului, rolul lui de „privitor ca la teatru”, cum ar spune poetul, intervențiile lui polemice înalt-disprețuitoare, savante, de o clinică răceală, nu rămân mai puțin evidente. Conducerea „Revistei Fundațiilor” îl scoate pe neașteptate pe acest *jouisseur* intelectual (sceptic, raționalist, neconformist) din turnul lui de fildeş, îl „angaja”. Să fi fost acesta semnul că el însuși simțea nevoia unei schimbări? Nu știm pe de altă parte cum s-ar fi metamorfozat Paul Zarifopol, dacă ar fi avut răgazul unui contact mai stăruitor cu viața literară a epocii, ca șef al unei importante publicații. Fie-mi îngăduiți supoziția că, după 1940, „Revista Fundațiilor” ar fi avut o altă soartă, cu Paul Zarifopol la cîrmă. Tinerii lui succesori n-au putut rezista lui D. Caracostea și valului de dreapta. Dar el? Un lucru e sigur, și anume că Paul Zarifopol ar fi trebuit să ia atitudine și că „angajarea” lui, începută în 1934, din motive greu de elucidat, ar fi devenit deplină și extrem de folositoare culturii noastre, în 1940.

Aceste speculații trebuie considerate doar un pretext de a vorbi despre angajarea criticului. Ce concluzii putem trage din cazul Zarifopol: că rareori, și nici atunci până la capăt, criticul român a rămas neangajat în imediata realitate (literară și nu numai). Dar ce înseamnă angajarea criticului? Cultura noastră modernă (de la Heliade Rădulescu încocoace) a fost tot timpul teatrul unor campanii: nici o generație (pașoptiștii, junimiștii etc.), n-a scăpat de confruntarea cu istoria, n-a rămas pe dinafara unor dispu-

te în care totul, de la specificul etnic la mode și epifenomene, a fost periodic repus în discuție. Iar în aceste campanii, rolul criticilor (de cînd s-au ivit pe scena culturii) s-a dovedit esențial. Să mai amintesc că, prin teoria formelor fără fond, întiul nostru mare critic a împins discutarea chestiunilor culturale pînă la fondul social și etnic, alimentînd, timp de peste o sută de ani, polemici între sociologi, filosofi ai culturii și alții? Să mai reamintesc de N. Iorga, de E. Lovinescu, de ceilalți? Toată lumea știe aceste lucruri. Autoritatea criticului român a depășit totdeauna sfera elitelor, a oamenilor cultivați, a „celor 12” pricepători de artă, cum spunea Camil Petrescu, adresîndu-se unor cercuri foarte largi. Paul Zarifopol reprezintă și în această privință un caz elocvent. Om fin, mai solid informat în filosofie și estetică decît mulți dintre contemporani („cultura filosofică și literară a criticului despărut, scrie G. Călinescu în necrologul din 1934, foind în cea mai neînsemnată notă, e o amintire a unei generații a trecutului care ar trebui să fie a viitorului”), el n-a făcut totuși autoritate în epocă. Explicația ne-o dă rolul marginal de care am vorbit la început. Acest rol este și social, și literar. Trebuie să observăm că, în general, toți criticii români s-au bătut să aibă reviste. Numai așa puteau stabili un contact de durată cu publicul larg, puteau forma un curent de opinie. Autoritatea literară și cea socială (în sens cuprinzător) a criticului sint totdeauna legate una de alta. Sfera preocupărilor unui critic (deschiderea unghiului către problemele generale, istorice, politice etc.) e condiționată de publicul pe care și l-a cucerit. Paul Zarifopol n-a avut un astfel de public și, chiar dacă a scris strălucite eseuri de un interes deloc specializat, nu s-a făcut îndeajuns auzit. Publicul articolelor lui G. Ibrăileanu era acela al revistei „Viața Românească”, G. Călinescu a fost persecutat toată viața de ideea de a conduce o revistă. Oare nu pentru a-și forma un public? Pătrunderea criticului în publicul mare a depins și deinde de accesul lui la reviste de circulație și la conducerea lor.

AȘA se explică o împrejurare la care m-am gândit de multe ori. Și anume: cronicarul literar a deținut la noi, cel puțin în acest secol, de cînd el există ca instituție, o poziție privilegiată în raport cu eseistii, istoricii literaturii sau teoreticienii ei. Lumea a auzit mai curînd de Pompiliu Constantinescu decît de Paul Zarifopol, de Perpessicius decît de Petre Pandrea. Destui remarcabili esești n-au nici astăzi cota meritată, în schimb, recenzii mult inferioare ca spirit au devenit faimoși. Prestigiul cronicarului este determinat de faptul că cititorul simte în el un caracter de instituționalitate pe care criticul fără contact stabil cu actualitatea nu-l are. Eseistul sau teoreticianul, oricît de inzeștrați, trec drept persoane particulare: cronicarii sint socotiți instituții publice. Această nevoie de cronicari — fie ei înțeleși ca niște simpli

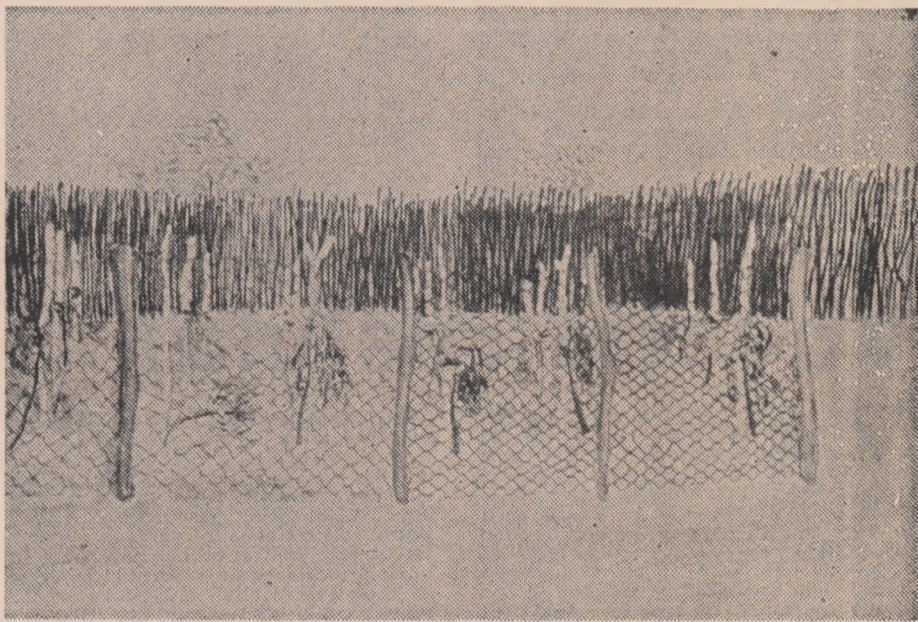
dispeceri de opinie, facilitînd circulația cărților — izvorăște din sentimentul (probabil neconștient) al cititorilor că literatură, dincolo de aspectul ei de divertisment, ca satisfacere a unor dorințe superficiale și pasagere, constituie un fenomen social cu mari rosturi și implicații. Trierea cărților, judecățile de valoare, ierarhiile — aceste operații nu sint pur estetice, au, adică, și o latură socială, în măsura în care creează acea impresie de instituționalitate de care vorbeam. Cineva trebuie să se ocupe de aceasta. Cititorul simte numaidecît sub acest raport utilitatea cronicarilor și a criticilor actualității.

Contactul criticului cu publicul — și angajarea lui — ridică, în sfîrșit, și o altă problemă: aceea a „profesiei” de critic. Paul Zarifopol (revin la el ca la un exemplu și punct de plecare) și-a făcut din critică o profesie. N-a trăit exclusiv din scris, acest lucru a fost și rămîne dificil, dar n-a fost nimic altceva decît critic. Să notăm că mulți dintre criticii noștri au fost în schimb profesori, de liceu sau de universitate. Învățămîntul a reprezentat și reprezintă o altă formă de contact cu publicul a unui critic. Unii au compus manuale. Generații de cititori le-au fost elevi și studenți. Acest fel de contact e greu de suplinat de oricare altul. Criticul, mai mult decît poetul sau romancierul, e un factor de opinie și se înțelege ușor de ce meseria didactică îi e trebuitoare. Paul Zarifopol, care n-a fost profesor, s-a resimțit. O consecință a faptului o reprezintă ceea ce aș numi, fără ironie,

didacticismul criticii noastre. Din cînd studii de critică, patru își propun să fie nu numai frumoase, inteligente, bine scrise, ci și utile, să umple adică un gol. Monografia predominantă asupra altor specii, în primul rînd din rațiuni de bibliografie școlară. Se știe de mult că nici un critic n-a putut evita să facă, la noi, cercetare de izvoare, arhivistică, ediții, biografii. Pe de o parte, din cauza stării precare a lucrurilor în acest domeniu; pe de alta, cred, și din acel simț didactic născut, de la T. Maiorescu la Șerban Cioculescu, în toți marii noștri critici.

Aceste forme de „integrare” a criticii (cu școala, cu publicul larg) nu sint, desigur, necunoscute în alte părți. Dar ele au la noi o anvergură ce le face specifice. Nicăieri cronicarii literari nu mai au importanța pe care au avut-o și o au în România. Iar separația publicisticii critice de învățămînt și de cercetarea științifică este mai mare în Franța, să zicem, decît la noi, unde, dacă au existat totdeauna specialiști limitați la cutare problemă, ei n-au fost mulți și nu și-au refuzat un cuvînt și în chestiunile generale. Cei mai buni istorici literari români rămîn tot criticii. Cea mai bună ediție Eminescu o datorăm lui Perpessicius. Și așa mai departe. Voi încheia, parafrazînd replica spirituală pe care G. Ibrăileanu a dat-o lui Paul Zarifopol (à propos de „critica estetică”): în România critica neangajată nu „rentează”. Angajarea este un destin istoric al criticului român.

Nicolae Manolescu

Desen de VLAD MICODIN (Galeria „Orizont”)

LIMBA NOASTRĂ

DE MAI multă vreme, fără consum de trîmbițe și de tobe pentru reolamă, o echipă mixtă de cercetare, alcătuită din cadre didactice ale Universităților din București și din Leipzig, se străduiește a studia în profunzime lexicul social-politic-cultural românesc din sec. XVIII-XIX. Se știe că această epocă înseamnă în istoria poporului nostru făurirea României moderne, occidentalizarea romanică a limbii și a culturii românești, reintegrarea limbii noastre între limbile romane de cultură ale Europei. Conceptele sociale, politice și culturale ale unei lumi moderne sint exprimate, acum, printr-o terminologie latino-romanică actuală, în legătură cu transformările Europei occidentale. Cultura românească se întoarce cu fața către luminile Apusului.

Trebuie să recunoaștem că îndemnul a venit de la Leipzig. Acolo, prof. dr. Klaus Bochmann, conducătorul secției de romanistică și de limbă română a Universității, a întreprins o serie de cercetări asupra lexicului social-politic românesc, concretizate acum în lucrarea *Der politische-soziale Wortschatz des Rumänischen von 1821 bis 1850* (Akademie-Verlag — Berlin, 1979). Asupra limbii române se aplicau pentru întia oară, în ansamblu, conceptele și metodele de studiere a vocabularului care desemnează relații sociale și politice, urmărindu-se structurile sociopolitice, ideologia, într-un cuvînt, utilizarea limbii române în viața politică a societății românești de la începutul sec. XIX. O perspectivă sociolingvistică se aplica și limbii române, după ce fusese îndelung experimentată în domeniul francez. Experiența lingvisticii franceze în acest domeniu este foarte bogată: pe lîngă un *Centre de lexicologie politique*, instituit anume în acest scop, se pot menționa binecunoscutele studii ale lui Paul Lafargue, *Die französische Sprache vor und nach der*

Lexic social-politic

Revolution (1894), dar, mai ales, ale lui J. Dubois, *Le vocabulaire politique et social en France de 1869 à 1872* (Paris, 1962) și M. Barat, *Le vocabulaire des ennemis de la Commune* precum și ale lui J.B. Marcellesi, *Congres de Tours* (dec. 1920), *Etudes sociolinguistiques*, Paris, 1971. Se cuvine să subliniem actualitatea unor astfel de cercetări în lingvistica contemporană.

Lucrările au început în 1974. Sub forma unor colocvii anuale, în care se prezentau probleme de ansamblu sau de amănunt, privind lexicul social-politic românesc, colaborarea s-a concretizat într-o serie de lucrări preliminare. Au apărut două volume: *Beiträge zur Geschichte des politisch-sozialen Wortschatzes*, Leipzig 1976 și *Contacte culturale româno-romanic* (sec. XVIII—XIX), București, Universitatea București, 1977. Lucrări ținute la colocviile din 1975—1978 s-au publicat în *Synthesis*, în *Revue des études sud-est européennes*, în *Analele Universității București* (Limba și literatura română) precum și în *Beiträge zur Romanischen Philologie*. Ideea a prins aripi: la inițiativa Universităților din București și din Leipzig au aderat Universitatea din Berlin (Romanisches Institut), Institutul de lingvistică al Academiei de științe din Berlin, Universitatea din Halle, iar, aici, în România, Institutul de studii sud-est europene și-a înscris în planul său științific de perspectivă o serie de lucrări privind lexicul social-politic românesc în perspectiva istoriei limbilor balcanice. Astfel, lingviștii pot colabora cu istoricii și cu oamenii de litere în vederea lărgirii orizontului de cercetare. Tematica celor cinci colocvii ținute, pînă acum, anual, la București și la Leipzig, are ca însăși în vedere nu numai probleme social-politice, ci și probleme de cultură, sociologie, literatură, în contextul istoric și politic al epocii. O asemenea lucrare nu poate să

nu cuprindă preocupări interdisciplinare vaste.

Aceste cercetări trebuie să ducă, însă, spre un țel foarte bine conturat: alcătuirea unui *Dictionar de concepte social-politice românești* (sec. XVIII—XIX). Se lucrează, în prezent, la termenii denumind clasele sociale (făran, boier, ciocoi, român, vecin, burgez etc.) precum și la cuvintele *neam, nație, popor, țară*. Lucrările se restrîng, așadar, și se specializează. Ele ies din domeniul teoriei generale spre a deveni contribuții concrete, întemeiate pe despuieră atentă a documentelor și a textelor, la cunoașterea istoriei culturii și a limbii române literare. Facultatea de limbi și literaturi străine (Catedra de lingvistică romanică), Facultatea de limba și literatura română precum și Institutul de studii sud-est europene urmăresc, îndeaproape, din partea românească, elaborarea acestui *Dictionar*. Universitatea din Leipzig, Institutul de lingvistică al Academiei de științe din Berlin (R.D.G.) au aceleași atribuții.

Dar ce este, în fond, lexicul social-politic? Oricît de puțin specializate în cîmpul strict al lingvisticii ar părea asemenea demersuri, cercetarea conceptelor social-politice și expresia lor lexicală (terminologie, construcții specifice etc.) fac parte integrantă din limba culturii. Discursurile politice, lozincile („sloga-nuri”), cuvintele mobilizatoare pentru sau contra unei acțiuni social-politice interesează deopotrivă analiza actelor de vorbire și cultura. Este acesta un punct de impact al lingvisticii și al ideologiei, încadrarea universului conceptual al limbii în contextul social și istoric al unei epoci. Să nu uităm că, în România, această întemeiere a istoriei pe datele riguroase ale lexicologiei s-a întreprins pînă acum: lexicologia juridico-administrativă, terminologia Regulamentelor Organice, termenii precum *România,*

rumân, țară, patrie au intrat în studii istoricilor și lingviștilor noștri încă de la N. Iorga, D. Onciul, G. Brătianu, P. P. Panaitescu, A. Oțetea. Astăzi, asemenea studii, parțiale, sint întreprinse de o serie de remarcabili cercetători ai limbii, ai literaturii și ai istoriei: N.A. Ursu, R. Todoran, E. Stănescu, Al. Dușu, Paul Cornea, A. Armbruster, Gh. Bulgăr, Th. Hristea, M. Seche, Rodica Bogza, Elena Șerban-Barborică, Elena Toma, Ileana Virtosu lucrează de mai multă vreme în acest domeniu comun al istoriei limbii literare și al istoriei poporului român.

Lexicologia social-politică este însă, în primul rînd, o problemă de semantică istorică: analiza implicațiilor ideologice ale vorbirii sau ale textelor, uzul conceptelor și al termenilor, cîmpurile sinonimice, antonimice și asociative sint obiect de studiu al semanticii. Efectul asupra ascultătorului, organizarea textului oral sau scris în intenții de a face prozeții, vizînd a influența publicul — constituie probleme de stilistică și de analiză pragmatică a actelor vorbirii.

Iată de ce am crezut necesar să subliniem însemnătatea studierii limbajului social-politic. În colocviul de la Leipzig, al cincilea colocviu de studiere a problemelor terminologice social-politice românești (9—14 februarie 1980), s-a încercat o mai rafinată analiză a acestui concept, insistîndu-se, îndeosebi, asupra relației dintre limbajul politic și limbajul colocvial. Atitudini și mișcări revoluționare au preluat cuvinte și expresii ale vorbirii populare, ale maselor și le-au transformat în lozinci revoluționare, tot astfel cum termenii politici au intrat în limba colocvială. Limbajul politic nu este numai o problemă de documente și de texte, ci și de limbă vie, orală. Analiza limbajului social-politic înseamnă analiza limbii ca fapt de mentalitate, în cultură, scris, în vorbire, în istorie și în contemporaneitate, în tradiție și în inovație.

Altfel spus, limba în actu.

Alexandru Niculescu

Romanul de familie

Oltea Alexandru
SERTARUL
CU MEDALII

drept fresce sociale, căci la nivelul familiei, în același timp unitate și pluralitate umană, se simt micile și marile seisme istorice, se percep mai exact efecte reale ale evoluției colectivității în ceea ce are ea mai intim: spațiul de formare a generațiilor succesive. Sau, cum spune Thibaudeau: „asupra ei și în cadrul ei (al familiei, n.n.) și-au încercat puterea și s-au dezvoltat facultățile noastre de simpatie și în același timp de critică (și nimic nu e mai necesar pentru viziunea binoculară a romancierului decît această coexistență și întrepătrundere a simpatiei și a criticii)”. Romanul de familie conciliază, adaugă eseistul francez, „un ideal închis de perfecțiune, ca acela al biografiei individuale, și un ideal deschis de viață, ca idealul Comediei umane...”, o interioritate a afectelor, o educație sentimentală și morale, cu o exterioritate a contactelor sociale, a poziției pe scara ierarhică a colectivității.

Sertarul cu medalii este un roman care încearcă să descopere elanul vital, ritmul regenerator al unei familii, tainicul imbold lansat de ea fiecărui membru de a acționa, de a se resemna sau de a se perpetua sub un anume semn al destinului, semn ce-i particularizează și totodată îi integrează istoriei. Prin sondaje oarecum haotice, autoarea tinde să prindă tocmai acest puls etern, această continuitate în diversitatea vieților individuale ale unui clan. Permenul este folosit în roman, dar mi se pare impropriu în cazul dat, căci are pentru noi sensul de trib opresiv, de grup constrângător, or, în carte este vorba de o familie unită prin cutumă și singe, dar ai cărei indivizi au dăruit „obligăției” de coeziune un conținut moral și afectiv. Sînt oameni care se țin strîns unii de alții pentru că vor să se ajute, să-și ofere unul altuia prinosul de dragoste și „să-și împărtășească” cu adevărat bucuria și neacuzatul pentru că un moment și locul lor de viață îi împing spre solidaritate. „Clanul” din Sertarul cu medalii nu este o caracatiță ambițioasă, devoratoare, care își întinde tentaculele în lume pentru a acapara și asupra, este o familie simplă, cu ambiții strunite de modestie și bunăcuviință, care devine un refugiu al oamenilor în fața adversităților istoriei. Cel ce se rupe prin exagerat orgoliu și din dorința unei parveniri cu orice preț este socotit

CĂRȚILE Oltei Alexandru își întinpină cititorul cu o căldură, cu o tandrețe, cu o generozitate a sentimentelor, așa cum ar pătrunde pe ușa unei case primitoare, curate, în care oameni onești, cu judecată blîndă și cu tainică înțelegere a vieții l-ar primi bucuroși, sinceri și fără gînd de rănire a semenului. Literatura ei izvorăște dintr-un examen lucid al vieții simple, modeste, și dintr-o puternică încredere în valorile solidarității umane. Universul investigat este aproape exclusiv cel familial — coeziunea sau ruptura dintre membrii lui, dramele diurne, felul perfid în care marile evenimente istorice, politice determină destinul lui, ideea continuității, elogiul memoriei afective care leagă generațiile între ele ca verigile unui lanț. De la Racul, romanul de debut al Oltei Alexandru, pînă la acesta ultimul, Sertarul cu medalii (*), tema obsedantă pare a fi tocmai sentimentul apartenenței, al coeziunii și complicatele relații ce decurg din el.

Cine știe să citească atent află prin intermediul unor asemenea romane mai multe decît prin multe altele care se dau

* Oltea Alexandru, Sertarul cu medalii, Editura Eminescu, 1979.

Vocația realului

VOLUMUL recent al lui Haralamb Zîncă* reconstituie un portret de militant devenit în cele din urmă scriitor și configurează raportul acestuia cu realul. Absorbînd cele două ipostaze, adevăratul erou al acestei cărți de mare autenticitate se explică pe sine ca structură psihologică și etică, rod al dramaticei răscuri a istoriei, realizînd în același timp radiografia vieții sociale pe care o trăiește cu intensitate responsabilă. Tehnica artistică este fie consemnarea documentului nud, formulă de succes în cazul cărții anterioare, și a fost ora H, fie a „feliei de viață”, răspunzînd propensiunii deseori dovedită a cititorului de azi spre literatura autenticului. Selectînd evenimentul și notificîndu-l cu obiectivitate reportericească, autorul evită cu toate acestea detașarea blazată, implicîndu-se pe sine în drama sau scena grotescă. Faptul vorbește la H. Zîncă cu propriu-i glas, păstrînd vibrația caldă a vieții, anihilînd prin umbră senzația contrafacerii „din studio”. Temperatura existențială a naratorului este deseori paroxistică, el precizînd, de pildă, „o vină se zbate gata să-mi pleznească”, și simțînd nevoia monologului către cititor pe teme etice.

Premisa acestei implicări este vocația realului pe care H. Zîncă o demonstrează în ultima sa carte. Aceasta se manifestă în copilăria evocată, prin „curiozitate”, „combustibilul” necesar ulterioar scriitorului, apoi prin marșurile bucureștene nocturne în căutarea epicului trepidant al anului 1945, spre a aduce acum la nevoia rememorării „adolescenței, a iubirii, a intrării în focul luptelor revoluționare”, unită cu „o desperare rece, stăpînită” a maturității în fața fluxului timpului ireversibil. Dintre cele mai autentice, paginile memorialistice alcătuiesc un scurt Bildungsroman, unul picarelesc totodată, în care H.Z., dat dispărut de cinci ani, cutreierase ca un alt Panait Istrati teritorii exotice, „munții Uzbekistanului cu cirezile de vite” și huptase pe frontul antihitlerist spre a se întoarce într-un București turmentat de isteria bursei negre și a inflației, a averilor fabuloase și a foametei, a mitului penicilinei miraculoase și a unui Eugen Alimănescu, polițistul justițiar. Solutia, intrarea naratorului în rîndurile comuniștilor, apare drept firdașă pe-ntra foarte tînărul locatar al sordidului Han Weiss, și cu un frate tipograf agonizînd de T.B.C. și cu un tată purtînd lavaliera „visătorilor într-o lume mai dreaptă și mai bună”. Fără crispări pudibonde, H.Z. relatează și o descoperire de altă natură, cea „înviere” printr-o iubire revelată tocmai la Crucea de Piatră, „într-o cameră miro-sind a acid fenic”.

* Eu, H.Z., aventurierul, Editura Cartea Românească, 1979.

Implicarea în realul contemporaneității socialiste o va realiza scriitorul-reporter, succesul al adolescentului febril, mistuit de setea cunoașterii existențiale, prin tehnica anchetei sociale și a testului psihologic. Ni-l și închipuim pe H. Z. aventurierul disimulîndu-și pasiunea îndărătul derutanților săi ochelari fumurii, colindînd pichetele de grăniceri, aerodromurile de supersonice, răsfoind cu înfrigurare arhivele sau-secrete ale celui de al treilea Reich sau ale războiului, ceretînd personaje feminine din compartimentul trenului, străbătînd satele bistritene alertate de o misterioasă omucidere, abordînd cu înțelegere copiii de la Școlile de reeducare. Rezultă, dezgropate din zecile de carne (Carnetele de la Conțești, Carnetele faptului divers), personaje defilînd într-un caleidoscop rapid, deși din pricina acestora nu mai puțin pregnant. Notația abruptă sau semnează scene de un grotesc amuzant sau tragic. La Conțești, activistul Ena pretextează o activitate importantă spre a-și masca aventurile erotico-bahice; țărani practică riturile străvechi, tînd cu păcură casa unei fete prea „mindre”; ajunul se sărbătorește prin tăierea porcului. Din alt Carnet deducem starea promiscuă a ruralității din 1950 (mirele luetic, atrofiera instințului matern al femeii silită să-și alăpteze pruncul, doctorul alertat pe o vreme sinistră spre a „ciocni un pahar”). Dramele cu fond politic (sinuciderea tatălui, secretar de partid, pentru că fiul, îndrăgostit de o fată de chiabur, îi amenințase cu moartea), evoluția imprezvizibilă a aristocrației care se ocupă ca în Scriinul negru cu expediente de tot felul, de la inventarea unei minunate otrăvi pentru șobolani, pînă la furtul cu premeditare de la buni prieteni, constituie documente de epocă.

Lumea senzaționalului, delictul reporterilor, este abordată de H. Zîncă în care recunoaștem de astă-dată pe mult gustatul autor al cărților de aventuri. Eroi săi sînt achetații, campioni ai acțiunii și ai deducției inspirate, dar și pedagogi care, în numele unei etici superioare, trăiesc „o frămîntare profund omenească”. Renunțînd la tihna propriei familii, ei redau copiilor abandonăți un cămin, petrec revelațiile precum Kojak, lîngă telefonul dispeceratului, se numesc maior Popazu sau altcumva, n-are importanță. Alți eroi anonimi, ploții de supersonice, pot oricînd să ia foc în aer, să confunde cerul cu marea în zboruri nocturne din cauza celui „spațiu tridimensional”. Intrucît „intunericii deasupra mării e mult mai dens ca deasupra pămîntului”. Alți eroi ai lui H. Zîncă, veterani de război, evocă luptele crîncene din Ungaria sau Cehoslovacia sau marșuri incredibile precum acela al Regimentului I Dorobanți-

un „înstrăinat”. Micul grup tolerează pe pătimași, pe excentrici, pe înșingurați, are figurile lui bizare sau pitorești, are furnicile traditoare, chipurile sumbre, și firile visătoare pe care le îngăduie tandru, dar nu suportă „înstrăinarea” care în limbajul lui înseamnă vanitate, uscăciune sufletească, lipsă de atașament uman. Simbolul pentru acest proces este consilierul Ioan, căruia, ca pedeapsă aproape, i se respinge oferta de a adopta pe copiii orfani ai surorii rămăsească timp rădăcini, consilierul se va ușa înaintea de vreme și-și va lua zilele, ca spre a fi un exemplu pentru toți cei ce vor mai încerca să și le smulgă.

Ne aflăm la începutul secolului, în mijlocul unei familii bucovinene, despărțite de granița dintre teritoriul supus administrației austro-ungare și România: o parte trăiește în „regat”, alta în „imperiu”, dar, pe cîi legale sau nu, vizitele sînt dese, relațiile dincolo, vestile merg cu repeziune de colo dincolo. Războiul vine „dintr-odată”, cum spune unul din personaje, „pe neașteptate”, „de pe o zi pe alta” și seceră nemilos pe unii din cei mai tineri. Viața se reface cu greu, peste dureri se așterne același sentiment al solidarității și continuității sufletești. Moartea seceră treptat pe ceilalți, rămîne amintirea lor întipărită în urmași și în urmașii urmașilor. Teza autoarei este că nimic însă nu se pierde, totul se întipărește vrînd nevrînd în psihicul descendenților, determinîndu-le viața (biografia și felul de-a vedea, de a imagina și de a înțelege lumea).

Sertarul cu medalii este și un „roman al romanului”. Numeroase pagini sînt dedicate analizei imboldului de a scrie, de a povesti întâmplările și caracterelor oamenilor dispăruți dar care au lăsat în sufletul naratoarei semne delicate și totuși ferme. Epoca și dramele dificile sînt evocate cu ajutorul fotografiilor, al relatărilor unora dintre martorii, al scrisorilor și jurnalelor lor, și mai ales cu ajutorul acestor semne lăuntrice: „desenez după un model răsfrînt în oglindă. O fereastră trăvă, deschisă spre un orizont nevăzut prîvrii, încadrat în luciul oglinzii doar, iar după acea suprafață neutră, fără adîncimi și dimensiuni precise, încerc să reproduc peisajul nezărit de-a dreptul”. Povestirea se încheagă din „reverberațiile acestui difuz conținut de rememorări, deoptrivă afective și raționale, determinîndu-mi clipa prezentă: un trecut-trăind, cu neputință de înlăturat și fără intrerupere prezent”.

Seris cu finețe, cu o claritate pe care o dă numai echilibrul emoției și al inteligenței, romanul Oltei Alexandru vorbește despre eroismul împlinit cu simplitate, despre sacrificiile aduse fără grandilocvență, despre existența diurnă a unor oameni care în modestia lor ating perfecțiunea.

Dana Dumitriu

Dolj din Cehoslovacia pînă la Craiova. Sfirșitul baronului Manfred von Killinger, cel vîntolat de Argetei, apare hitlerian, cu împuscarea amantei-secrete, înaintea propriei sinucideri, cu formațiile patriotice la poarta Ambasadei. Senzaționalul poate să rezide și în documentul nud, respectînd ortografia precară a „subiectelor” minori, alcătuiind tot atîtea portrete vii, stîrîndu-ne și nouă, ca și autorului, întrebări cu privire la discernămintul uneori arbitrar al „forurilor”. Un adolescent își motivează abaterea destul de inocentă prin dictonul plin de importanță, „vagabondul e vagabond”, altul își evocă prima „prietenie”, o fată „cu părul castaniu”, un alt elev al unei Școli de reeducare este santajătat cu mărirea timpului de internare de către un „profesor” (!) pentru crima de a-i fi scris fiicei acestuia („Criminalul” are 15 ani, iar „Julietta”, 13!) Altul este internat pentru că mama lui „bună”, proaspăt descoperită, optează pentru această „extrem de comodă din punctul ei de vedere, soluție. Alt „delincvent” descrie în textul privind meseria viitoare, farmecul gessnerian al vieții ciobănești, el dorînd „să se joace pe dealuri și pe văi, la poale de munte cu ol cărunte”. Adversarii lui H. Zîncă sînt nepăsarea, imbuibarea, violența, împotriva cărora pledează documentul, anchetele sale sociale, dar și caldele sale pledoarii de scriitor profesionist angajat.

Autoportretul autorului, un picar modern, se completează prin cele câteva pamflete sau interviuri imaginare date de un autor cu mare priză la public, deși puțin receptat de critică (Literatura polițistă și docții săi... admiratori. Cum se scrie o carte polițistă, Cu Georges Simeon). Adevărul e că ultima carte a lui Haralamb Zîncă este constituită prin ea însăși o argumentare estetică.

Elena Tacciu

„Arta fără muză”

ROMULUS RUSAN merge să vadă și să revadă filmele din programele Cinematecii; cu fidelitate și creștință, el intră în sala de proiecție pentru a întîlni opere celebre, pentru că i „s-a făcut dor” de un cineast, dar mai ales pentru a supune peliculele, favoritele publicului dintr-o anumită perioadă, sau impresiile proprii mai vechi „unei verificări nemulțumite de nici un sentimentalism”. Astfel, treptat, scriitorul alcătuiește o nouă istorie a cinematografului*) de-a lungul unui itinerar personal, neîngăduit de prejudecăți, rebel chiar și în fața rigorilor cronologice. Capodoperele lansate, în diferite epoci, de exegezele specialiștilor, sînt confruntate mereu cu sensibilitatea sa de rafinat cunoscător al artelor, cu inteligența și receptivitatea sa de spectator modern.

Actorii-vedete (un Boyer, un Gabin sau Henry Fonda), cîtorii „artei fără muză” — Chaplin, Griffith, Dreyer — ori creatorii săi actuali — Welles, Bergman, Visconti, Teshigahara, Pasolini, Wajda, Tar-kovski, Godard, Ciulei — sînt analizați și portretizați cu originalitate, în fiecare din micro-eseurile cărții. Filmele trăiesc intens și fascinant, prin cuvintele autorului, constituindu-se însă, în egală măsură, ca fericite prilejuri de meditație asupra structurilor genurilor și limbajului cinematografic: iar peliculele de excepție (Păsările lui Hitchcock, Ingerul exterminator al lui Buñuel, Anul trecut la Marniebad de Resnais, sau Maica Ioana a ingerilor de Kawalerowicz) își fixează, în paginile tipărite, contururile, cheia simbolică și subtilitățile, își definesc „frumusețea fără trup a poeziei” și a excursului lor filosofic.

Opțiunile lui Romulus Rusan nu se opresc totuși numai asupra măștrilor și operelor de culme ale artei a șaptea. În selecția sa se descifrează destinele paralele; din diferitele zone ale ierarhiei valorilor izbutește să delimiteze semnele perenității de cele ale îmbătrînirii, după cum știe să recompună întreaga evoluție a unui tip de producție standardizată, față în față doar cu un singur exemplar al seriei. El își face o virtute din alăturarea multicoloră, din succesiunea întodeauna surprinzătoare a subiectelor și din mozaicul originalilor sale unghiuri de vedere.

Obsedat de gena ideilor, de stilul și puterea generalizatoare, cuprinse în imaginile diverselor pelicule, Romulus Rusan găsește răgazul potrivit și pentru a evoca metamorfozele tehnice — sonorul, formatul ecranului, culoarea. Fără să aglomereze date și informații, sincer captivat și atrăgînd cititorul către filmele îndrăgite, străbate în zig-zag meridianele, ca și anii devenirii cinematografului (de la Intoleranță — 1916 la Torino negru — 1972, de la Femeia în lună — 1928 la Povestirile lunii palide după ploaie — 1953, de la Marile speranțe — 1946 la Sărmanii flăcăi — 1965). Dar se reîntoarce mereu, preocupat de asemenea de experiențele autohtone: marchează romanticele începuturi (Independența României — 1912), măsoară viabilitatea unei capodopere (O noapte furtunoasă), dezvăluie profilul unor cineaste (Victor Iliu cu a sa Comoară din Vadul Vechi și Liviu Ciulei cu Valurile Dunării și cu Pădurea spinuraților), restituie opere de referință ale școlii noastre naționale (precum Viața nu iartă, sau Reconstituirea).

În volumul recent, Romulus Rusan își domină neliniștitele interogații legate de statutul și recunoașterea filmului ca artă; certitudinile spre care năzuia s-au consolidat pe deplin. Totuși „întrebările veșnice”, indoielile ivite din „constanța corozivă și demitizatoare a timpului”, din dimensiunea industrială și comercială a cinematografului (leit-motive ordonatoare în cartea sa anterioară, La început n-a fost cuvîntul — 1977) revin. Dar autorul nu și le mai adresează sîși, ci le propune polemic — arborînd, ca de atîtea alte ori, cu har veșmintele de reporter — generațiilor contemporane cu nașterea filmului. O suită de pasionante interviuri — cuprinse în capitolul „Martorii” — se reunește astfel ca un prețios document al descoperirii, uneori entuziaste, alteori reținute, a istoriei ecranului de către personalități ale artei și științei românești: Zaharia Stancu, Constantine Daicoviciu, Miron Nicolescu, Demostene Botez, Mișu Petrașcu, Șerban Cioculescu, Iorgu Iordan și Grigore Moisil își deapănă amintirile, discută despre peliculele mai vechi și mai recente, despre idoli și aspirații autentice, despre înrudirea formelor frumoase, despre real și artificial, despre tehnică și creație. Arcul deschis prin comentariul filmelor (prima parte a cărții se intitulază „Filmele”) se completează cu opiniile din convorbirile „subiective”, eliberînd însă precis, nuanțat, spații și atitudini importante pentru înțelegerea și evoluția cinematografului.

Ioana Creangă

* Romulus Rusan, Arta fără muză, Editura Dacia, 1980.

PRIMA carte a lui Ioan Dan Nicolescu (*Rana statuiilor*) era scrisă în două registre: unul realist, altul fantastic, cel din urmă fiind, estetic, cel mai interesant. **Legătura de chei***, culegerea de povestiri și nuvele de acum, continuă linia fantastică. O proză estetică, în stilul lui Mircea Eliade și Ștefan Bănuțescu, mergând uneori spre alegorie și basm. Pot fi citate și alte modele. Fantasticul modern nu ignoră sursa **livrescului**. Tema dublului și mitul oglinzii din câteva povestiri ne trimit, dar pe o cale ocolită, la fantastii romantice neguroși, metafizici. Parabola (și chiar parodia) arată familiaritatea autorului cu literatura din ultimele decenii, aceea ce construiește în chip realist pornind de la o premisă absurdă.

Originalitatea lui Ioan Dan Nicolescu constă în a introduce simboluri fantastice într-o tipologie tradițională (aceea a micului țig de provincie). Mărunți funcționari, colecționari fanatici de timbre, bovarici profesori de liceu, văduve abuzive și concupiscente — obiect, în proza veche, de satiră — trec, acum, prin situații neobișnuite și participă la marile simboluri ale existenței. Fantasticul este împlinirea, evaziunea lor într-o ordine ideală. Vasile C. Ionescu, inspector la A.D.A.S., visează tot felul de năzbii și, curios, ce visează se împlinesc. Visează, de pildă, un pește enorm și a doua zi află în pat un păstrăv uriaș. Căzut la gânduri negre, slăbește și dispăre. După oarecare timp, chemat de Tecla, femeia din vis (**Zăpadă și fluturi**). Moartea este o evaziune spre lumea ideală. Prozatorul scrie cu tandrețe despre închipuirile acestor indivizi, ironia, în orice caz, nu pătrunde în text.

Fantasticul este mai complicat și soluțiile mai inedite în povestirea **Casa cu zine**, unde tipologia și atmosfera sint decupate, parcă, din schițele lui I. L. Caragiale. Personajele suferă, în primul rând, de căldură (se știe ce rol are **căldura mare** în existența eroilor din **Momente și Schițe**: provoacă imaginația). Intervine, apoi, ideea de farsă (o echipă de filmat care pune la cale o scenă), însă farsa nu explică decât o parte din misterul ce intervine în viața unor indivizi obișnuiți. Lui Mitică Stratulat, spirit pozitivist, funcționar onest, îi repugnă — zice prozatorul în primele propoziții ale povestirii — complicațiile vieții. Duce o existență liniară (serviciu, casă, table, meciul de duminică), nici un semn nu arată în comportamentul lui un posibil erou de povestire fantastică. Însă noi știm de la scriitorii moderni că fantasticul încolțește tocmai în aceste existențe profane. Mitică este copleșit de căldură și, în drum spre casă, se abate într-un parc unde visează că o zină frumoasă îl servește cu bere și-i promite să-i împlinească orice dorință. Om modest, Mitică nu cere decât să moară Gutuie, șeful său de birou, acela care îl terorizează. Să moară, precizează el, prin spânzurare. Eroul se trezește și zina dispăre. Până aici ne aflăm pe tere-

* Ioan Dan Nicolescu, **Legătura de chei**, Ed. Cartea Românească, 1980.

nul normalității. Zina este o actriță din echipa de filmare, masa ce apare din senin este purtată de un figurant din aceeași echipă. Căldura adormise luciditatea numitului Mitică și fasa stimulase imaginația lui. Numai că șeful Gutuie se spânzură, cu adevărat, și Mitică Stratulat măturăse totul la miliție. Fantasticul intră în drepturile lui, faptele ulterioare nu mai au o explicație logică. Pus să urmărească pe suspectul funcționar, locotenentul Nadu Ion se trezește într-un oraș străin, un căpitan primește mesaje ciudate și este îngrijorat că în sectorul lui apar zine și se fac minuni etc. Prozatorul nu mai justifică nimic și, pentru a mai complica o dată lucrurile, introduce în finalul povestirii un personaj nou și un alt șir de misterioase coincidențe: scriitorul, bucuros că a terminat povestirea de mai sus, își pregătește o cafea, dar n-apucă s-o bea pentru că primește vizita unui echipaj de la miliție. Șeful lui, Gutuie Anghel, se spânzurase în aceeași zi, în condițiile descrise în povestire. Naratorul (scriitorul de proză fantastică și polițienească) se cheamă Dumitru Strat și — notează prozatorul de pe copertă în finalul narațiunii — „universul i se păru, dintr-odată, mult prea mic pentru ce simțea el acum”.

Rezumind: un erou nepregătit pentru fantastic, căldură mare, o farsă, un număr de întâmplări ciudate și lovitură de teatru de la urmă: literatura anticlasică (provoacă) dramele din sfera realului.

O primă temă se conturează din cele două povestiri citate: puterea de premoniție a literaturii și forța teribilă pe care o dă individului imaginarul. Vasile C. Ionescu și Mitică Stratulat capătă, în plan imaginar, puterea pe care n-o au în existența obișnuită. Fantasticul provoacă, în povestirea lui Ioan Dan Nicolescu, o modificare a vieții normale. Murind numitul Gutuie, începe numaidecât lupta pentru putere, și scena în care unul dintre funcționari cere, cu autoritatea unui viitor șef, un pahar de apă este admirabilă.

In **Cordonul albastru și Răzbuarea**, Ioan Dan Nicolescu merge din nou spre reverie și parabolă. Un adolescent citește o carte despre viața cirtitelor și, în afara lecturii, trăiește o aventură extraordinară cu o femeie intrată misterios în casa lui, apoi, încercând să dezlege misterul, nu reușește. Acțiunea se desfășoară în două planuri (cartea și aventura adolescentului), cu trimiteri simbolice de la unul la altul. Alegoria este și mai evidentă în **Răzbuarea**, unde e vorba de un copil înzestrat cu darul miraculos al creației. Acesta construiește un arc gigantic de sticlă pentru a pedepsi o pasăre care-i furase duhul creației. Povestirea e bine scrisă, însă alegorismul e transparent nu-i dă nici o adincime. Alegorice sînt și scurtele narațiuni **Vulpea**, **Cuceritorul**, **Oglinda**, **Ultima teoremă**, alegorice și poetice, într-un stil învechit, nepotrivit pentru proză.

Alte povestiri (**Insula**, **Lacul caraișilor aurii** etc.), mai apropiate de un fantastic al vieții comune, sînt excelente. Ioan Dan Nicolescu scrie, în fond, un mic roman parabolic, cu un număr de personaje ve-

rosimile și altele închipuite, supranaturale, transpuse și unele și altele în condiții fiște de viață. Rezultă o proză simbolică și, paralel cu cea dinainte, o proză de observație a mentalității provinciale. Personajele ei sînt: primarul (autoritatea), centenarul Aristarco, colecționar de timbre (mania provincială), Funcționarul (umilința, fidelitatea), Gardianul (spiritul demonic, agentul fantasticului), pasărea Helga (moartea), limfii (teroarea forțelor iraționale) și, evident, Orașul, spațiul acestei savante alegorii. Lingă Oraș, se află **Insula**, loc de instrăinare și, cum se va dovedi, locul de unde pornește marele complot împotriva țirului. De n-ar fi abilitatea prozatorului și de n-ar fi observația morală fină, proza aceasta cu prea multe simboluri, parabole, alegorii ar plictisi. Însă Ioan Dan Nicolescu știe să construiască în verosimil și absurd, scoțînd efecte remarcabile. Un mărunț polițist (eroul său predilect) devine Gardianul unei insule pustii și, acolo, descoperă bogății enorme, aduse de pasări. Luminat, pune la cale o acțiune complexă de jefuire a orașului cu ajutorul pescărușilor conduși de o pasăre bizară, Helga. De aici încolo intrăm în basm curat. Pășările ruinează pe locuitorii orașului, averea Gardianului crește enorm, apoi, escrocheria fiind descoperită, o pierde. Helga, pasărea înzestrată cu conștiință, este aceea care dă în vileag pe demonicul Gardian. Ea intră în viața orașului, devenind agentul morții după ce fusese instrumentul înăvuirii.

În aceste condiții de anomalitate (o pasăre care devine funcționar al municipalității), indivizii se poartă normal. Un slujbaş amărit (numit Funcționarul) devine, fără voia lui, pescar și este terorizat de vecini, de autoritățile orașului pînă ce moare și atunci lasă locul Muzicantului. Modul în care fatalitatea urmărește pe individul comun este bine sugerat în povestire. Remarcabilă este, aș zice, și autenticitatea inautenticului. Limfii, animale fabuloase din speta șobolanilor, au primit drept de autonomie din partea municipalității și limful cel bătrîn protestează, public, cînd cineva din colonia lui este strivit de o mașină. Limfii locuiesc împreună cu oamenii și luptă pentru drepturi politice. Ei au o mitologie (martirul, eroul lor se cheamă O'Brien) și o istorie pe care o apără sistematic. Funcționarul nevoit să devină pescar n-are dreptul să aibă amintiri pentru că municipalitatea interzice prin lege orice înțoarcere în trecut.

Povestirea începe să semene, de la acest punct, cu parabolele lui A. E. Baconsky din **Echinoxul nebunilor**. Deosebirea este că, acolo, parabolele erau mai transparente, personajele aveau corespondențe mai precise în lumea realului. Ioan Dan Nicolescu întreține un continuu echivoc și evadează mereu în supranatural (basm). Totuși, frumusețea literaturii e dată, repet, de finețea analizei moravurilor. Funcționarul este un martir al devoțiunii. Domnul Lambert, directorul școlii de arte și meserii, este un insașiabil satir local. Directoarea de la școala de fete veghează asupra moralei publice dar fără folos, Berta, prostituată, are o inimă generoasă și, prin dăruirea ei, susține instituția o-

Vieți paralele

• BUNĂ proză de atmosferă și de observație mondenă într-o formulă epică interesantă, din păcate nu și funcțională, face Ștefan Agopian (**Ziua miniei**, Ed. Cartea Românească). Plasat în spațiul sud-vestic, dunărean, la Turnu-Severin și în preajma primului război mondial, romanul este povestea citorva familii din lumea bună a provinciei, derulată în dublu sens față de prezentul narațiunii: retroproiecție și anticipare. În centrul materiei epice stă domnișoara Lucia Zărneșcu, bacalaureată, viitoare medicinistă și autoare de povestiri fantastice, logodită cu Vasile Glăvan. Tinărul, bacalaureat și el, viitor sublocotenent de infanterie, căzut, peste un an, în război.

Nu evoluția acestei idile (de altminteri fără trecut și fără viitor) l-a interesat pe prozator, ci istoria familiilor Zărneșcu și Glăvan, istorie care îi oferă prilejul de a crea atmosferă și de a propune câteva portrete remarcabile. Viața aventuroasă a lui Vasile Glăvan Bătrînul e decupată parcă, la modul parodic, din literatura sentimentală și haiducească de la finele veacului trecut: fiu al unui pandur îmbogățit, Glăvan Bătrînul face furori printre doamnele high-lifului bucureștean din primii ani ai lui Carol I, studiază filosofia la Berlin și Viena, se duce la București sau la Paris pentru a eșua matrimonial la Turnu-Severin, unde, la senectute, adică în prezentul narațiunii, trăiește o „zi a miniei” ieșind cu pușca în stradă și trăgînd eficient în doi soldați ai ocupanților germani. Ioneț Zărneșcu, tatăl Luciei, ins așezat temeinic într-o postură de boier luminat și cam abulic, cîștigă antipatia autorităților urbei care, prin promisiuni neonorate, falsuri și incendii reușesc să-l aducă la faliment, nu fără a suporta, la rîndu-le, acțiunea vindicativă a bătrînului ce se folosește de același incendiar pentru a se răzbuna, fără prea mare succes însă, drept care ia și el într-o altă „zi a miniei” pușca și, pe scările primăriei, împușcă două notabilități, pentru ca, după aceea, să se sinucidă nu înainte de a-i da foc singur la ultima casă ce-i mai rămăsese.

Mai mult decât figurile celor două personaje și chiar decît senzaționalul din faptele lor, impresionează în aceste povești paralele atmosfera: într-un abur ca de legendă, deopotrivă clar și mis-

terioasă, rarefiată și de o anume înțeleală a mișcării vitale înseși. Deși prezentă în centrul narațiunii, Lucia Zărneșcu e mai mult un personaj-pretext: pe de o parte pentru o investigare a biografiei de familie într-un stil apropiat de parodie, pe de alta pentru o privire de deasupra, cuprinzătoare și sintetică, a mediului provincial și a mentalității mondene din epocă. Dar ea este, totodată, și autoarea unor povestiri, patru la număr, fantastice sau numai bizare, numite „scrisori”, care pot fi citite și ca parabole, sensul lor alegoric, abil deghizat, vizînd poate o situație a întregului roman într-o altă gamă de semnificații, pretinzînd și o altă cheie a decodării. Această însușire a conotației avantajează cartea lui Ștefan Agopian. Ceea ce nu se poate spune despre formula adoptată, foarte interesantă într-adevăr (intruziunea viitorului în prezent, a prezentului în trecut și a trecutului în viitor, alternanța timpurilor bazată pe o inversiune „aranjată”) dar deloc sau prea puțin funcțională, cel puțin nu în sensul dorit de autor, căci o funcție tot are această formulă: complică lectura și face să se vadă într-un fel obositor propriul ei artificiu. Nefiind determinată de materia epică și negăsind punctele de contact cu ea, formula interferenței anapoda a timpurilor narațiunii pare o extravaganță din dorința originalității.

Promițătoare sînt în **Ziua miniei** capacitatea de a crea atmosferă, finețea portretizărilor și tehnica întreginerii echivocului.

Laurențiu Ulici

norabilă a familiei etc... Lumea aceasta banală, incremenită în prejudecăți, trece fără modificări prin crizele provocate de inserția fantasticului (iraționalului). Sistemul ei de valori, în frunte cu Bătrînul (bogătașul țirului) nu se clatină, puterea de absorbție este nelimitată. Pasărea Helga îndeplinește o funcție utilă, iar cînd pleacă spre nord, locul ei este luat de Fiul Helgai, un copil al nimănui, crescut înții de prostituata Berta, apoi de teribila pasăre.

Povestirea **Cea mai fericită femeie din lume** alunecă din nou în alegorie și poezie. Un bărbat caută cu obstinție Marele Diamant și-l află, apoi moare. Căutătorul poate fi, aici, Creatorul. Notația este artificial lirică: „Ultimul dintre căutătorii Diamantului, se scula înainte ca pămîntul să primească ochiul soarelui...” Ioan Dan Nicolescu este mai interesant acolo unde invenția epică și observația morală acoperă parabola, simbolul. **Legătura de chei** pare scrisă, prin caracterul ei experimental, înaintea romanului **Rana statuiilor**, de un fantastic, acela, mai sobru și mai modern. Povestirile ce nu se deschid prea mult spre alegorie plac la lectură, fantasticul lor este mai pur și mai ingenios în soluții. Alegorismul celorlalte le dă un aer prăfuit, în ciuda stilului, și aici elegant, ceremonios, de o frumusețe barocă.

Eugen Simion

Calendar

● 18.III.1909	— s-a născut	Barbu Brezlanu
● 18.III.1917	— s-a născut	Mircea Ionescu-Quintus
● 18.III.1921	— s-a născut	Vajeri Anania
● 18.III.1926	— s-a născut	Romul Munteanu
● 19.III.1865	— a murit	Nicolae Filimon (n. 1819)
● 19.III.1895	— s-a născut	Ion Barbu (m. 1961)
● 19.III.1899	— s-a născut	I. D. Pietrari
● 19.III.1927	— s-a născut	Alecu Popovici
● 19.III.1941	— s-a născut	George Chirilă
● 19.III.1945	— s-a născut	Viorel Grecu
● 19.III.1953	— s-a născut	Artur Silvestri
● 19.III.1977	— a murit	Petre Dragu (n. 1932)
● 19.III.1979	— a murit	Alexandra Dima (n. 1905)
● 20.III.1886	— s-a născut	George Topirceanu (m. 1937)
● 20.III.1943	— s-a născut	Marius Robescu
● 20.III.1975	— a murit	Tiberiu Vornic (n. 1900)
● 21.III.1871	— s-a născut	N. Mihăescu-Nigrim (m. 1951)
● 21.III.1893	— s-a născut	Al. Popescu-Negură (m. 1974)
● 21.III.1901	— s-a născut	Octavian Șireagu
● 21.III.1915	— s-a născut	Călin Gruia
● 21.III.1930	— s-a născut	Tiberiu Utan
● 22.III.1868	— s-a născut	Mihail Dragomirescu (m. 1942)
● 22.III.1903	— s-a născut	Virgil Gheorghiu (m. 1977)
● 22.III.1904	— s-a născut	Traian Lăzărescu
● 22.III.1905	— s-a născut	Romulus Dianu (m. 1975)
● 23.III.1909	— s-a născut	Nestor Camariano
● 23.III.1914	— s-a născut	George Șbărcea
● 23.III.1920	— s-a născut	Radu Lupan
● 23.III.1928	— s-a născut	Deak Tamas
● 23.III.1969	— a murit	Tudor Teodorescu-Braniste (n. 1899)
● 23.III.1975	— a murit	Constantin Fintineru (n. 1907)
● 24.III.1912	— s-a născut	I. Ch. Suceveanu (m. 1972)
● 24.III.1921	— s-a născut	Traian Cosovei
● 24.III.1923	— s-a născut	Dane Tibor
● 25.III.1902	— s-a născut	George Lesnea (m. 1979)
● 25.III.1902	— s-a născut	Vajda Bela (m. 1980)
● 25.III.1935	— s-a născut	Niculae Stoian
● 25.III.1953	— a murit	C. I. Șiclovanu (n. 1908)
● 25.III.1954	— a murit	Emil Isac (n. 1886)
● 26.III.1891	— s-a născut	Felix Aderca (m. 1962)
● 26.III.1913	— a murit	Panaît Cerna (n. 1881)
● 26.III.1921	— s-a născut	Olah Tibor

Rubrică redactată de Gh. CATANA

O VIAȚĂ DE OM PENTRU OAMENI

„Cînd națiunea e-n întuneric, ea doarme-n adîncimile geniului și-a puterilor sale neștiute și tace, iar cînd libertatea, civilizațiunea plutesc asupra-i — oameni superiori se ridică spre a-l reflecta în frunțile lor și a-l arunca apoi în raze lungi adîncimilor poporului — astfel încît în sinul mării întregi se face o zi senină, ce răsună în adîncimile ei cerul”.

EMINESCU

ÎN PRIMĂVARA aceea eram mai tineri cu cincisprezece ani, și noi, și țara nouă, socialistă. Inefabilul ghiocel, în cîndoaarea lui milenară, anunța venirea anotimpului care, de fiecare dată, te fascinează și îți răscolește sufletul, confruntîndu-te cu natura și cu tine însuși. Și tot atunci se anunța o altă primăvară, cu roade bogate în fapte și în gîndire, un anotimp prielnic tuturor, un timp al dreptății, libertății și bunăstării. Timpul a confirmat pe deplin auzuțele de-atunci, din primăvara lui 1965.

Se împlinesc 15 ani de cînd tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU a fost investit în suprema funcție de conducere a partidului. În acest deceniu și jumătate am fost martori ai biruinței gîndirii revoluționare românești în toate sectoarele de activitate și creație, ecourile remarcabilei sale aplicări răspîndindu-se pe meridianele globului.

Socialism, egal democrație

O IDEE majoră străbate, ca un fir roșu, anii ultimului deceniu și jumătate: nu există **socialism autentic fără democrație autentică**. În concepția tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU democrația este o condiție sine qua non a societății socialiste, avînd temeiuri strict istorice care o fac să fie superioară oricărei alte orînduirii:

- clasa muncitoare, aliată cu țărănimea și intelectualitatea, deține puterea politică;
- înlăturarea definitivă a exploatarea omului de către om;
- întreaga avuție națională se află în stăpînirea oamenilor muncii;
- lichidarea tuturor discriminărilor sociale;

- promovarea principiilor socialiste de egalitate, echitate și justiție;
- înfăptuirea deplinei egalități în drepturi a tuturor celor ce muncesc, fără deosebire de naționalitate, prin eliminarea oricărei forme de asuprire națională.

Cu aproape o jumătate de secol în urmă, OMUL drag inimii noastre, COMUNISTUL DE OMENIE care a militat și militază — în înalta sa calitate de secretar general al partidului și de președinte al țării — pentru adîncirea și perfecționarea democrației socialiste era un tînăr de 15 ani, așa cum îl înfățișează o fotografie din arhivă: frunte înaltă, privire științietoară, deosebit de concentrată, buze puternic conturate, bărbie voluntară. Mărturiile scrise, tipărite, materialul iconografic ni-l păstrează — pentru memoria noastră afectivă și a urmașilor — așa cum a fost din fragedă copilărie și tinerețe: dinamic, dirz, generos, justițiar, iubitor de istorie și de țară. Derulînd remarcabila-i biografie — O VIAȚĂ DE OM PENTRU OAMENI — regăsim, în fiecare piatră de hotar a carac-

terului său, consecvența simțirii și gîndirii care-l definesc dintotdeauna.

Este începutul anului 1933, cînd hitlerismul pun mîna pe putere în Germania, ceea ce amplifică bătăliile de clasă, lupta antifascistă din Europa. Atunci devine utecistul NICOLAE CEAUȘESCU unul dintre activiștii de bază ai organizației revoluționare de tineret, iar în vara aceluiași an, cînd se constituie Comitetul Național Antifascist, iată-l ales membru al acestui comitet, în calitate de reprezentant al tineretului democrat:

Stringind în jurul acțiunii antifasciste pe toți cei care lucrează cu brațul sau cu mîntea la orașe și la sate, vom putea stăvilii în România triumful unui curent care poartă în el germele de distrugere a tot ce e izvor de muncă și gîndire. Facem apel la unirea tuturor forțelor muncitorești, intelectuale să formeze pretutindeni, în toate orașele, satele, fabricile, birourile și cartierele din țară, comitete antifasciste — astfel sună Apelul Comitetului Național Antifascist.

Și curînd după aceea, cînd are loc la Craiova procesul ceferiștilor și petroliștilor, printre nenumărații delegați veniți să manifesteze împotriva opresiunii, să depună mărturie în favoarea adevărului și, implicit, a luptătorilor proletari, într-un grup de patru tineri arestați în fața tribunalului se află și utecistul NICOLAE CEAUȘESCU care declară, neînfriecat, că trebuie să prezinte instanței 22 de liste de subscripție și mai multe scrisori de protest semnate de muncitori, de cetățeni. Adică — se grăbește să precizeze un raport al Siguranței statului — „să facă declarații favorabile ceferiștilor implicați în proces”.

Acest bătuos apărător al ADEVĂRULUI și DREPTĂȚII militază de-atunci, neabătut, pentru ADEVĂR și DREPTATE, pentru drepturile oamenilor muncii consfințite de socialism:

Îndeosebi după cel de-al IX-lea Congres al său, partidul nostru a luat ample măsuri — pe plan politic, economic și social — pentru lărgirea democrației socialiste și atragerea largă și nemijlocită a maselor de oameni ai muncii la elaborarea și aplicarea tuturor hotărîrilor care privesc mersul înainte al societății noastre (NICOLAE CEAUȘESCU)

Democrația socialistă — condiția esențială a personalității fiecăruia dintre noi.

Filă de istorie nouă

1965. Odată cu Congresul al IX-lea, altă perspectivă se deschide, datorită influenței determinante pe care gîndirea novatoare a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU o are asupra orientării întregii activități a partidului, a poporului. Abordarea creatoare a teoriei revoluționare în perfectă concordanță cu realitățile istorice, naționale, legînd indisolubil teoria de practica operei de construcție socialistă, conduce la o serie de succese deosebite:

- consolidarea bazei tehnico-materiale a societății, prin dezvoltarea industriei — factor decisiv al progresului general al țării, implicit al sporirii bunăstării și consolidării independenței naționale;
- și baza materială a agriculturii crește substanțial, activitatea cooperativelor de producție se intensifică;
- învățămîntul de toate gradele este îmbunătățit;
- acțiuni hotărîte pentru perfecționarea democrației socialiste.

Iată-l: la tribuna celui de-al IX-lea Congres, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU prezintă Raportul, în sala ultramodernă a Palatului Republicii. Iată-l: în incinta Marii Adunări Naționale, întrunită în sesiune extraordinară, unde se adoptă, cu unanimitate de voturi, o nouă Constituție al cărei articol 1 prevede:

România este republică socialistă. Republica Socialistă România este stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, suveran, independent și unitar. Teritoriul ei este inalienabil și indivizibil.

SUVERANITATEA, INDEPENDENȚA țării au fost, de-a pururi, criteriile vitale pentru toți marii cîrmaci ai poporului român și ai strămoșilor săi. Iubitor de istorie, făuritor de istorie, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU focalizează simțămintele tuturor în cuvintele:

Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinsti această istorie? Nu ar fi ca un copil care nu și cunoaște părinții și se simte străin în lume? Fără îndoială că așa ar fi.

Și iată-l rostind, la inaugurarea Transfăgărășanului, cu patos patriotic:

Parcînd acest drum, privind piscurile înalte ale munților, ne dăm și mai bine seama ce a îmbărbătat întotdeauna și a păstrat treaz sentimentul național al poporului nostru, ce l-a îndemnat ca în cele mai grele timpuri să și apere glia prin lupte grele. Aici s-au născut moșii și strămoșii noștri, aici este locul poporului român! Oamenii care au trăit pe aceste meleaguri, pe aceste înălțimi au iubit întotdeauna — ca și pășările — libertatea, simțînd că nu pot trăi decît în libertate, stăpîni pe țara lor, pe destinele lor.

Carpații — coloană vertebrală, țările române — coastele. Cu cită îndreptățire spune Bălcescu: „Istoria este cea dintîi carte a unei nații. Într-însa ea își vede trecutul, prezentul și viitorul”.

TRECUT, PREZENT, VIITOR, instanțe temporale excepțional imbinat într-o gîndire revoluționară creatoare, abordînd teoria în riguroasă concordanță cu realitățile istorice, naționale.

Omenirea are astăzi mai mult ca niciodată nevoie de o gîndire creatoare, de oameni chemați să gîndească, să mediteze, să și spună părerea cu privire la noile procese sociale (NICOLAE CEAUȘESCU).

O inimă bate pentru România

CONGRESUL al IX-lea, Congresul al X-lea, Congresul al XI-lea, Congresul al XII-lea — treaptă cu treaptă ne consolidăm TRECUTUL, ne dobîndim PREZENTUL, ne asigurăm VIITORUL.

Vorba și fapta într-o indisolubilă și fecundă unitate: dezvoltarea economico-socială își află acum caracterul științific, fiecare etapă fiind expresia unui ansamblu bine pus la punct, trasînd itinerarul de-a lungul căruia România, cîndva țară capitalistă slab dezvoltată, ajunsă la stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare, va izbucni să atingă altă treaptă — făurînd societatea socialistă multilateral dezvoltată — de țară cu o dezvoltare medie, ceea ce se va înfăptui pînă la mijlocul deceniului

următor, așa cum stabilește Congresul al XII-lea. Perspectiva e clară: România trebuie să ajungă la nivelul țărilor cu o economie dezvoltată. Concepția românească privitoare la dialogul permanent dintr-un economic și politic dirijează, cu certitudine, întreaga strategie a dezvoltării.

FORȚA însuflețitoare pe care o exercită gîndirea secretarului general al partidului sinceritatea cu care spune lucrurilor pe nume se răsfrînge în gestul de muncă de creație, contribuînd — fiecare în spațiul său de activitate — la obținerea multîmplinei calități noi în existența productivă, în existența socială, pretutindeni. Cu particule entuziastă, însă — neapărat — cu maximum de rigoare științifică, pe temeiul unor teze și necesități obiective, decorticate cu clarviziune — de către tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU — din trepidantă realitate a unei asemenea cardinale și cu tezătoare întreprinderi:

- pentru a se asigura creșterea productivă a forțelor de producție și, simultan, calității vieții este nevoie de o relație responsabilă între fondul de consum și fondul de dezvoltare;

- nu există altă cale de obținere a egalizării nivelului de dezvoltare al țării noastre cu nivelul țărilor dezvoltate industria decît cea de obținere a unor ritmuri de creștere economică deosebit de înalte;

- imperativul aplicării prompte și neconținute, pe ansamblul economiei naționale, a celor mai înaintate cuceriri tehnico-științifice;

- grijă permanentă pentru asigurarea unui echilibru potrivit între industrie și agricultură, ca și între producția mijloacelor de producție și producția bunurilor de consum;

- armonioasă repartizare a forțelor de producție pe întregul teritoriu național;

- sporirea eficienței prin valorificarea superioară a timpului de lucru, a materialelor prime, a materialelor și energiei.

TOTUL PENTRU OM. Avem un plan de perspectivă pînă în anul 2000. Nici un pas înainte nu se face la voia întâmplării, din aproape în aproape. Atunci, la confluența secolelor, cînd România va sta cu fruntea și mai sus în bătaia soarelui contemporan neîndoielnic, descendenții noștri și noi înșine ne vom gîndi, cu sentimentul datoriei împlinite, la aceste zile eroice și dătătoare de imense satisfacții.

Și iarăși ne întorcem în Timp, în timpul care ne-a precedat și pe noi, și-l revădem pe tînărul comunist NICOLAE CEAUȘESCU înfruntînd primejdiile, privăștiunile, condițiile grele de trai ale clasei muncitoare, ale luptătorilor revoluționari. Iată-l: abia a împlinit 18 ani și, în vara anului 1936, la sfîrșitul lunii mai, în sala de judecată a Consiliului de război a Corpului 5 armată, printre alte intransigente intervenții, nu se sfiște să și clameze indignarea profundă:

— La acest consiliu se judecă sub regim fascist și cu porțile închise!

Condamnat la doi ani și șase luni în chisoare:

Pentru pîine, pentru libertate, înăru Nicolae Ceaușescu va întîlni în ocele țării românești peste 1500 de deținuți (ziarul „Arena” — 1936, iulie 11).

PIINE, LIBERTATE — doi piloni fundamentali ai unei strălucite minți și inimi. Ur

conducător care se adresează deopotrivă minții și inimii alor săi: NICOLAE CEAUȘESCU. Tocmai astfel, revenind din prezent în trecut și din trecut în prezent, extragem — din roca faptelor — un mine-reu neasemuit de prețios: generozitatea unui om care a suferit pentru cauza căreia i s-a dedicat trup și suflet, CAUZA CELOR MULȚI, îndurând pericolele, privațiunile, riscurile grave, cu perseverența și curajul tipic adevăratului combatant comunist. Iar toate acestea — experiența îndelungată și dură — nu i-au înăsprit firea, sufletul; dimpotrivă, i-au dat inepuizabile rezerve de omenie și simț al dreptății, de nețărmurită iubire pentru semenul său și pentru „gura de rai” românească.

NIMIC NU A CĂZUT DIN CER și NIMIC NU AM PRIMIT DIN AFARĂ — un adevăr inexorabil, căruia i se poate adăuga: NICI CONDUCĂTORII AUTENȚICI NU PICA DIN CER și NU SINT PRIMII DIN AFARĂ. Aproape o jumătate de veac de drum de luptă și de muncă revoluționară, de neîntrerupt efort creator pentru sintetizarea teoretică a unei vaste și veritabile practici militante. Intotdeauna, pînă și în anii grei ai ilegalității, ai dictaturii regale, ai fascismului, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU a găsit într-insul, și desigur în stîmă și sprijinul maselor populare, al tovarășilor săi, resursele depășirii împrejurărilor critice și, mai ales, tăria de a medita, încă de pe atunci, la revitalizarea gândirii teoretice revoluționare, printr-o cit mai strînsă legare de realitatea vie, specifică, părăsindu-se hotărît obiceiul — impus! — de a se repeta, la infinit, teze și aprecieri depășite de viață, de evoluția societății, neconforme cu situația de la fața locului.

Nimeni nu poate afirma: marxismul sint eu. Marxism-leninismul nu este proprietatea nimănui... (NICOLAE CEAUȘESCU).

În rafturile bibliotecilor noastre, la loc de cinste, hrană pentru cuget și spirit, se află — mereu și mereu consultate, consemnate — volumele care reunesc opera teoretică a secretarului general al partidului: cele 18 volume apărute pînă acum din seria „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate”; cele 13 culegeri de texte alese „Din gîndirea social-politică a președintelui României, Nicolae Ceaușescu”; cele 3 culegeri de texte alese „Din gîndirea economică a președintelui României, Nicolae Ceaușescu”; recent apărutul volum de texte alese din gîndirea președintelui Nicolae Ceaușescu, consacrate istoriei patriei și a Partidului Comunist Român.

CONSTRUCTOR de societate nouă, CONSTRUCTOR de operă teoretică de imens prestigiu în țară și peste hotare.

Totul pentru om, pentru omenire!

AGENȚIILE de presă internaționale au transmis:

● 1980, martie 14, într-o vineri, ora 19,42 G.M.T., populația globului pămîntesc a atins cifra de 4,5 miliarde de locuitori, în fiecare minut vin pe lume, actualmente, 172 de nou-născuți, așadar 247 680 pe zi, respectiv 90 de milioane anual.

4 500 000 000 de pămînteni! Terra e confruntată cu nenumărate probleme complexe, stringente, însă nu insolubile. TOTUL PENTRU OM înseamnă, în viziunea unitară și atotcuprinzătoare a președintelui României socialiste, și TOTUL PENTRU OMENIRE:

Punind pe primul plan lupta pentru dezvoltarea economico-socială, pentru înlăptuirea Programului de faurire a

societății socialiste multilateral dezvoltate în România, ne îndeplinim îndatoririle și obligațiile față de poporul nostru. Totodată, pornind de la interdependența și unitatea dialectică între politica internă și cea externă, ne aducem o contribuție de seamă la cauza socialismului, a politicii de destindere, de independență și pace (NICOLAE CEAUȘESCU).

Conceptul noii ordini politice și economice internaționale — datorat președintelui României — se bizuie pe:

- deplina instaurare a principiilor eticii și echității;
- necesitatea obiectivă de ștergere a decalajelor existente;
- prin urmare, lichidarea definitivă a împărțirii lumii în bogați și săraci.

Nu mai astfel, într-un climat de dreptate internațională și pace durabilă, se va putea obține, constant, progresul general al Terrei. Nu există problemă a omenirii care să nu-l preocupe, în cel mai înalt grad, pe OMUL care, de aproape o jumătate de secol, luptă pentru binele alor săi, dar iată, nu numai pentru binele acestora, pentru binele umanității întregi:

- înlăptuirea dezarmării;
  - salvagardarea destinderii;
  - instaurarea securității europene și mondiale;
  - soluționarea exclusiv pe calea tratativelor, pașnică, a diferendelor ivite între state;
  - întărirea autorității și a eficienței acțiunilor întreprinse de organisme internaționale;
  - lărgirea colaborării și a înțelegerii între toate națiunile globului pămîntesc.
- Criteriile ferme pe care trebuie și pot să se întemeieze raporturile dintre state nu admit, în gîndirea și practica activității

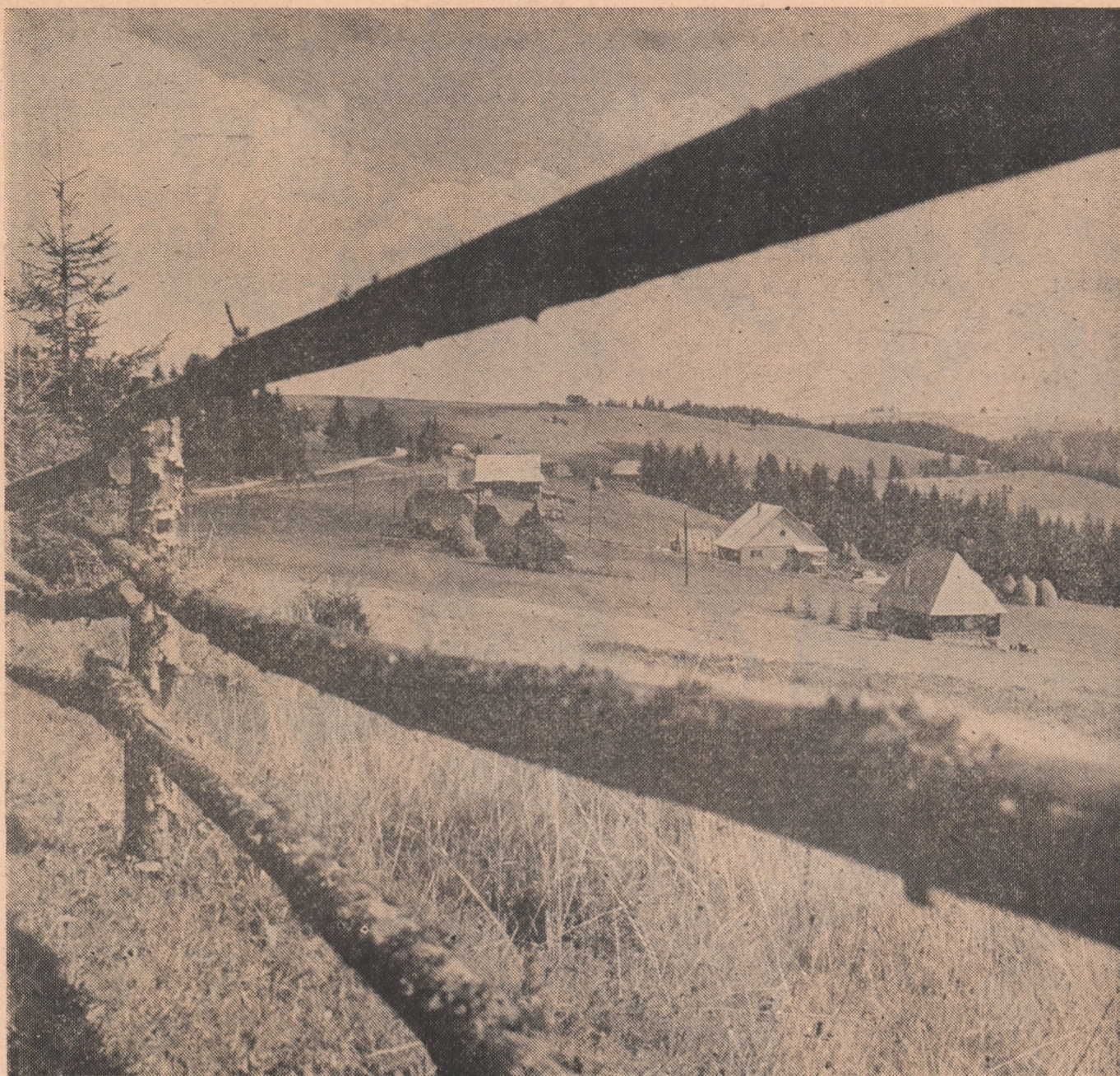
internaționale prestigioase a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, nici un fel de rabat, de concesie:

Trebuie să se înțeleagă bine că politica de destindere presupune respectul independenței fiecărui popor, neamestecul în treburile interne ale altor state, al dreptului popoarelor de a-și cuceri și consolida independența națională, de a realiza transformările revoluționare, sociale pe care le doresc. Nimeni nu poate pretinde să oprească popoarele de a lupta pentru cucerirea independenței, pentru transformarea revoluționară a societății. Este evident că trebuie respins cu fermitate orice amestec — sub o formă sau alta, dar în primul rînd pe cale militară — cu scopul de a împiedica desfășurarea luptei de eliberare națională, economică și socială a popoarelor. Totodată, în conformitate cu principiile revoluționare marxist-leniniste, revoluția socială nu poate fi decît rodul luptei maselor populare, a forțelor politice, a fiecărui popor. Trebuie, de asemenea, să se înțeleagă bine că nu se poate admite nici exportul de contrarevoluție, dar nici exportul de revoluție. Coexistența pașnică și destinderea presupun tocmai respectul neabătut al dreptului fiecărui popor la dezvoltarea liberă, independentă, fără nici un amestec din afară.

Limpezime de cristal! Pildă de consecvență în gîndire, în acțiune, model de patriot revoluționar, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU imprimă — necentenit — de 15 ani încoace, un curs innoitor și un dinamism fără precedent existenței noastre sociale, relațiilor României cu țările globului, vieții internaționale.

Mihai Stoian

— SCRIITORII ȘI ȚARA —

MĂRIȘELUL —

sau noile bătălii din locuri udate
în trecut, adesea, cu sînge

ÎN munți, iarna stăruie neclintită și aspră, învelind pămîntul în blănuri groase de zăpadă, închizînd cu lacăte de gheață gurile izvoarelor, îngrămădînd nămeți uriași în hîrtoapele înguste prăvălîte spre văile pîraielor ce curg în tăcere, negre și închise în singurătatea lor. Primii vestitori ai primăverii, gîngășii ghiocel oferîți de florărese pe străzile Bucureștiului ca semn al apropiatului sfîrșit al iernii, sînt acolo doar promisiuni ale unor luni viitoare.

Pe platoul Măgura-Mărișel din Munții Apuseni, strîns între culmile Munților Gilăului, Muntelui Mare și Muntelui Virfului ridicate semeț peste 1800 de metri, despărțit de lume prin adînci văi împădurite înclinare spre cursul Someșului cald ce-l veghează dinspre Nord, venind dinspre Munții Vlădeasa, și al Someșului rece care își rostogolește apele dinspre Muntele Mare, vînturile reci, șuierînd sub un cer nespuz de înalt și de limpede (pe care norii apar doar pentru a fi îndată alungate spre alte meleaguri) răscolesc zăpada cu înverșunare, scutură podoabele de chiciură ale brazilor, făcînd pădurile adînci să ofteze supărate, și totul pare scufundat într-un somn adînc.

Somnul de iarnă al munților și al pădurilor este însă înșelător. El nu există decît pentru cei neobișnuiți cu pulsația lor tăcută, ce bate în adîncuri vestind prezența nepotolită a vieții. În realitate, satele de pe platoul înalt de peste o mie de metri dintre Someșul cald și Someșul rece sînt obișnuite de veacuri lungi cu iarna, iar ritmul anotimpurilor nu înseamnă pentru ele decît o alternanță înțeleaptă dintre acumularea lentă a forțelor și febrilitatea împlinirii lor în rod sau în faptă, așa cum e pregătirea semințelor și a bulbilor de sub nămeți pentru izbucnirea

germinățiilor primăverii ori liniștea neagră a pădurilor așteptînd vînturile calde ale împrîmăvărării spre a-și dezlega energiile pregătite pentru un nou avînt, repetat din veac, de-a ajunge cu cetina la stele.

Uneori, în trecut, tăcerea munților a ascuns pregătirea dirză pentru luptele pe care le va aduce primăvara, prielnică încercărilor de a pătrunde în fortăreața lor. Căci pămîntul acesta aspru, cu podișuri măturate de vînturi și văi adînci și abrupte, cu ape involburate ca de o răscoală profundă, a fost dintotdeauna sălaș al dorinței de libertate, de dreptate și de omenie, cuibar al răzmerițelor împotriva sărăciei și împilării și cetate a celor hotărîți să-și apere, după vorba lui Eminescu, „sărăcia și nevoile și neamul”. Pe aceste meleaguri satele, urcate pînă peste 1000 de metri, cu case din trunchiuri de brad răsfirate adeseori la mari depărtări una de alta, după capriciile terenului frămîntat, la niveluri diferite, pînă sub geana neclintită a pădurilor de brad sau la hotarul stîncii goale, înlocuiesc singurătatea obișnuită a munților cu o prezență umană implantată — ca pădurile, ca stîncile, ca apele — în unitatea firească a peisajului care fără ea și-ar pierde o dimensiune definitorie. Sate sărace, așezate în locuri aspre, cu ogoare puține și zgîrcite, unde oameții nu au avut în lungile secole de împilare decît brațele și securile lor, punîndu-și în cumpănă, în izbucnirile setei lor de dreptate, veșnic înfrînte și din nou înviați din cenușă, lacrimi și sînge, ca un foc nestins și nebiruit, doar viața și cătușele!

Spre apus de Mărișel, pe șoseaua modernă care a înlocuit drumul plin de hîrtoape de ieri, spre Beliș, ajungi repede în văile Belișului, Albacului sau Arieșului, în Albacul unde, în căsuța de pe dealul Fericețului, s-a născut Vasile Nicola zis Ursu,

intrat în istorie cu numele de Horia, iobagul nemuritor care s-a dovedit capabil să cuprindă revendicările fraților săi de suferință în ideea forță care prevesteau ideea ale Revoluției franceze și aveau să constituie îndreptarul politic al poporului român din Transilvania pînă la revoluția din 1848, oferind baze pentru programul de revendicări cuprins în *Supplex libellus valachorum* cit și pentru cel formulat în Hotărîrile Adunării Naționale din 1848, de la Blaj, de pe Cimpia Libertății. Spre apus de Mărișel se întinde străvechea pădure a Scorăgetului, unde Horia a fost prins prin trădare și pornit în cătușe pe drumul ce ducea spre roata de la Bălgrad.

Apoi deceniile s-au măcinat sub dinții unei împilări tot mai înverșunate, acumulin nedreptățile și dorința tot mai aprigă de a le pune capăt. În primăvara lui 1848 această treptată sedimentare de nemulțumiri și de elanuri de eliberare a dus la izbucnirea revoluționară care a umplut și plaiurile moșilor lui Horia de speranțe de izbăvire. Printre mulțimile adunate la 3/15 mai pe Cimpia Libertății de la Blaj ceteele moșilor au apărut compacte, hotărîte și disciplinate, stîrnind admirația celor prezenți, avînd în frunte un bărbat tînăr și chipeș: Avram Iancu. Apoi s-au întors în munții lor, cu inimile pline de speranțe, dar pregătiți pentru orice surpriză, gata să facă față oricărei încercări de a li se răpi dreptatea și libertatea promise de Revoluție.

Dar în locul poruncilor și măsurilor așteptate spre împlinirea marilor idei proclamate de Revoluție au sosit în munți trupele trimise de guvernul nemeșesc al Principatului de Transilvania pentru a înăbuși prin amenințare și represalii glașul moșilor. A urmat ceea ce era firesc să urmeze, și munții de la Apus au răsunat din nou de chiote de luptă și de geamăt

muribunzilor. Au urmat luni lungi de suferințe și de lupte singeroase între frați în-suflețiți de aceeași dorință de libertate și dreptate și împinși unii împotriva celorlalți de cei care nu aveau nici un interes ca prin unirea forțelor celor două popoare această dorință să se transforme în realitate. Timp de multe luni munții moșilor s-au preschimbat într-o cetate asediată din toate părțile.

Aici, la poarta dinspre nord-est deschisă de văile Someșului rece și al celui cald, stăteau de veghe cei din Mărișel și din satele vecine. În timpul iernii aspre de la cumpăna anilor 1848 și 1849 pregătirile lor nu au conținut nici o clipă. Cete anume pregătite au doborât copacii seculari și au închis trecătorile și potecile anevoioase ce permiteau pătrunderea spre platou dinspre Gilău, prin valea Someșului rece spre Măguri-Răcătău și Măgura, și prin aceea a Someșului cald spre Lăpușești, Beliș și cele două Giurcuțe, iar dinspre Huedin, prin Mănăstireni, Călățele și Mărgău, spre Beliș și Mărișel. Isoade abile au fost trimise în toate direcțiile pentru a descilci intențiile și pregătirile celor din vale.

În acest timp, cei în stare să minuiască armele — toporul și sulita făcută din coasă — se instruiau pentru apărare sub conducerea centurionului Andrei Roșu.

La sosirea primăverii pregătirile s-au dovedit bine inspirate, căci, începînd din aprilie, trupele masate la Huedin și în satele vecine și-au început incursiunile în munți. Odată cu sosirea verii, la 2 iulie, s-a dezlănțuit ofensiva hotărîtoare sub conducerea lui Vasvári Pál, unul dintre fruntașii aripii iacobine a Revoluției de la Budapesta, care, necunoscînd situația specifică din Ardeal, a fost aruncat de soartă în lupta împotriva iobagilor — pentru a căror eliberare din servituțurile urbarului și improprietărilor militase cu înflăcărare. Lupta fratricidă — ca și alte lupte lipsite de sens provocate în cursul istoriei de dușmanii conlocuirii, frățești a popoarelor din Transilvania — a durat cîteva zile în șir. La capătul lor, trupele pătrunse în munți au fost zdrobite într-o bătălie la care au luat parte și femeile, sub conducerea Pelaghiei Roșu, mama centurionului Andrei Roșu, în văile strîmte, pline de capcane și de stavile. Insuși Vasvári Pál, vrednicul tînăr revoluționar care ar fi fost mai util cauzei Revoluției într-o altă ipostază, și-a găsit moartea lîngă Mărișel, la Fintinele, unde un monument incununt adesea cu flori amintește tragicele evenimente din acea vară îndepărtată, cînd pămîntul aspru și sărac al platoului Măgura-Mărișel s-a umplut din nou de sînge.

VREDNICIA apărătorilor acestei porți dinspre nord-est a Cetății Munților Apuseni s-a dovedit statornică și după aproape un secol de la acele vechi întîmplări aproape uitate, în zilele înflăcărute de după 23 August 1944, cînd trupele fasciste germane și aliații lor horthyști au dezlănțuit atacul împotriva României ce scuturase jugul fascist. La 5 septembrie puternice unități militare au fost aruncate pe văile Someșului rece și Someșului cald ca și pe coastele dinspre Huedin pentru a cucerii platoul ce asigura flancul drept al virfului principal de atac, îndreptat în direcția Iara-Buru, spre Aiud și Alba Iulia. Deși aproape complet încercuit, batalionul fix regional Someș, alcătuit din țărani din aceste locuri, sprijinit — ca și în iulie 1849 — de toată populația platoului, bătrîni, femei și adolescenți, întărit cu aproape două sute de țărani români din zona ocupată, care au trecut peste frontiera vremelnică și au cerut arme pentru a lua parte neîntîrziat la luptă, a rezistat cu îndrîjire și vitejie. Luptele au fost deosebit de violente, inamicul sprijinit de tancuri și artilerie, dispunînd de o mare putere de foc, făcînd eforturi desperade de a sparge linia de rezistență înainte de sosirea unităților trimise în ajutorul apărătorilor de Divizia 2 de munte. Ca întotdeauna, moșii și-au apărat satele (din care Unirea nu alun-gase sărăcia), dreptul de a fi și de a rămîne ei înșiși, dar mai ales infinita speranță că dreptul lor la viață, la libertate, la un trai mai omenesc nu poate fi răpit, că ziua cea mare a dreptății lor trebuie să vină. De data aceasta ei luptau cu hotărîre sporită pentru a nu permite revenirea dictaturii militaro-fasciste, a jafului hitlerist, a anilor de foamete și de sărăcie mai neagră ca oricînd. Și luptau pentru a contribui cu eroismul și cu sacrificiile lor la ștergerea hotarului nedrept care tăia Ardealul în două iar pe ei îi rupse de zona economică în care se integrau în mod firesc, aceea a depre-siunii mînoase dinspre Huedin, Colțul Călătei, Gilău și Cluj, a țării Ardealului ce se întindea la picioarele lor pînă departe

În zare, dar care le fusese interzisă. Și luptau cu speranța că singele lor pe-
cetuiește ceasul mult așteptat al istoriei,
ceasul dreptății celor năpăstuiți. Cu ini-
mile întărite de această speranță oamenii
de pe platoul Măgura-Mărișel au rezistat
în condiții nespuse de grele, dar au rezistat.
Pământul sărac al munților și văilor adinci,
al pădurilor și al ogoarelor arate de ex-
plozii de la Mărișel a fost din nou din
belșug udat cu singe. Apoi au sosit for-
țele, trimise în ajutor, ale celorlalte Ba-
talicane fixe din Grupul Bihor și unități
ale Diviziei 2 de munte, iar ofensiva in-
amică s-a transformat în defensivă și apoi
în retragere precipitată. Între 1 și 4 oc-
tombrie trupele care au rezistat la Mărișel
au pătruns pînă la Gilău, iar în 10 octom-
brie au zăvorât valea Someșului mic, in-
terzicînd retragerea trupelor inamice din-
spre Cluj și creînd condițiile ofensivei și
din această direcție pentru eliberarea
Clujului.

Preocupări de azi ale strămoșilor Pelaghiei Roșu

ASTAZI Mărișelul Pelaghiei
Roșu a uitat de luptele singe-
roase de acum o sută trei-
zeci și unu de ani, iar de cele
de acum treizeci și șase de ani
nu-și mai amintesc decât bă-
trînii care le evocă plini de mîndrie la un
pahar de băutură. El se întinde pe o arie
de 76 de kilometri, respirat după capriciile
reliefului ca satele moștești indeobște, are
2425 de locuitori și o suprafață agricolă
de 7327 hectare, din care arabile doar
474, celelalte 3850 fiind acoperite de pă-
duri, 1891 de pășuni și 1019 hectare de
finețe. Altitudinea mare și climă aspră fac
ca pe aceste ogoare să nu se cultive decît
cartofi, ovăz, secară și orz, cu recolte mo-
deste, care nu ajung nici ele să se pîr-
guiască întotdeauna. Locuitorii se îndelet-
nicesc din străbuni în principal cu mun-
cile forestiere, prelucrarea lemnului și
creșterea vitelor.

— Aceasta a fost dintotdeauna problema
de bază a Țării Moșilor, îmi spune vechiul
prieten care m-a adus cu mașina de la
Cluj, temeinic cunoscător al regiunii, pre-
ocupat de-o viață de om de problemele ei
social-economice. Pământ sărac, altitudine
mare, climă aspră. Recolte sărace, și astea
într-un an da și în trei ba. Și pădurea,
ca o promisiune, ca un pământ interzis al
făgăduinței. În alte zone minele, băile
pline pe vremuri de aur cărat de alții. De
aici un sentiment multiseclar de revoltă :
„Munții noștri aur poartă, noi cerșim din
poartă-n poartă !”

— S-a vorbit mult de tot în anii tineretii
noastre de „problema moșilor” — îi mărtu-
risesc gîndul care mă frămîntă de cînd
străbăteam văile umbroase, de un nease-
muit pitoresc, prin care șoseaua asfaltată
suie spre Mărișel. În realitate au fost în-
totdeauna mai multe probleme. Diversifi-
cate după specificul economic al fiecărei
zone. A moșilor din regiunea auriferă. A
celor din văile mai blinde dinspre Bihor.
A celor de pe platourile înalte. A celor
din depresiunea de la Cimpeni. Și, în
cadrul acestor probleme zonale, altele,
locale, limitate la 4-5 sate, cerînd soluții
specifice.

— Asta cam așa e, spune prietenul meu.
Există soluții de politică economică vala-
bile pentru toată țara : inventarierea ex-
actă a resurselor și posibilităților locale,
industrializarea, diversificarea economică,
folosirea tuturor terenurilor agricole, in-
clusiv prin îmbunătățiri funciare și irigații,
mecanizarea și metode de cultură inten-
sivă. Reîmpădurirea zonelor forestiere de-
vastate în trecut, exploatarea rațională și
la nivel tehnic superior — deci cit mai eficient
și mai economic — a fondului fore-
stier, absorbirea în industrie și servicii a
surplusului de populație rurală. Dar fie-
care zonă, și în cadrul ei fiecare grup de
sate, chiar fiecare sat, are condiții, pro-
bleme și posibilități proprii, specifice, pe
care nu le poate rezolva și folosi decît o
gospodărire plină de răspundere de către
colectivități și organe locale.

— Creșterea vitelor găsește în această
zonă a Munților Apuseni condiții foarte
bune — ne spune medicul veterinar Dan
Schlezak, un tînăr brunet, voinic, veșnic
bine dispus, originar din Cluj dar decla-
rînd că se simte acasă aici, între moși.
Este însă clar că orientarea spre ea tre-
buie să devină mai științific fundamentată.
Oamenii de pe aici au o tradiție seculară
a muncii în pădure, a prelucrării lemnului.
Această muncă nu constituie pentru ei
doar un mijloc de trai, ci o pasiune, în-
rudită oarecum cu cea artistică. Dar ex-
ploatarea pădurilor are limite firești, mai

MARIȘEL — fotografii de Rudolf Wagner

ales aici, în Apuseni, unde tăierea lor a
fost, timp de secole întregi, nesăbuită. De
aceia sint convins că baza economică a
platoului Măgura-Mărișel trebuie să fie în
măsură predominantă creșterea vitelor.
Repet, condițiile naturale sint favorabile
iar gospodarii de pe-aici au o experiență
care în ultimii ani s-a îmbogățit cu ele-
mente moderne. Pășunile și finețele sint
de bună calitate naturală și ameliorarea
lor va asigura posibilitatea unei sporiri
importante a vitelor pe hectar. Îmbunătă-
țirea soiurilor de vite, de ovine și de por-
cine, îngrijirea mai atentă și mai știin-
țifică — pentru a căror sprijinire a fost
înființată anul trecut Circumscripția sani-
tar-veterinară pe care o conduc —, sporirea
procentajului de oi cu lînă de cali-
tate superioară, a vacilor cu lapte, a por-
cinelor cu puțină grăsime și multă carne,
și alte probleme, în aparență de gospo-
dărie măruntă, în realitate foarte impor-
tante în astfel de zone, sint urmărite cu
consecvență. În cadrul campaniei electo-
rale, în discuțiile cu candidații, alegătorii
au pus un accent deosebit pe sprijinul
necesar pentru rezolvarea lor în condiții
cit mai bune.

— Într-adevăr, una dintre preocupările
centrale ale gospodarilor comunei, a orga-
nizației de partid, a consiliului popular, a
organizației F.D.U.S., este ameliorarea ca-
litații a creșterii vitelor — confirmă pri-
marul, Alexandru Roșu, descendent al Pe-
laghiei Roșu, strănepot al centurionului
Indrei Roșu, un bărbat tînăr, înalt. Diversi-
ficarea economiei satului nostru trebuie
însă accelerată în continuare. Ne gîndim
în principal, în raza posibilităților noastre
locale, la centre, pe bază de întovărășiri
sau cooperație, pentru valorificarea su-
perioară a laptelui și a lînii, pentru pro-
duse de artă populară-artizanală folosind
tradițiile locale, și multe altele. Trebuie
șinut cont de orientarea tineretului spre
școli profesionale, spre licee, spre învăță-
mintul superior, de afluența spre alte sec-
toare de muncă, în orașe. O caracteris-
tică a moșilor a fost întotdeauna înrădă-
cinarea în satul lor, în tradiții și obiceiuri.
Această trăsătură laudabilă se comple-
tează astăzi cu atracția spre noi domenii,
moderne, de activitate, spre calificare. Și
aici, ca pretutindeni, satele se schimbă.

Această orientare spre încadrarea în
activități cerînd calificări superioare —
continuă primarul Alexandru Roșu — este
impulsionată în principal de curmarea izo-
lării de secole în care am trăit noi, cei de
aici. Spre Mărișel nu suiau în trecut decît
poteci nesigure, accidentate, pe care doar
călății moșilor cutezau să urce sau să
coboare. Această situație a constituit o
stavilă în calea atacurilor împotriva Cetă-
ții Munților, dar a fost și un zid care ne-a
despărțit de innoirile din lume. Astăzi a-
ceastă izolare e doar amintire a trecutului.
Șosele asfaltate, moderne, ne leagă prin
Gilău de Cluj și prin Belșug de Huedin spre
nord și de Cimpeni spre sud, încadrîndu-
ne în viața unei zone mai largi, eco-
nomice și culturale. În comună — care este
eiecrificată în proporție de 60 la sută în

ciuda mării dispersării a caselor — fun-
cționează un complex comercial cu șase
magazine, un magazin forestier, două
bufete, brutărie ce deservește toate co-
munele și punctele forestiere. Avem un
cămin cultural cu activitate intensă, cu
echipă de jocuri populare și cor, parti-
cipante cu succes la faza județeană a
Festivalului național „Cîntarea României”,
cinematograf, bibliotecă publică, o fru-
moasă sală de spectacole în închința Con-
siliului popular. Acțiunile din cadrul „Lunii
cărții la sate” au dovedit interesul existent
pentru cartea social-politică și pentru li-
teratură, și numeroșii cititori din comuna
noastră ar fi bucuroși să-i vadă mai des
pe scriitorii preferați, căci doar Clujul nu-i
decît la 50 de kilometri iar oamenii din
Mărișel sint cunoscuți pentru ospitalitatea
lor.

Comuna noastră are dispensar medical
și casă de nașteri, deservite de un medic
și trei cadre cu pregătire medie, iar în-
cepînd anul trecut avem și dispensar
sanitar-veterinar. Ne mindrim cu școlile
noastre, cu calitatea învățămîntului oferit
de ele, confirmat de rezultatele bune ale
elevilor ce urmează treapta a doua a li-
ceului și de studenții plecați la studii su-
perioare. Pe aria comunei funcționează
două școli cu opt clase și patru școli cu
patru clase, deservite de 22 de cadre di-
dactice. Continuarea studiilor este faci-
litată de cursa de autobuze ce pleacă di-
mineața și se întoarce după amiază. Copiii
pot pleca la școală și reveni acasă sub
seară. Ca și cei ce muncesc la fabrici sau
pe șantiere.

Dar principala forță de atracție spre noi
îndeletniciri, spre noi calificări sint marile
șantiere din vecinătate. În primul rînd șan-
tierele hidrocentralelor. Asaltul Someșului
a început la Gilău, unde s-a construit o
centrală cu o putere de 6,3 megawați.
Suind spre miezul munților, s-a construit
hidrocentrala de la Tarnița, cu o putere
de 45 megawați, al cărei lac de acumu-
lare constituie unul din locurile de ex-
cursie preferate ale clujenilor. Vara, mun-
ții noștri înregistrează o mare afluență de
turiști, pentru care plănuiim să construim
o cabană primitoare, iar în perspectivă un
motel, care ar putea deveni izvoare de
venituri importante pentru comuna noastră.

INTR-ADEVĂR, trebuie să
mărturisesc sorbind din ra-
chiul de secară cu gust ciu-
dat pe care localnicii îl so-
cotesc un adevărat nectar și
il numesc într-un mod
surprinzător „fuxi”, regiunea este deo-
sebit de frumoasă, străbătută de
șosele moderne, bine întreținute, trecînd
pe lângă impozante realizări ale construc-
ției noastre economice, cum e barajul de
la Tarnița. Mii și mii de cetățeni din Cluj
și localitățile învecinate găsesc în această
splendidă zonă montană un sfîrșit de săp-
tămînă agrementat de aerul ozonat, de
respirația răcoroasă a munților, vara, sau
de excelentele pîrtii de schi, iarna, de fru-

museștea marilor păduri și de zvonul pîraie-
lor ce se revarsă în lacul de acumulare
dînd peisajului un farmec elvețian sau
canadian. Dar cea mai mare atracție —
cel puțin pentru noi — sint amintirile isto-
rice neșterse legate de oamenii de pe a-
ceste meleaguri...

— Da, spune gînditor strănepotul lui In-
drei Roșu. Dar urmașii oamenilor care au
săvîrșit acele fapte de glorie au fost uitați
în singurătate, sărăcie și înapoiere. Între
cele două războaie s-a vorbit mult de tot
despre problemele moșilor dar s-a făcut
foarte puțin pentru rezolvarea lor, sau
măcar a unora dintre ele. Moșii s-au obi-
sănit să-și vadă speranțele risipindu-se și
promisiunile dovedindu-se vorbe-n vînt.
Mintea isteată, miinile îndeminatice ale
moșilor au rămas condamnate să se limi-
teze la alcătuirea de fluier și de strigă-
turi șugubețe ! O comoară lăsată să zacă
nefolosită ! Abia în ultimul deceniu a în-
ceput să pătrundă și în munții noștri ră-
suflul vieții moderne. Adus în primul rînd
de șantiere, ca școli de calificare și locuri
unde capacitățile umane găsesc un teren
prielnic de afirmare. Hidrocentrala Mărișel,
de pe teritoriul cîtunului Roșești, are o
putere de 220 de megawați ! Muncă, nu
glumă ! Iar îndată ce nămeții vor începe
să scadă, vor porni la Dobrușu, tot în raza
comunei noastre, lucrările pentru constru-
irea unei hidrocentrale noi, de 50 de mega-
wați. Acum sintem în plină pregătire... La
primăvară începe o nouă bătălie !

Strănepotul lui Indrei Roșu privește în-
gîndurat, în depărtare, unduirea de munți
și de văi, de păduri întinse de conife-
re și de pășuni. Poarta dinspre nord-est
a Țării Moșilor se pregătește pentru o nouă
bătălie. De data aceasta nu împotriva
unor trupe venite să-i ingenucheze pe
oamenii de aici, ci împotriva forțelor na-
turii, pentru folosirea lor în slujba ridicării
oamenilor pe o nouă treaptă de civilizație
și progres.

Alexandru Roșu îmi ghicește gîndul și
spune încet :

— Și ce-i deosebit de însemnat, în bă-
tălia aceasta se consolidează un simță-
mint puternic al frăției ! Căci pe șantiere
găsești oameni pe diferite limbi. Uniți prin
efortul comun, prin aceleași țeluri. Mulți
români și mulți maghiari. Nu lipsesc nici
germanii. Nici alte naționalități. Mi se
pare foarte grăitor pentru conținutul epocii
noastre că pe aceste locuri, unde s-a vîr-
sat de atîtea ori în cursul istoriei noastre
vitrege atîta singe, singele celor ce apă-
rau munții, și singele celor împinși să
pătrundă în ei cu orice preț, se constru-
iește astăzi cu puteri unite. Am găsit, în
sfîrșit, cu toții graiul comun al muncii —
cum a spus Președintele țării ! Idealurile
și năzuințele ce ne unesc ! Iar pe locurile
unde a curs în trecut de atîtea ori singe,
crește azi cu vigoare construcția speran-
țelor noastre comune, de bine, de pace și
de fericire !

Francisc Păcurariu

Săptămîna teatrului scurt

Un cenaclu al dramaturgilor

AȘADAR, a luat ființă și un cenaclu al dramaturgilor, sub egida secției de dramaturgie a Asociației scriitorilor din București și a revistei „Teatru”. La recenta plenară a secției a fost ales biroul cenaclului și președintele — criticul Radu Popescu, redactorul șef al revistei de specialitate.

S-a preconizat să fie citite, la inițiativa autorilor, și discutate, cu precădere dar nu neapărat exclusiv, piese ale debutanților. În orice caz, piese scrise de dramaturgi. Problema era dacă mecanismul astfel instalat poate fi pornit și dacă are șansa duratei.

S-au ivit autorii, majoritatea debutanți. Au fost citite până acum piesa lui Eugen Șerbănescu *Sensul acelor de ceasornic* și cea a lui Mircea Săndulescu *Operație pe cord deschis*. Cel dintîi este practic necunoscut. Dar promite. Al doilea este de pe acum un scriitor. Se știe cum i-au fost primite romanele. Mai puțin se știe, deocamdată, că tot în aceste zile a debutat și pe scenă — la Pitești și la Sibiu. Are încă zece (sau douăsprezece) piese, gata scrise. E bine. Cărțile se mai amestecă, se ivește perspectiva unor noi clasamente, va crește ambiția (creatoarei) a tuturor. Doar cite un director de teatru, ignorant sau avînd alte interese, zice că nu avem dramaturgie. „Idee” la care subscriu și teatrele fără directori.

Vor mai fi citite piese de Ștefan Dimitriu, Dumitru Furdui, Mircea Marian. S-a înscris și Iosif Naghiu. Dacă exemplul lui va fi urmat și de alți dramaturgi cunoscuți, oala de interes pentru cenaclu va crește.

Dar și piesele debutanților, prezentate în lectura actorilor Teatrului Giulești, au stîrnit mult interes. Foaierul sălii Majestic, pus la dispoziția invitaților prin amabilitatea reputatei direcții a teatrului, Elena Deleanu (de regulă în fiecare primă zi de relaxe a fiecărei luni), a fost, la primele două sedințe plin. Dramaturgi, critici, regizori, studenți la teatrologie și la filologie. Discuții vii, polemici, idei formulate de Davidoglu, Paul Anghel, Dorel Dorian, Valentin Silvestru, Anda Boldur, Horia Deleanu, Alexandru Popescu, Iosif Naghiu, Lia Crișan, Margareta Bărbuță, Constantin Radu Maria, Paul Tutungiu, profesorul Ion Zamfirescu, Laurențiu Ulici, Leonida Teodorescu, Rodica Padina, Radu F. Alexandru și alții. Sint așteptate noile lecturi, sint așteptate și opiniile regizorilor, directorilor de teatru, ale actorilor, tinerilor studenți. Dorim prezența mai multor critici literari. Spre a discuta dramaturgia și în planul teatralității, dar în primul rînd ca literatură. Discuțiile s-au desfășurat într-o atmosferă deloc solemnă, colegială, chiar nu lipsită de un oarecare pitoresc, în același timp încărcată de exigență, de responsabilitate. N-a lipsit patetismul — uneori. Un nivel ideatic, intelectual remarcabil. Pe scurt, două seri — fiecare a durat peste patru ore — care au demonstrat că cenaclu există și că e justificat.

Cît timp va dura acest cenaclu? Depinde de noi toți. De tenacitatea noastră. Și de generozitatea noastră. Un cenaclu nu există în absența generozității. Dar va dura și pentru că multe piese importante ale unor dramaturgi importanți, și mă gîndesc nu numai la cei din Capitală, ca și multe piese ale debutanților, zac în sertare, ignorate nu de puține teatre. Ca și cum dramaturgul este, prin definiție, și nu stăpîn în teatru, ca și regizorul, actorul, scenograful, spectatorul, ci client și solicitator la ușa teatrelor. Cenacluul va exista pentru a aduce aminte teatrelor, odată pe lună cel puțin, care le e datoria fundamentală. Altfel, ar fi un substitut, o diversivune.

Theodor Mănescu

Doi pentru un tango de George Genoiu, premieră a Teatrului din Bacău. În fotografie, actorii Constanța Zmeu și Liviu Manoliu

EDIȚIA a IV-a a Săptămîinii teatrului scurt desfășurată între 19—25 februarie la Oradea a dat cîștig de cauză optimiștilor. Au fost de data aceasta prezente la Oradea 12 teatre cu 20 de piese scurte. Au dat spectacole trei teatre naționale (Cluj, Craiova și Timișoara), două teatre bucureștene („Ion Creangă” și Studioul I.A.T.C.), apoi colective artistice din Băcu, Botoșani, Oradea, Pitești, Reșița, Sibiu și Timișoara (ultimele două în limba germană). Au fost jucate lucrări de Caragiale, D.R. Popescu, Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Mircea Săndulescu, Dumitru Solomon, Iosif Costinaș (la prima ediție erau doar patru autori români); Arrabal, Brecht, Cehov, Osvaldo Dragun și Priestley (afișul de început nu cuprindea nume de dramaturgi străini). Au fost și două dramatizări, ambele datorate unor tineri regizori prezenți în întrecere — Radu Popovici (după Saint Exupéry) și Mihai Manolescu (după Elio Vittorini).

OPRIVIRE asupra repertoriului Săptămîinii face dovada eficacității lui politice. Au predominat piesele care mobilizează împotriva poluării morale, care au darul să neliniștească și să avertizeze.

Cuicul sau Iepurii (adusă la Oradea, în premieră absolută, de băcăuanii — premiul II pentru spectacol), departe de a fi o replică nevinovată la binecunoscutul proverb „cui pe cui se scoate”, este un strigăt (scris cu strălucire) împotriva actelor de teroare, un dialog cu adîncimi care cheamă la incriminarea oricărui tip de agresiune. Tot un dialog, despre probleme ale raporturilor umane, dar pe alt plan, este și **Omul de paie**, o dezbateră interesantă pe terenul eticii despre vis și ideal, despre rostul vieții, o adevărată anchetă a unui caz de conștiință. Aflat la debutul său în teatru, scriitorul Mircea Săndulescu se dovedește un creator inteligent, cu o surprinzătoare știință a replicii. În cazul celui alt debut absolut, datorat lui Iosif Costinaș — **cu la doi pași orașul** — entuziasmul nostru a fost foarte moderat deoarece piesa, care aduce în discuție responsabilitatea morală a grijii omului față de semenul său, atrăgîndu-ne atenția cit de păgubitoare este instrăinarea omului de sine, e destul de firavă: rămîne însă o speranță în talentul autorului. Dipticul orădean cu **Cerșetorul sau Ciinele mort** de Brecht și **Pic-nic pe cîmpul de luptă** de F. Arrabal avea un accentuat caracter anti-războinic, ca de altfel și dramatizarea **Fortissimo** după Babits Mihaly, adusă în concurs de secția maghiară a aceleiași instituții. Asupra unor stări de lucruri inadmisibile din lumea capitalistă atrăgea atenția spectacolul german cu **Omul-ciine** al lui Osvaldo Dragun.

Am văzut spectacole care au ridicat cota valorică a întrecerii, unul dîndu-i chiar strălucire: **Schițe** de I.L. Caragiale (Cluj-Napoca, premiul I pentru spectacol). O creație singulară; tînărul artist Alexandru Dabija (premiul pentru regie) continuă, cu har și inteligență, valorificarea operei lui Caragiale. Din patru schițe — **Situațiunea**, **Atmosferă încărcată**, **Ultima oră** și **O lacună** — el organizează o adevărată piesă de teatru, care într-un spectacol de excepție, (cu cîteva interpretări de virtuozitate — în primul rînd Tudorel Filimon, premiul pentru cea mai bună interpretare a unui rol masculin) devine act de violență demascare a demagogiei și politicianismului perfid.

Cîteva spectacole au fost doar corecte. Așa s-a întîmplat cu aducerea în scenă a lucrărilor unor scriitori soliciți de problemele omului contemporan, cunoscuți ca autori de inverșunată satiră: Dumitru Solomon cu **Hoțul** (Pitești), **Focul** și **Superba nevăzută cămilă** (Botoșani), Teodor Mazilu cu **Frumos e în septembrie la Veneția** și **Pălăria de pe noptieră** (Sibiu, secția germană), precum și Romulus Vulpescu cu **Rochia** (Cluj-Napoca) și Ion Băieșu (**Experimentul** — Pitești).

Cuicul sau Iepurii de Dumitru Radu Popescu, piesă într-un act (publicată în „România literară”), a beneficiat de un merituos spectacol al Teatrului din Bacău, regizat de I. Gh. Rusu, scenografiat de Doina Gamulea și jucat cu brio de Mircea Crețu și Anca Aleksandra (premiul II pentru spectacol și premiul pentru cea mai bună interpretare a unui rol feminin la Săptămîna teatrului scurt de la Oradea)

LA CAPITOLUL regie, cîteva dovezi de inteligență creatoare și altele de bună meserie, dar nimic ieșit din comun, care să ne tulbure, sau să ne producă vreun șoc estetic. Am aplaudat și noi debutul în regie al tînărului actor german timișorean Michael Bleizifer (**Omul-ciine** — premiul III pentru spectacol) și încercarea de experiment datorată regizorilor maghiari orădeni Lăzco Gustav și Szele Vera pe textul lui Babits (Diploma revistei „Familia”). Ne-a interesat și încercarea de regie a excelentului actor botoșănean Constantin Măru (**Superba nevăzută cămilă**), chiar cu minusurile înregistrate. În spectacolul reșițean al lui Mihai Manolescu cu **Acei sărmani elefanți** demersul pentru teatralitate a apărut cam încercat, dar un concept regizoral bine gîndit a fost în bună măsură concretizat. Încercarea ne face să credem în tînărul creator. Mai puțin concludent debutul lui Radu Popovici (**Micul prinț** nu ne-a produs emoție artistică). Subartistic, într-un tipar asfixiant, rezultatul muncii lui Petre Ionescu în **Nunta de Cehov** (Botoșani). Spectacolul lui Mircea Cornișteanu nu s-a părut, în bună măsură, lipsit de umor și fantezie creatoare, farsa derulîndu-se la suprafața lucrurilor. **Conul Leonida...** așteaptă marile spectacole, la valoarea textului, și după montarea craioveană. Sub cota obișnuită a fost și rezultatul obținut de Magda Bordeianu cu spectacolul orădean, frumos intitulat generic, **Pentru puțin cîntec** (cuvinte dintr-o replică a unui personaj brechtian). Neavînd timpul necesar de lucru, și bîzîndu-se pe un decor imposibil, ateatral, n-a reușit să dea o idee clară, evidentă despre ceea ce ar fi dorit să spună. Am regăsit-o pe această interesantă regizoare doar în finalul din **Pic-nic...** unde reprezentanța dobindea oarecare consistență.

AU FOST cîteva realizări actoricești remarcabile. Anca Aleksandra (premiul pentru cea mai bună interpretare a unui rol feminin — în **Cuicul sau Iepurii**), Halasi Erzebet care în monodrama **Visul** a lui D.R. Popescu a reușit să concentreze atenția sălii timp de aproape 40 de minute (Diploma ziarului „Făklya”), Sigrîd Zacharias (Diploma ziarului „Crisana”), Adriana Trandafir (aflată în primul an de carieră actoricească), o bună interpretă a rolului Mama din dramatizarea datorată lui M. Manolescu. La bărbați, ne-au convins încă o dată de calitățile lor artistice (înafara clujenilor Gelu Bogdan Ivașcu și Dorel Vișan) și Dem Niculescu și Ion Foșca (Pitești), Daniel Petrescu și Ion Haiduc (Timișoara), Mihai Păunescu (Botoșani), Radu Vaida (Oradea). O mențiune aparte pentru jocul colectiv de bună calitate din **Omul-ciine**,

dar mai ales pentru cel din **Trandafir și Coroana** — spectacolul studenților bucureșteni transformîndu-se, dealtfel, într-unul din momentele culmante ale festivalului.

ULTIMA ZI a fost rezervată colocviului intitulat: **Valori contemporane în spectacolul cu piesa scurtă**. Criticul de teatru Dumitru Chirilă a prezentat un excelent referat care a trecut în revistă săptămîna. Criticul Victor Parhon, regizorii Ion Ieremia și Mihai Radoslavescu au înfățișat (în completarea referatului) scurte informări despre actorii, regizorii și respectiv, scenografi, în cadrul întrecerii, reușindu-se astfel o panoramă a realităților și lipsurilor constatate. Discuțiile au adus în genere adevărate intervenții raportorului: **Săptămîna** și-a găsit făgașul (prof. Ion Zamfirescu) și o poate fi considerată ca unul din cele mai interesante festivaluri teatrale din țară (Carmen Tudora). Pe bună dreptate s-au cerut discuții colective cu trupele participante la întrecere (Mihai Manolescu) și aducerea scrierilor patronului spiritual al festivalului, Iosif Vulcan, în concurs (Virgil Brădățeanu), apoi o mai largă participare a teatrelor bucureștene (prof. I. Zamfirescu) și o continuă preocupare în presă în jurul teatrului scurt (Carmen Tudora). Luările de cuvînt au scos în evidență faptul că întîlnirile dintre oamenii de specialitate veniți la Oradea și spectatori, care au avut loc în instituții, întreprinderi, școli orădene și în cinci localități din județ, unde au fost vizionate spectacole ale artiștilor amatori, sînt binevenite pentru ambele părți.

CÎND au pornit la drum, organizatorii Săptămîinii orădene (Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Bihor, A.T.M., revista „Familia” și Teatrul de stat Oradea, sprijiniți îndeaproape de Consiliul Culturii și Educației Socialiste) și-au propus în principal să dovedească două lucruri: 1) că există un teatru scurt bun, românesc și străin care așteaptă să fie adus pe scenă și 2) că se găsește public pentru aceste spectacole. Ediția a IV-a a Săptămîinii, cu o remarcabilă carte de vizită în ceea ce privește evantaiul repertorial și cu săli pline (în fiecare după amiază și seară) au dovedit că entuziasmul n-a fost grațuit. Speranța în resurrecția piesei scurte în viața teatrală, în valoarea de ansamblu artistico-politică a Săptămîinii, nu se oprește aici. Organizatorii au și trecut, la Oradea, încă de-acum, la pregătirea ediției viitoare...

Stelian Vasilescu

SECVENȚA

■ OPERATORUL Florin Mihăilescu a apărut, cu strălucire, pe afișele cinematografice ale anului 1975, semnînd imaginea a două importante filme de actualitate — **Filip cel bun** și **Cursa**. De atunci el este mereu prezent în spatele camerei de luat vederi, turnînd cu personalitate și har multe din peliculele realizate de noua generație de regizori, de Dan Pița, de Mircea Daneliuc, de Alexandru Tatos. Acuitatea și prospețimea observației se contopesc firesc cu relieful elaborat — dar fără pedanterie — al cadrajelor sale, cu mișcările de aparat, savant și modern stăpînite; culorile și lumina — rînd pe rînd strălucitoare sau mohorite — se împăr-

tășesc din atmosfera, gîndurile și sentimentele fiecărui film, își pliază virtuozitatea expresivă stilurilor și genurilor abordate. Privind către repertoriul viitor, se cuvine să remarcăm că pe genericele altor două anunțate și așteptate premiere — **Ioanide** și **Duios Anastasia trecea** — se află, de asemenea, numele lui Florin Mihăilescu și că tot el se află, acum, pe platouri, alături de Lucian Pintilie care ecranizează **D-ale carnavalului**. Vocația și puterea creatoare a acestui operator se implinesc astfel continuu, de-a lungul unei bogate, valoroase și diverse suite de pelicule.

i. e.

Un film-meditație

POVEȘTILE despre moarte nu zugrăvesc moartea. Sint meditații pe tema spaimelor, fizice și intelectuale, provocate de o moarte viitoare posibilă, o moarte, deci, care nu există încă. Sau, din contra, ni-s prezentați niște vii, care vor profita sau păgubi de pe urma morții altuia, a unei morți trecute. Toate aceste povești nu zugrăvesc moartea, nu-s o prezentare „în direct”, la timpul indicativ prezent. Nu-s o fotografie a unui om care moare, în timpul cind și atita timp cit el moare. Ca o excepție, de o mare originalitate, filmul lui Alain Resnais, **Providence**, zugrăvește tocmai o asemenea moarte actuală, prezentă, și continuă; o moarte în plin exercițiu al funcțiunii. Este fotografia, pe viu, a muririi.

Iată povestea. Eroul e un bătrîn foarte bogat, cam șubrezit trupește, dar de o diabolică inteligență. E inzebrat cu un imens talent literar și trece drept unul din cei mai iluștri romancierii contemporani. El este un „afurisit”, un cursurgiu de gen Bernard Shaw, mereu în război cu proștia și ipocrizia. Epicureu, el nu-și refuză nici una din micile plăceri ale vieții, veșnic nițel beat, veșnic nițel incurcat cu gîndul la vreo femeie. În sfîrșit, față de moarte, care la vîrsta lui își cam arată colții, are o atitudine curioasă: totodată vitează și modestă, impertinentă și onestă. Îi zice, pur și simplu: NU! Nu admite să moară. Refuză. Și asta nu doar prin vorbe, ci serios, cinstit, prin fapte. Prin luptă.

Moartea, marele dușman al omului, el o provoacă la duel. Va aranja, cu acest inamic, un meci la egalitate. Își dă seama că, într-un pugilat, cea mai elementară condiție a succesului e să-ți cunoști adversarul, să-și știi toate calitățile, toate imperfecțiunile, să-i recunoști în orice mo-

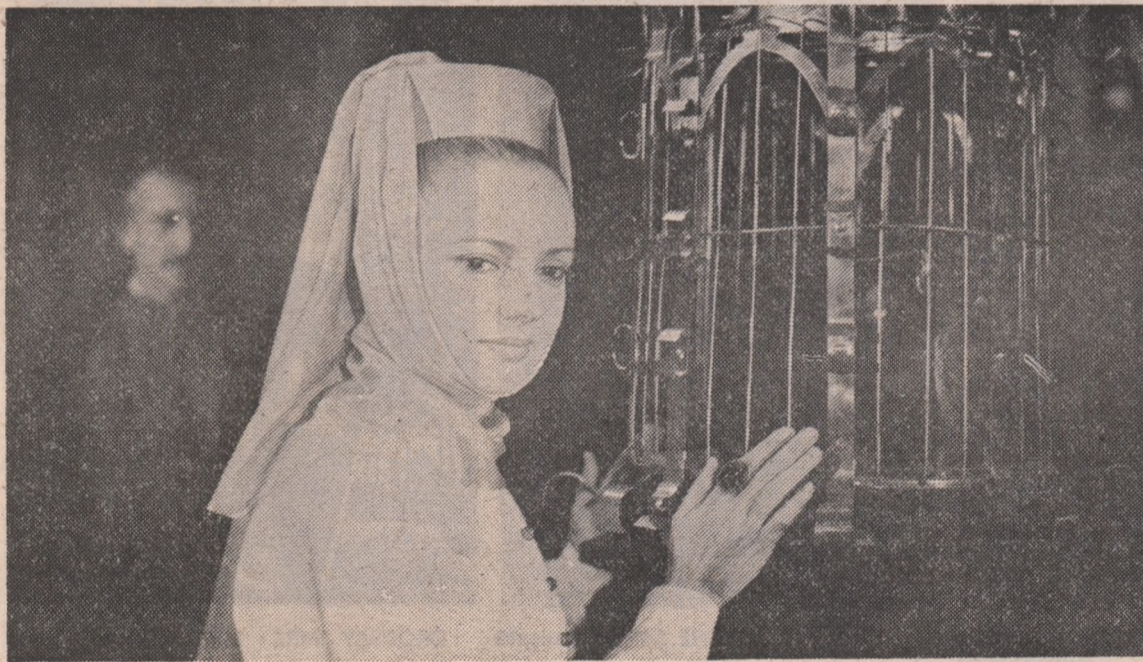
ment apucăturile, vicleniile, slăbiciunile; într-un cuvînt, să ai mereu în minte **portretul** exact al pugilistului rival. Insuși bătrînul, deștept cum e, talentat cum e, va compune acest portret al morții; al muririi. Portretul dificil, căci prea puține lucruri sint cunoscute... Ca orice om cu cultură, el știe că în psihologie există un mic capitol intitulat: „Le moi des mourants”, „das Ich der Sterbenden”, eul muribunzilor. Unanime sint mărturiile scăpaților de la moarte (în special de la inec); ei spun că, din momentul cind nu mai putuseră lupta și se lășaseră în voia morții, au avut o revedere caleidoscopică a întregii lor vieți. Desigur, exagerau. Nu întreaga viață își revăzuseră ei, dar firește, o foarte bogată defilare de imagini, vorbe, gînduri, fapte incoerente, absurde, dar interesante. Cam ca în vis. Și tot ca în vis: în chip curios, stupiditatea, hodoronc-tronc succesiunii de idei nu **deranja**, căci semăna cu neînsemnătața naturală a celor mai multe întîmplări din viața cotidiană. Și, tot ca în vis, confuzia anarhică a imaginilor nu jena gruparea lor în jurul imaginii mai semnificative, grupare care făcuse pe psihologi să vorbească de o „unitate dramatică a viselor”. Și, iarăși, se știe că acele „centre de interes”, sint așa-zisele „stări refulate”, gînduri alungate fie din scrupule și virtute, fie din lășitate și păcat. Toate aceste date cunoscute despre „eul muririi”, eroul filmului lui Alain Resnais le-a respectat și folosit la compunerea portretului adversarului cu care voia să se bată. Viteazul bătrîn se va retrage în camera lui de culcare, noaptea, și, cu stiloul într-o mînă, cu clondurul de vin într-alta, va ticlui o poveste populată cu figurile lui familiare: un fiu legitim, procuror; un alt fiu, bastard, astronaut; o noră; o nevastă, ce se sinucisese de mult; doi servitori devotați. Po-

vestea va avea un dublu decor. Cît timp personajele se mișcă în viața „adevărată”, **toată lumea minte**. Cind ne mutăm în lumea onirică a imaginarului, **toți spun adevărul**. Ceea ce în prima lume fusese da, acum devine nu. Și vice-versa. E regula jocului și legea refulărilor. Bineînțeles, în planul imaginarului, faptele personajelor sint scaldate într-un diluviu de incoerență, confuzie și hodoronc-tronc, dar fără ca asta să întunece, sau să obtuzeze tilcul momentelor cheie.

În filmul lui Alain Resnais, cele două lumi se împletesc, compuse din amindouă, din scene scurte și fugare. Ultima scenă se petrece în lumea reală. E ziua de naștere a bătrînului. E înconjurat de familie. Ia în mînă paharul și zice așa: „Să știți că vă iubesc foarte mult. Că tin foarte tare la voi”. Și nu minte decît pe jumătate. Desigur, avea o sfințită oroare de fudula gogomanie a fiului său magistratului, ca și de iefitul romantism astrofizic al fiului său bastard. Totuși, acest înțelept al „Providenței” e sincer înduioșat și o imensă milă îl cuprinde în fața acestor biete creaturi care, cu atît inocență, își poartă mesajul pe acest pămînt: unul, sub forma pompoasă; celălalt, sub forma galeșă.

Ciocnesc, beau, după care el le cere o mare favoare. Le face o mare rugăminte. Fără efuziuni, fără îmbrățișări, să-l lase singur, cu gîndurile lui. Și le promite că va continua să refuze să moară. (Fiul său îl numește, cu ciudă, „cel mai înfloritor muribunđ”, și-l acuză de a fi convins că e nemuritor.) Astfel se incheie prima zi și noapte de antrenament în vederea meciului cu moartea.

D.I. Suchianu

In această săptămînă, în premieră, întoarcerea lui Vodă Lăpușeanu, un film semnat de Malvina Urșianu (în imagine, Ruxandra Doamna, interpretată de Silvia Popovic)

Cinema

FLASH-BACK

Firescul și rutina

■ AM văzut cu mare întîrziere (cu un ochi de Cinematecă) filmul totuși recent al lui Stere Gulea, acea poveste simplă spusă după scenariul lui Sorin Titel de unul din cei mai serioși regizori ai noului val. **larba verde de acasă** mi s-a părut acum, cînd vocile criticii s-au îndepărtat, lăsînd în urmă numai ecurile, un moment de film **natural**, în care se dovedește ce părea inutil de dovedit: că firescul este posibil, chiar dacă drumul său e cel mai spinos, că simplitatea și adevărul pot veni la noi neconstrăfăcute, chiar dacă pe căile cele mai complicate (ținute de autori secrete nouă).

Din multe puncte de vedere, avem de-a face cu un film polemic, în ciuda înfățișării lui senine. Cîți profesori speriați n-am mai văzut coborînd cu geamantanul în cite o stație pierdută de cale ferată? De aici pornește și filmul lui Titel și Gulea, și totuși ce deosebit se poartă acest Ștefan! El se întoarce în satul natal după ce a dat cu piciorul unei cariere universitare (neverosimil, vor clama unii!), și tot ce va face de acum încolo va fi în contratimp cu părerea lumii, și totuși foarte firesc. Firescul este opus noii rutine a satului, nușilor cu nași mafioți, damiganelor luate de inspectori, oportunității îmbrăcat în lozinci, civilizației gestionarilor și nylonului, fărânelor beieniti de șantiere. Eroul nu va întoarce satul de pe acest drum (nu-și face nimeni această iluzie), dar nici nu se aliază cu el. Se poate spune că situația la sfîrșitul filmului nu s-a schimbat cu o iotă față de începutul lui. Dar fără acest Ștefan, care-și acoperă casa cu șindrila, merge cu elevii la pescuit și cosește grădina năpădită de buruienii înalte cit omul, nedreptatea s-ar fi adîncit evident. El este un ultim reprezentant al satului adevărat, al valorilor fărânești, al purității tradiției, și în jurul lui se conglomerază treptat toată rezistența față de rău, de urit, de neautentic.

Personajul e un tăcut, care impune prin apăsătoarele sale liniști, prin arta schimbării vorbeii și a răspunsului nedat pe loc (aici se simte mina de prozator a scenaristului). Școlarii sint fermecători, îmbrăcați în hainele lor simple, exprimați de cuvintele lor sărace dar pline de candoare. Personajele cancelariei sint parcă pe buza acelei falii ce se pregătește să despartă vremurile satului. Nu se întîmplă mai nimic, nu se vorbește la telefon (rare mai sint filmele fără telefon!), la ședințe spune fiecare maximum trei fraze, iar dragostea se citește în ochi, fără declarații. Se simte în tot acest film — în care se ciocnesc mult, se fumează țigări scurte, populare, și se iau antinevrălice cu duimul — o vibrație îndurerată, un atașament pios aproape pentru cei simpli și buni, a căror apărare se află în minile cite unui om adevărat, ca acest erou al tradiției fără arnici, al onoarei fără capă și spadă.

Romulus Rusan

Radio
Televiziune

Str. G. Călinescu

● Intre a înfățișa și a pune o problemă diferență este sesizabilă pentru oricine și nu credem a fi doar o simplă deformare de cronicar radio-t.v. faptul că ultima situație ne atrage cu deosebire atenția. Deci, simbătă după-amiază micul ecran ne-a deschis porțile muzeului memorial G. Călinescu și, astfel, cărțile pe care le-a atins mina Maestrului, tablourile, păpușile, lămpile și scrinul negru s-au apropiat nemaivăzut de mult de ochii și inima noastră. Cunoaștem cele mai multe dintre aceste rare obiecte din paginile romanelor sau pieselor de teatru, din poeme, din legendă, din mărturisiri, din alte filme, din fotografii, poate din amintiri, dar farmecul unic al locuinței lui G. Călinescu nu este reductibil la in-

ventarul lucrurilor adunate de-a lungul unei vieți, ci este dat de faptul că mai mult decît alte odăi, mai mult decît oricare alte biblioteci, cele de aici aparțin realității și ficțiunii, banalului și excepționalului, extremele confundîndu-se savuros și niciodată previzibil. Aerul de indestructibilă candoare pe care gestul (real) călinescian l-a avut adeseori spre uimirea și incîntarea contemporanilor săi se regăsește și în acest interior, ogîndînd în care se reflectă, în același timp, și ascuțimea spiritului său critic, gustul fără de gres, intuiția exactă, decisivă. Casa Călinescu nu este doar un muzeu ci un model, triumfător, de felul în care stilul are capacitatea de a esențializa și infrumuseta viața. Casa Călinescu se află în București, pe o stradă ce nu poartă numele scriitorului. Ca atare, realizatorii emisiunii **De la A... la infinit**, emisiune în cuprinsul căreia s-a și difuzat documentarul discutat mai sus, supun atenției publice acest fapt ce interesează nu o instituție sau un cartier, ci chiar cultura națională. Susținem, nu din colegialitate ci din convingere, felul în care tele-creatorii **Infinitului** găsesc, săptămînal, timpul de a comenta (clar, deci, convingător) aspecte ale implicării culturalului în

cotidian. Nu demult, ancheta cu privire la frecventarea muzeelor de artă, acum, o firească pledoarie pentru cinstirea unui mare reprezentant al literelor române, miine... Dar, să lăsăm **Infinitului** dreptul de a ne prăgi în continuare surprize.

● Miine, 21 martie, vor fi 295 de ani de la nașterea lui Johann Sebastian Bach, creator esențial implicat în universul de gîndire și sensibilitate al urmașilor săi, contemporan al nostru în sensul cel mai exact cu putință, mai mult contemporan al nostru decît al contemporanilor săi, cum atît de nuanțat a probat emisiunea radiofonică **Invitațiile Euterpei** comentînd **Scurta cronică a Anei-Magdalena**. Căci a fost nevoie ca Bach să moară, a fost nevoie ca de la prima audiere a unei celebre lucrări să treacă 100 de ani (de insonoră singurătate) pentru ca Europa să descopere, extaziată, adevărul: fără Bach, modernii și viitorimea ar înainta cu mai multă greutate pe drumul cunoașterii de sirle.

● **Momentul poetic** al acestei săptămîni radiofonice difuzează o antologie de poezie românească în lectura actorilor Teatrului Național Iași.

Ioana Mălin

ARGUMENT

Privind înapoi fără mînie

● CUM spunea cineva — și e o vorbă la care tin mult — a face o comedie reprezintă întotdeauna un act, un gest de umanitate. Faptul că omul care, la un moment dat, a spus-o are un pronunțat simț al tragicului și dramaticului (să nu uităm că el ne-a dat **Canalul, Cenușă și diamant, Pădurea de mes-tecenii sau Nunta**) nu e, dacă vreți, decît tot o formă de umor.

Vasăzică umorul este un mod de manifestare a generozității. Dacă ai umor, dacă izbutești să îl practici consecvent, înseamnă că îți iubești aproapele, că ții la el. Știu, de pildă, un om care, în treacănt fie zis, nu strălucește prin simț al umorului, dar care luni dimineată, dis-de-dimineată (cînd, se știe, se petrec evenimentele și metamorfozele esențiale), era bine dispus, fericit chiar — îndrăznesc să afirm — fiindcă revăzuse **Oala cu cinci picioare**, fiindcă îl revăzuse pe Fernandel, și — mai ales — fiindcă revăzuse delicioasa secvență „cu musca”. Omul îmi povestea că a privit prima oară filmul în urmă cu vreo douăzeci de ani,

dar că a stat și acum nelclintit în fața acelei secvențe, că a hohotit de ris la fel ca atunci. Mă uitam la el și aveam senzația că, fără să își dea seama, cade în pură copilărie, în copilăria aceea care a fost și a mea, cînd Fernandel era „legea” mea estetică (bolile copilăriei, ce vreți...). E plăcut să ai un trecut vesel, cel puțin în materie de cinematograf.

Fernandel și filmele cu el au constituit perioada mea romantică într-ale umorului și comediei, un fel de „educație sentimentală”. Învătam atunci că o glumă, un „banc”, un „gag” îți pot da o altă imagine asupra zilei care începe (ca orice copil cuminte mergeam numai la matinee), că poți vedea lumea altfel. Mecanismul funcționa aproape fără excepție (nu-mi amintesc decît vreo două sau trei comedii de la care am ieșit nu doar nedumerit, asta nu ar fi fost mare lucru, ci și într-un fel de stare de inconfort care se mentinea toată ziua).

Au trecut ani — dacă îmi îngăduiți această banalitate — și am avut apoi multe, nenumărate

prilejuri să inteleg că umorul poate fi și altfel, inclusiv absurd, inclusiv negru etc. Cu alte cuvinte, m-am maturizat, m-am pătruns de ideea că „a ride cu lacrimi” e o expresie rotundă în echivocul ei.

Acum rid mai rar, dar cînd o fac — o fac din toată inima, nu însă fără nostalgia — cu desăvîrșire inutilă, e drept — a vremurilor cînd, ducîndu-mă a patra oară la **Don Juan**, la **Inamicul public numărul unu** sau la **Oala cu cinci picioare** eram fericit.

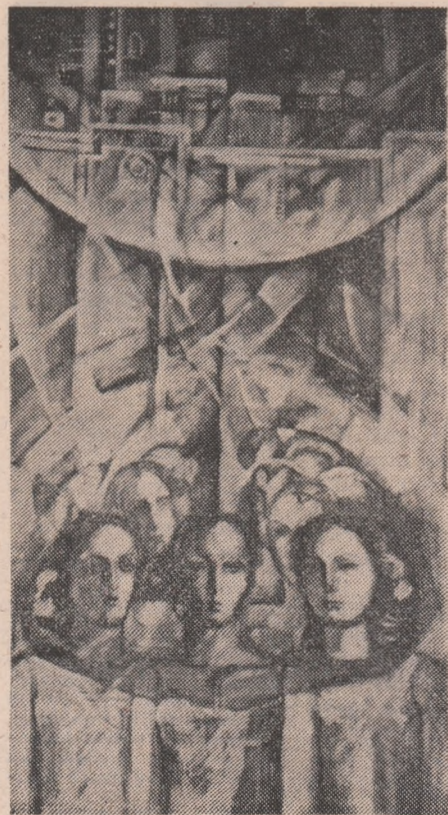
Aurel Bădescu

Epoca marilor mutații

ARTICULINDU-ȘI riguros segmentele după o dialectică obiectivă ale cărei date concrete formează dimensiunea ei științifică, istoria cunoaște paralel o existență afectivă, mai profund implicată în conștiința socială și prin aceasta mai rezistentă la acțiunea timpului. Iar dacă exactitatea cronologiilor rămâne, până la urmă, domeniul specialiștilor și suportul material al oricărei istorii scrise, sensul unor evenimente și epoci se amplifică treptat, instituindu-se ca repere profunde, esențiale, printr-un instinctiv și infailibil flux recuperator detectabil la nivelul unei întregi societăți. În aceste condiții, faptul în sine devine premisă și stimul pentru un proces complex, desigur analizabil și explicabil cu instrumentele științei. Din el se nasc legendele și miturile, astăzi ca și în trecut, cu toate nuanțele și diferențele calitative, dar mai ales acel sentiment colectiv al participării la evenimente cu adânc semnificații și consecințe asupra propriei existențe. Trăirea conștientă a istoriei, perspectiva clară și distinctă a fiecărui moment, a fiecărei etape, reprezentată, poate, cea mai frumoasă, mai adevărată și creatoare cucerire a omului eliberat, a societății libere. Pe lângă posibilitatea acțiunii permanente, lucide, raționale și constructive, acest proces oferă șansa prognozei și a obiectivei analize operate asupra propriei istorii.

Din această perspectivă, în șirul faptelor cu semnificație și ecou de eveniment pentru destinul României contemporane, memoria colectivă punctează, într-un fel al său, unic și traicnic, momente, gesturi, întâmplări și etape ce definesc asemenea unor sinteze împlinirile eșalonate în timpul activ. Printre ele, perioada ultimilor 15 ani, definită de pragul simbolic al unui gest de responsabilitate națională ce avea să dea o nouă și fertilă orientare vieții societății românești, reprezintă pe planul istoriei concrete și afective epoca marilor mutații și definiri, intervalul regăsirii propriei conștiințe și al relansării ei la treapta superioară pe care o merităm. Este epoca în care disponibilităților strălucite proprii poporului român li s-a deschis o nouă perspectivă, paralel cu lămpedea și hotărâta invitație de a o folosi în deplină libertate, cu toată capacitatea creatoare, cu toată energia și dăruirea ce formează calitățile noastre funciare. Este epoca în care România însăși, ca țară liberă, independentă, suverană, a devenit mai mult decît o simplă convenție geografică, transformîndu-se într-un reper al istoriei de astăzi, contribuind la realizarea unei istorii noi, mai umană prin pace, dreptate și echitate. Consecințele imediate — și cu atît mai mult cele viitoare — ale acestei transformări calitative sînt imense în toate planurile existenței, antrenînd totalitatea societății într-o concentrare de energie și voință fără precedent. Rezultatele spectaculoase nu lipsesc, dar trăinicia perenității caracterizează inextricabilă rezistență a temelilor puse astăzi în tot ce construim. Este un sentiment ce se degajă la o analiză atentă — și nu numai a faptului concret, prozaic, marcat de pragmatismul cifrelor seci — asemenea unui nou subiect pentru istoria afectivă ce se redactează din mers, cu fiecare clipă a trăirii sociale. Este sentimentul ce ni-l transmite și privirea lucidă aruncată asupra faptului de cultură definit în acești 15 ani, asupra artei în totalitatea ei și a fiecărui gen în specificitatea sa.

GETA MERMEZE : Tinerete

DACĂ ar trebui să căutăm sensul și caracteristica etapei parcurse pînă astăzi am începe prin a remarca deplina consonanță dintre problemele artei, ale culturii în general, și existența complexă a societății, circuitul vital ce alimentează cu aceeași substanță realitatea politică și economică, pe cea ideologică și spirituală. În felul acesta definim nu numai o caracteristică a mecanismului social, ci și acea funciă solidaritate de esență în jurul unor idei și idealuri ce mobilizează și orientează colectivitatea românească, astăzi la fel ca totdeauna în momentele mari ale istoriei sale. Am vedea că deschiderea generoasă, loială și creatoare către toate formele de contact, colaborare și conlucrare pașnică, definitorii pentru politica externă, își găsește reflexul specific în dialogul culturilor, purtat din perspectiva marilor valori și a concepțiilor ce guvernează întreaga activitate în țara noastră. Apoi am putea constata că în acești 15 ani s-a constituit un climat creator deschis tuturor modalităților de expresie viabile ce traversează interesul epocii, pentru a se institui ca semne ale timpului nostru, și că arta noastră, atență la solicitările societății și ale civilizației umane în ansamblul ei, a realizat acel obiectiv sincronism, aducîndu-și contribuția originală și distinctă, într-un context extrem de complex și complicat. Iar dacă ar trebui să definim tonul specific al artei noastre de astăzi, am apela la calitățile structurale

ce marchează pregnant fiecare moment al culturii naționale, cit și la sensul angajat pe care creația îl are prin definiție, și cu atît mai mult în condițiile în care se dorește a fi cu adevărat un reflex al condiției umane calitativ noi, sens deplin constituit și ilustrat de întreaga evoluție a fenomenului.

Dozajul superior dintre dimensiunile tradiționale și cele actuale, dintre specificul național și preluarea critic-selectivă a celor mai autentice realizări, poate constitui un alt element caracteristic al etapei pe care am parcurs-o, contribuind nu numai la autonomizarea personalității noastre, ci și la universalizarea valorilor propuse de noi prin tot ce realizăm. De aici și o incontestabilă difuzare a creației artistice în cele mai diferite spații culturale, promovată ca o componentă esențială a politicii generale și ca un mesager calificat al sensibilității și climatului românesc. Lucru cu atît mai vizibil la nivel național unde, pătrunderea artei în toate nivelele societății, cu scopul modelării unui nou prototip uman, atrage atenția asupra responsabilității crescute asumate de artistul atent la timpul său și la superioara comandă socială. Căci, fără îndoială, odată cu proclamarea demnității umane ca principiu de bază al acțiunii partidului, artistul beneficiază și el de un statut social nou, statul de om al muncii implicat într-o nobilă și pasionantă operă de construcție, cea a unei conștiințe noi, comuniste. Iar reflexul acest-

tei situații privilegiate se resimte în atitudinea creatorului față de societate și față de opera sa, prin intermediul faptului concret de artă pornit de la om și închinat lui. De aceea arta ca reflex al existenței în toată diversitatea sa dialectică, arta realității contemporane și a recuperării marilor momente istorice s-a impus ca o necesitate obiectivă, răspunzînd în egală măsură funcțiilor sociale și imperativelor estetice. Iar dezvoltarea formelor de for public, de la monument la decorația murală și de la tapiserie la ambiantele active, cunoscînd un ritm fără precedent, atestă capacitatea artiștilor de a răspunde chemării adresate de societate și disponibilitatea colectivității pentru arta ca semn al civilizației pe care o construiește. Aceasta ar putea fi și o posibilă definiție a artei pentru societate, adresată maselor, în virtutea căreia o manifestare ca Festivalul național „Cîntarea României”, caracteristică pentru mutațiile petrecute în acești 15 ani, ne apare consecința organică a întregului proces ce se continuă, la noi cote de valoare și interes.

Un proces obiectiv, legic, ineluctabil, ale cărui rezultate în timp la nivelul întregii culturi românești, al artei noastre, se datoresc celor 15 ani, în perspectivă istorică și depun mărturie pentru calitatea superioară a construcției complexe începute în ziua celui prag simbolic, trecut cu lucidă responsabilitate de întregul popor.

Virgil Mocanu

ELENA GRECULESI : 1877 — România independentă

GHEORGHE ȘARU : Studentă

DROCSAY IMRE : Mai mult oțel pentru patrie

MUZICĂ

Ansambluri de muzică nouă [și veche]

■ „ARS NOVA“ a primit Premiul criticii dat de A.T.M. interoretilor. Pionieratul său în slujba creației autohtone este inestimabil. Ansamblul fondat de Cornel Țăranu a atras atenția asupra României muzicale moderne, pătrunzînd la burse internaționale ale muzicii cum sînt Londra și Varșovia, numai și numai prin inițiativa propriei. Are două atu-uri : conducerea de către un compozitor experimentat și rezerva nepuizabilă de talente învățate și reșcolite pentru muzica nouă chiar acolo, la Cluj-Napoca. În ultimul concert de la București alinia la un moment dat vreo 30 de instrumente, răspunzînd toate cerințelor de acuratețe ale unui excelent ansamblu de cameră. Momentul, semnat de același Cornel Țăranu, s-a numit **Ghirlande**. Limpezimea și logica țesăturii de caractere colorate cu fantezie în tonuri post-impresioniste ar fi fost ireproșabilă fără unul-două fire ceva mai uzate.

Trăsătura dominantă a ansamblului premiat stă în acea omogenitate de sunet, cu acces la stiluri variate, care dă vigoare muzicii și confort ascultătorilor. Referindu-ne numai la primele audii din concertul-dezbațere al Radioteleviziunii (acum despre acesta era vorba), valurile crescute periodice în Neane purtau convingător încercătura lirică ce distinge temperamentul clujeanului Vasile Herman, promițînd pătrunderea lui într-un strat de cultură vechi și fertil.

Dimpotrivă, o lirică discretă era zona expresivă a **Sextetului pentru coarde** de Dan Constantinescu, un edificiu savant, enescian prin intersecția polifoniei cu eterofonia, prin anvergura construcției impli-

cînd suprafețe întinse și prin derivarea întregului de la cîteva microelemente. Altminteri însă calm și detașat pînă la bonomie și umor. Iar incantația, reacție la spectacolul sonor obținut din constelații de lovituri aplicate pe trei grupe de tobe și de cîmeli, avea să fie zona explorată cu aceeași competență execuție în **Orion** de Iancu Dumitrescu. Efectul a fost într-adevăr cel scontat de autor.

„Hyperion“, ansamblu care propune consecvent apropierea de muzica nouă românească în relație cu tradiția ei mai puțin știută, dar mai actuală pentru a susține o veche și reală continuitate în cultura noastră scrisă, este o prezență foarte activă a stagiunii. O seară Dimitrie Cantemir la Radioteleviziune (prințul în veșminte de compozitor), alta Macarie, la Filarmonică, au fost autentice premiere culturale. Peșevurile „primului și stihurile celui de-al doilea au lărgit sfera conotațiilor pentru o sumă de creații românești mai recente, cu care al ternat în același program și în aceeași inspirație interpretare, ca să nu mai vorbim de fața îmbogățită a unei istorii, pe care, să fim sinceri, nu am știut să o evaluăm corect. Întreprinderea pornită de imaginativul Iancu Dumitrescu, care conduce ansamblul, susținut cu concursul unor personalități ale concertelor de talia unuia Aurelian Octav Popa și Voicu Vasinca, are acum funcția unui atelier unde se desteleneșc pagini vechi și se prospectează cele actuale, cu care compoziția românească își răspică originalitatea.

Foarte oportune pentru o comparație au fost concertele unor formații străine, avînd de ascendenți ca obiect creația cea mai

nouă. Cvartetul olandez de saxofoane și „Gaudeamus“, cvartetul de coarde, au reușit la Conservator să contureze imaginea prosperității muzicale într-o Olandă nostalgică după gloria polifoniștilor flamanzi. Ambele au demonstrat o tinută profesională ce poate servi de model ca disciplină și ambitus expresiv. Cele patru programe au chibzuit cuprinderea și au schițat într-o evoluție de jumătate de veac renașterea artei compozitice în Olanda, dacă nu încă prin trăsături personale, desigur prin deprinderea și constanța meșteșugului. Ton de Lew, Ton Bruynel, Enrique Rajach (naturalizat de origine spaniolă), Klaas de Vries erau semnatarii pieselor celor mai semnificative și mai omogene valorice. Ei aveau în comun eleganța discursului și gustul pentru sonoritate ca spectacol în sine.

Cvintetul „Lontano“ din Londra, o grupare de felul ansamblului bucureștean „Musica Nova“ plus flaut și mai puțin viola, a făcut la Sala mică mai degrabă o etalare de virtuozitate și dovada unei certe sensibilități muzicale, dar nu a reușit să ne pună în contact cu miezul muzicii noi britanice. Compoziții palide cu reflexe epigonice (o unică excepție, poezia elevată a lui Malcolm Stewart în **Arie și preludiu**), ca și cum compoziția insulară nu ar trăi acum bucuria revirimentului produs de muzicile lui David Bedford, Cornelius Cardew, Peter Maxwell Davies, Harrison Birtwistle și a mai tinărului Brian Feynorrough, toți absenți din program. Ca piesă de rezistență, ansamblul „Lontano“ a recurs la **Unsprezece ecouri de toamnă** ale americanului George Crumb, joc romantic de redescoperire a naturii vii debloînd cu forța candorii cărări de exaltare și de lirism.

Radu Stan

Necunoscuta lui Mateiu

Istorie
literară

Motto: „Biata mamă, cite avea! Era friguroasă cum nu se mai poate, de căldură pătimea, soarele să n-o fi atins ori vîntul, lumina îi făcea rău, întunericul o apăsa, la zgomotul cel mai ușor tresărea speriată!”

CONFLICTUL dintre tată și fiu, ca factor formativ, stă mai adesea în miezul oricărei analize mai dezvoltate a psihologiei lui Mateiu I. Caragiale, încurajarea pornind chiar din sursele mamei, unde răfuiala nu ia niciodată sfîrșit. În mai multe rînduri, trecînd prin acute crize de conștiință, Mateiu și-a întocmit cite un bilanț, cu revizuirii, dar nicăieri nu intervine o reevaluare pozitivă a relațiilor cu tatăl său, ba dimpotrivă. Este deci sigur că încă din adolescență, dacă nu chiar din copilărie, a intervenit o ruptură ireparabilă, de care tatăl nu a avut habar. Marile și fireștile deosebiri temperamentale dintre tată și fiu nu aveau cum cauza această ruptură, înînd seama și de inerentele asemănări somatice, pe alte laturi — după cum nici acestea nu erau atât de puternice încît să nască, precum se întîmplă în unele cazuri, ruptura.

Faptul însă că firea iritabilă (cu vorbele sale) a lui Mateiu și-a aflat în persoana tatălui țapul ispășitor al unei serii întregi de neajunsuri este indiscutabil. „Ignobil”, desigur, gestul tatălui de a-l îndepărta de la o moștenire care i-ar fi asigurat o tinerețe flușturată, de rentier, „ignobilă” atitudinea tatălui de a-și fi impus punctul de vedere în privința alegerii studiilor, de a trece, în fine, prin altarul fiului ca printr-o iesle, condamnable, cu adevărat de astă dată, anumite gesturi de nervozitate, venind de la un alt mare iritat, însă toate la un loc nu motivează decît parțial refuzul categoric al lui Mateiu de a întreprinde, fie și într-un tirziu, efortul de a-și înțelege tatăl omeneste, în ceea ce avea bun, ca și în ceea ce avea reprobabil, operația pe care în epocă au efectuat-o cu succes mulți dintre contemporanii dramaturgului. În acest punct al investigației trebuie să introducem un element nou, singurul care se înfățișează: mama. Factor misterios, de la început pînă la sfîrșit, cu atât mai prezent, mai insinuant. Femeia aceasta despre care nu știm mai nimic, afară de faptul că l-a născut pe Mateiu și că și-a trăit întreaga viață în preajma unicului ei fiu, deci și după moartea tatălui acestuia și chiar după căsătoria scriitorului cu Marica Sion, fusese, desigur atrăgătoare, dacă nu chiar frumoasă, atunci cînd o îndrăgise I.L. Caragiale. Cele două imagini, dintr-o fotografie în grup, în care o recunoaștem cu băiatul mic în brațe, o arată sveltă, cu talia strînsă în corșet, cu capul acoperit de o pălărie elegantă, în gustul epocii. Putem presupune, cu oarecare temei, că nu era incultă, că aparținea micii burghezii — în actul de naștere al lui Mateiu este trecut ca proprietară a unei case în strada Frumoasă. Se așteptase să fie luată în căsătorie de Ion Luca, cel puțin în împrejurarea nașterii unui fiu. El însuși copil din flori, dramaturgul a văzut însă lucrurile altfel, dar a recunoscut copilul, într-o epocă ce nu făcea un caz deosebit de actele de stare civilă.

Locuind la tatăl său, după căsătoria acestuia cu Alexandrina Burelly, între noii săi frați, este de crezut că Mateiu își vedea în răstimpuri mama, la a cărei întreținere probabil că dramaturgul nu contribuia. Dacă în casa Caragiale nu se vorbea despre Maria Constantinescu, în casa acesteia se va fi vorbit în schimb destul de des despre Caragiale și, poate, cu amărăciune și dispreț. Din moment ce fosta lucrătoare la Regie (sau funcționară) nu s-a măritat după ce a fost părăsită de tatăl copilului ei, se poate considera că episodul respectiv i-a marcat viața. O viață modestă, fără istorie, de muncă și privațiuni, dacă este să socotim deseale mutări, în cartiere tot mai periferice. Cum să nu-și fi mărturisit necazurile copilului care o vizita, cum să nu fi izbucnit în lacrimi, în imprecapiți?

DIN relatările celor mai apropiați știm că Mateiu își înfrunta tatăl încă din copilărie, că îi răspundea obraznic. Scena cu dramaturgul pierzîndu-și răbdarea, în fața ușii, pe timp de iarnă grea, în timp ce junele, din spațele ușii, își trăgea mai întîi mînușile, ca să nu apuce cu mina goală clanta, este caracteristică. Stingăcie sau perfidie? De mic, Mateiu s-a singularizat într-un mediu în care altfel, fie că se simțea sau nu tirania tatălui, domnea veselie, muzica, se ținea casa deschisă, veneau oameni de

seamă și în care este greu de crezut că ar fi fost supus unui tratament discriminator. Tatăl l-a luat chiar cu sine, dimpreună cu toată familia, la Berlin și nu l-a expedit înapoi la București decît cînd și-a dat seama că Mateiu nu-și poate urma studiile într-o țară a cărei limbă n-o vorbea. În țară, Mateiu a fost incredintat mamei sale. Oricum, vremea unei explicații, de pe urma căreia să se instaureze buna înțelegere între tată și fiu, trecuse de mult. În anii adolescenței, încă, ruptura dintre tată și fiu se consumase, sporînd iritabilitatea ambilor, cu precizarea că pe cînd cea paternă era operativă, cea filiacă trebuia să se sublimize. Și s-a sublimat, pentru totdeauna. Gusturile comune pentru muzică, literatură, istorie nu i-au putut apropia. Mateiu găsește arma secretă în fața căreia tatăl avea să se arate neputincios: obirșia nobiliară. O găselniță de geniu într-un conflict surd, purtat pînă atunci cu mijloace întîmplătoare, o soluție la un cumul de probleme.

Despre relațiile din această perioadă dintre mamă și fiu nu avem nici un izvor, cit de vag. În corespondența dintre Mateiu și N.A. Boicescu din Bucești, primul se interesează, protocolar, de sănătatea mamei celui de al doilea, dar celălalt nu, odată ce în scrisorile de răspuns ale lui Mateiu nu aflăm un rînd măcar referitor la sănătatea propriei mame. Totuși, N.A. Boicescu era un tînăr bine crescut, galant, și nu ar fi comis o asemenea gafă, mai ales cînd corespondentul lui locuia la domiciliul matern. N-ar fi procedat astfel, dacă nu ar fi existat un consens prealabil, în privința anonimatului mamei. Dar un asemenea consens trebuia să fi luat naștere mai întîi între mamă și fiu! Mai tirziu, în actul de căsătorie al lui Mateiu cu Marica Sion, naționalitatea, domiciliul mamei sint falsificate. Mama figurează ca născută la Viena și domiciliind la... Tușnad.

Ascunsă cu grijă, adăpostită prin garage, prezentată propriei soacre drept o îngrijitoare inimoasă de pe vremea copilăriei, Maria Constantinescu a făcut. În arhiva lui Mateiu nu s-a găsit nici o fotografie a mamei sale, nici un act, nici o scrisoare. În limita posibilităților sale, foarte reduse pînă la căsătorie, Mateiu o îngrijise totuși, o ținușe pe lingă sine, astfel deghizată, întreaga viață, și ea acceptase, căci nu avem, de asemenea, nici un indiciu despre o revoltă publică a ei. Într-un singur loc, totuși, se pronunță, involuntar, Mateiu asupra mamei sale, într-una din hirtioarele păstrate în arhiva-i, atît de drămuțată și ascunsă, la rîndul ei, în fundul unui sertar. Este vorba de cea schiță de horoscop, nu se știe de cine întocmită, dar transcrisă, eventual la dictare, de mina sa. Ii plăcuse, îl părușe revelatorie în privința datelor de caracter și temperament, îl cohvena cît privește ursirile de viitor, fiindcă îl menea lungi călătorii, mai bine de jumătate din viață petrecută pe ape și în străinătăți. Tot acolo scria că subiectul moștenise inteligenta mamei sale („herită de inteligență de ma mēre”). Mateiu consenșase. Deci credea nu numai că are o mamă inteligentă, dar și faptul că inteligenta ei o moștenise. Fiul omului reputat drept cel mai inteligent în lumea artistică a unei țări, mărturisește a-și fi moștenit inteligența de la mama sa! Este la mijloc,

bineînțeles, o opțiune, și cu multe consecințe.

Din partea maternă i se trăgea, deci, firea ascunsă, tendința spre deghizament lăuntric (altfel, vestimentar, se deghiza și tatăl, în arnău!), gustul pentru eșec, vocația neapartenenței, lipsa de voință, mefiența, înclinația retractilă, știința de a suferi în tăcere, orgoliul, răbdarea în fața mizeriei, un anume apetit pentru sordid ș.a.m.d. Acolo unde drumurile se despart de cele ale tatălui (sentimental, lăcrămos, clamoros în suferință), aportul mamei. Posac într-o familie de extravertiți, arogant în casa unui comediant ce se mindrea cu originea sa umilă, singuratic într-un clan deschis, în care mai încăpeau și alte triburi — Zarifopol, Delavrancea — neînțeles între oameni care se înțelegeau de minune, Mateiu I. Caragiale a aplicat întregii societăți măsura cu care și-a cîntărit familia — cea din partea tatălui. Tăcerea la care și-a osîndit familia dinspre partea mamei, deghizamentul, retragerea din lume aplicate întocmai sieși, îl indică solidar cu aceasta. Pînă astăzi încă nimeni din familia maternă, care, colateral, nu s-a stîns, nu a ridicat vîlul misterului, uimitor exemplu de solidaritate, în cazul în care nu a intervenit trista uitare a urmașilor. În personajul pe care și l-a creat în timp, și în care a crezut, Caragialeștii îl îndatorau cu un singur și cit se poate de ipotetic strămoș, cel din preajma Sibiului, pe unde, la maturitate, dădea raite Mateiu, în căutarea vetrei — ael Caraba-Caraboa-Carabab, țaran innoibat în suta a șaptesprezecea pentru fantele sale de arme de către principele Mihail Apaffy. Deslușise în stufoșul arbore plebeu al Caragialeștilor o creangă de aur, simplu efect al unor reverberații părlnice, dar mizase pe ea, incredintat din anumite lecturi asupra eredității că în el renăscuse virtutea străbună. Constituții mentale robuste își îngăduie, fără risc, citeodată, asemenea fantezii.

OALTĂ ipoteză, aceea a măștii, este binevenită, cu anumite precizări. Masca pe care și-a aplicat-o Mateiu făcea parte dintre acelea care ascund, șterg trăsăturile, și nu obrăzarul cu un alt chip, carnavalesc. Disprețuia prea mult comportamentul histrionic al tatălui, ca să-i acorde asemenea satisfacții. Nici un fel de obrazar cu chip de imprumut nu l-a sufocat pe Mateiu, lipindu-i-se de trăsături, întocmai cum nu cunoaștem substanța crizelor sale sufletești ca să știm dacă, în acele momente de cumpănă grea, el a întrevăzut abisul la care îl condamnase himera sa, sau, dimpotrivă, nu a regretat a nu-și fi aplicat cu ultima energie, la vreme, principiile — vezi parul cu „moartea mandarinului”. În străfunduri, acolo unde se loveșu voaiele unor moșteniri opuse, luptaseră, ca la Faust, două suflete îndușmănite, sleindu-i forțele. Că aceste suflete erau totodată și cele ale unei lumi care tocmai amurgise, aceasta a fost unica și marea lui șansă în viață — cea de creator.

Adevăratul său deghizament este, prin

urmare, cel al personajului fără trăsături, povestitorul din **Remember** și **Craii...**, martorul din **Sub pecetea tainei**. Cînd s-a povestit pe sine și-a luat toate precauțiile să nu i se vadă chipul. Și în **Remember**, și în **Craii...**, și în **Sub pecetea tainei** el e învățăcelul, discipolul. Ființează, desigur, în fiecare dintre craii, însă despărțit de sine. Amănunt revelator: nici aceștia nu au familie! Pantazi este un deghizat, după cum se vede la ultima sa apariție în tren, Pașadia se ascunde într-o casă unde nu primește pe nimeni, ba chiar Pirgu, cită vreme nu părăsește treimea, hălăduiește de unul singur, urgisit de tatăl care, longeviv, îi întirzie moștenirea. În fine, tot în **Craii...**, apare un personaj-cheie, cel care dă o identitate petrecăreților hoinari, botezîndu-i, ba chiar, mai mult decît un nume, o conștiință și un destin, apare acest personaj tragic, total: Pena Corcodușa. În mizoghinismul declarat al autorului — rămîne să stabilim ce ascundea el — Pena Corcodușa este singura femeie luminoasă, mintuită prin dragoste, suferință, nebunie și moarte, singura care își biruie macularea prin maculare, la capătul unui drum nesfîrșit (comparativ, Ilinca rămîne doar schița unui cadru). Pena a iubit și a fost aleasă. Murind, mirele, principele a trădat-o, restituind-o vechii condiții anclare, condamnînd-o, pentru 33 de ani, la singurătate, mizerie și deperieție, la batjocură. În simbol, asemănarea e prea izbitoră cu imaginea femeii pe care Mateiu o dosea, interzicîndu-i identitatea. Și ea fusese aleasa unui prinț — al inteligenței — și ea fusese pe pragul unui mare salt social, iar mai apoi părăsită unei singurătăți ineluctabile, iar, în cele din urmă, mizeriei neputincioase. Poate că și ei numai moartea îi luminease chipul, împăcîndu-l. Fieci din popor, ea a turnat în vinele lui Mateiu acea picătură de singe care l-a făcut să iubească amurgurile fără seamă și vremea de lacrimi a toamnelor bucureștene prelungite, casa de la mahală cu leandri în pridvor, pe care mărturisise, singur uluit, că o regreta, atunci cînd se instalase, aristocratic, în Strada Robert des Flers, lumea amestecată a iarmarocelor, valsul de inimă abstrău.

Contradictorie fire, trasă de o mină spre mirajele Mediteranei, de alta spre cețurile Septentrionului, cu un picior în crișma sordidă, cu altul în sala de ceremonie a cavalerilor Ordinului, cu o ureche la mășcările lui Pirgu, cu alta la confidențele celeste ale lui Pantazi, cu un ochi la Raselica Nachmanson, cu altul contemplînd timpla brăncovenească, fericită împreunare de desprenări, mărturisindu-și veninul, ura și sfioasa credință în icoanele trecutului, cum să nu-ți scormonim cripta unde, în vreun colț, mai zace încă, poate, golit de piatră, inelul celui mai huliț dintre Basaraba?

Barbu Cioculescu

Radu Lupan — 60

■ **IMPLINIM** tot felul de vîrste. Unele rotunde, altele cova mai ascuțite, înainte de a se rotunji și ele, măcar provizoriu, sub tocișia Timpului. Așadar, Radu Lupan a implinit șaizeci de ani! Pare de necrezut, dar totuși așa este. Spun „pare de necrezut”,

deoarece Radu Lupan nu-și arată vîrsta: zvelt și distins, trece printre noi cu aceeași eleganță în mișcare și cu același zîmbet ușor blazat și flegmatic, aș spune de „gentleman”, — pe care, eu cel puțin, i le cunosc de peste trei decenii încoace. „Gentlemania” lui nu e o boierie: titlurile de noblețe ale lui Lupan țin de ordinea spiritului și a culturii. Iată cîteva dintre aceste titluri: a monografiile **George Bernard Shaw** (1958) și **Hemingway, scriitorul** (1966), traduceri, numeroase și excelente, din opera unor scriitori ca Faulkner, Dos Passos, Hemingway, Graham Greene, John Updike, pentru a-i pomeni doar pe cei mai importanți dintre ei.

O veche și tenace prejudecată îi face pe mulți să considere activitatea de traducere literară drept o operațiune oarecum mecanică, sau în orice caz lesnicioasă, de transfer dintr-o limbă în alta. Un fel de mutare a cuvintelor și a frazelor dintr-un dulap lexical în altul. Pe de altă parte, unii lingviști se îndoiesc că traducerea ar fi cu puțință, avînd în vedere „arbitrarul” limbilor, dovedit încă de Saussure, părintele lingvisticii moderne. Totuși, așa cum subliniază Georges Mounin (în studiul său fundamental „Les problèmes théoriques de la traduction”, Gallimard, 1963), „traducătorii există și produc, iar producțiile lor sint utilizate cu folos. S-ar putea chiar spune că existența traducerilor constituie scandalul lingvisticii contemporane...”

Între o prejudecată care le minimalizează travaliul și o concepție care le pune

la îndoială însuși statutul ontologic, traducătorii își vād de treabă, fără zgomot, dar cu rezultate vizibile pe planul culturii, mijlocînd apropieri esențiale și aprofundări necesare, mai ales în epoca noastră. Munca lor, adesea ingrată și rareori privită cu grațitudine, duce treptat la defrișarea unor întregi continente care, imaginare fiind, nu sint mai puțin reale și mai puțin importante. Evident, e o muncă plină de riscuri, și nu toți traducătorii sint calificați să o întreprindă. Radu Lupan ne oferă exemplul unei calificări înalte, pusă de peste trei decenii încoace în slujba cunoașterii literaturii universale. Riscurile asumate de el au fost mari, pe măsura operelor pe care s-a încumetat să le tîlmăcească în românește. Scriitorii care l-au ispitit pînă acum sint, îndeobște, creatori de lumi: Faulkner, în primul rînd, cu faimosul său district Yoknapatawpha, căruia Radu Lupan a izbutit să-i mijlocească o existență spirituală în țara noastră, fără a înlocui fluviul Mississippi cu Dimbovița. Respectînd, cu alte cuvinte (da, cu alte cuvinte), valorile și nuanțele originalului, ale unui original de o complexitate rareori întîlnită în literatură. „Nu este deloc ușor pentru traducătorul lui Faulkner să-l urmeze în fascinanta și luxurianta lume a verbului său”, mărturisește Lupan în substanțială-i prefață la volumul de nuvele **Ursul** (B.P.T., 1966). Și iată de ce, adaugă el: „Scriitorii, care are tendința contemplării meditative, nu este un static, istorisirile sale sint întotdeauna în mișcare și se organizează ades după legile imprezibile ale curentului conștiinței. Și atunci frazele sale alunecă lin sau tumultuos, se întretaie, se încurcă sau se precipită, se răsfrîng în multiple oglinzi ale lumii interioare și sint deformate, amplificate sau pierdute în cețurile alburii ale amintirii... Căutînd a exprima cit mai sugestiv elementele analitice și spontane ale curentului conștiinței în care fiecare clipă se repercutează, după o foarte sinuoasă și dificilă logică, în diferite epoci ale memoriei, deci ale timpului trăit sau povestit, Faulkner folosește o frază ale cărei elemente par foarte dife-

rite, dar sint unite prin această tensiune a sursei comune care le-a provocat, ca într-un șir de reacții în lanț...”

Ispita e mare, de a cita cit mai mult din această prefață, lămuritoare atît pentru lumea lui Faulkner, cit și pentru dificultățile legate de transpunerea ei într-o altă limbă. Cu o competență dublată de har, Radu Lupan a izbutit să-l aclimatizeze pe Faulkner, să ne dea sentimentul că marele romancier american ar fi putut scrie... în românește. Același lucru l-a realizat și cu Hemingway, creator și el al unei lumi aparte, așa cum e orice mare scriitor. „Poetul e o lume închisă într-un om”, spune Victor Hugo, pe bună dreptate, deși ar fi trebuit să-i includă și pe romancierii în formula lui. O altă lume pe care Lupan a adus-o în conștiința cititorului român este aceea a lui John Dos Passos, a căruia trilogie **S.U.A.** l-a pus în fața unor dificultăți tehnice (simultaneismul, orchestrația polifonică etc.) poate la fel de mari ca acelea întimpinate în tîlmăcirea prozei lui Faulkner.

Asupra fiecăreia din luminile pe care s-a strădui să le facă „posibile” și plauzibile în românește, Lupan s-a aplecat cu dragoste și înțelegere, și întotdeauna păstrîndu-și capul critic pe umerii de traducător. Aș spune chiar că, uneori, — ca, de pildă, în cazul lui Hemingway, — luciditatea lui critică e exagerată, rezervele formulate la adresa autorului riscînd să-i diminueze statura. (Hemingway, afirmă Lupan în concluzia monografiiei sale, altminteri atît de solidă și de judicioasă, „a năzuit să fie un mare scriitor, dar numai «legenda» vorbește despre un mare scriitor, nu și opera sa...” E un punct de vedere, parțial dezmințit de însăși monografia lui Radu Lupan, izvorită dintr-o profundă admirație pentru autorul **Zăpezilor de pe Kilimandjaro**.)

Ceea ce trebuie reținut este, însă, faptul, pozitiv și nu prea des întîlnit, că traducătorul pătrunde în lumile pe care încearcă să le transpună, înarmat cu toate cunoștințele necesare. Omul de cultură, prezent în prefețe și în monografiile, îl însoțește în chip fericit pe acest traducător care, la vîrsta de șaizeci de ani, s-a hotărît să-și adune în volum și versurile, dovedindu-ne că e și poet.

Petre Solomon

Cartea
străină

Poemele lui Jorge Guillén

INGRATA și dificilă muncă îmi revine acum interpretând poezia lui Jorge Guillén, singurul poet clasic în viață. Clasic, așa putea spune, din momentul în care a scris primul său poem. Clasic și venerabil, azi, căci la 13 ianuarie, anul acesta, poetul a împlinit frumoasa vîrstă de 87 de ani, și continuă să scrie ca un tînăr.

Momentul primului poem, rememorat de el însuși — prologul la selecția de poeme pentru editura Gredos, în 1965 — s-a consumat departe de Spania, în fața mării, pe tîrmul breton, la Tregastel, în 1919, pe cînd Jorge Guillén era lector la Sorbona, devenise bun prieten cu Paul Valéry și era fascinat de construcția riguroasă din *Les Fleurs du Mal* și *Leaves of Grass*. A fost ca și cînd poetul s-ar fi întîlnit pentru prima dată cu lumea, descoperindu-i într-o fracțiune de secundă toate elementele concrete și toate tainele; totul într-o unitate perfectă. Dincolo de acest tot, altfel spus, dincolo de realitate, poetul a stabilit, odată pentru totdeauna, că nu există nimic interesant și chiar dacă primul său mare poem se intitulă *Dincolo (Más allá)*, în acest tînut Jorge Guillén n-a călătorit niciodată.

Așa s-a născut *Cántico* (Cîntec), opera sa fundamentală, de o construcție la fel de riguroasă ca și cea lăsată de Baudelaire sau Whitman, dar spîndind în unitatea ei, de la an la an, de la o ediție la alta: în 1928, prima ediție (publicată de *Revista de Occidente*) avea 75 de poeme; a doua, apărută tot la Madrid, în 1936 (*Cruz y Raya*), crescuse la 125; cea de a treia, din 1945 și publicată în Mexic (*Litoral*), a sporit la 270; în sfîrșit, cea de a patra (și definitivă) s-a publicat în 1950, la Buenos Aires (*Sudamericana*), stabilind cifra totală la 334 de poeme.

Nimic din ceea ce a scris poetul între 1919 și 1950 n-a fost editat în afara acestei cărți unice, împărțită în cinci mari secțiuni (1. *Al aire de tu vuelo*; 2. *Las horas situadas*; 3. *El pájaro en la mano*; 4. *Aquí mismo*; 5. *Pleno ser*). Iar Dámaso Alonso, reținînd cifrele, calculează: între prima și a doua ediție, poetul scrie 6,25 poeme pe an; între a doua și a treia ediție, procentul urcă la 14,5; în sfîrșit, între cea de a treia și ultima, avem de a face cu 15,5 poeme pe an. „Frumoasă continuare — exclamă Dámaso Alonso —, cu o creștere rapidă la trecerea de la tinerete la maturitate și chiar în maturitatea deplină”. (*Impulsuri elementare în poezia lui Jorge Guillén*, în *Poetas españoles contemporáneos*, Gredos, 1969, pag. 201—232).

Ce a urmat după 1950, vom vedea de îndată. Pentru moment, avem în față prima echivalare (și excelentă) a acestei poezii (Jorge Guillén — *Cele mai frumoase poezii*, traducere Ștefan Aug. Doinaș și Andrei Ionescu, *Albatros*, 1980) și e timpul să pîtrundem în universul ei.

Cel dintîi element al naturii cu care ne întîlnim este lumina: „(Sufletu-n corp coboară, / Privirii se propune / Bătînd încet.) — Lumină! / Sint invadat, Mă-nțune!” „Am spus lumina și nu-l o grăseală: lumina și nu sufletul stăpînește starea poetică și ceremonialul cuvintelor. Și lumina este, pe tot parcursul celor treizeci de ani din *Cántico*, elementul de unificare, foarte multe dintre poeme localizîndu-se în zori de zi (*Renasc, renași!*; *Dimineața*; *Bună ziua*; *Vocația de a fi*; *Echilibru*, etc), ori în amiază, destul de puține la căderea serii și doar cîteva sub umbrela nopții, cînd luna preia îndatoririle soarelui, iar obiectele își modifică temperatura.

O astfel de consecvență este prin ea însăși plină de riscuri, pîndită din toate părțile de neprevăzut, dar poetul rezistă tuturor ispitelor, adîncind căutarea și perfecționîndu-și uneltele pentru a ne oferi singurul lucru important din viață, realitatea însăși, cea pe care, de multe ori, neînțelegînd-o, o căutăm unde nu există.

Poetul, în schimb, nu caută și, ca să nu încapă nici o îndoială, notează: „O, nu mă părăsi tu, realitate / Pentru a visa mai bine-un vis adînc” (*Visul adînc*). Originalul, e drept, mi se pare mai puternic: „Realidad, realidad, no me abandones / Para soñar mejor el hondo sueño”, dar, s-o recunoaștem, endecasilabul românesc nu admite în structură sa acest bis al realității, și

traducătorul îl stăpînește cu virtutea și subtilitatea poetului recunoscut de noi toți.

DE AICI izvorăște, în principiu, dificultatea lecturii critice, și interpretii acestei poezii, unanimi în a o recunoaște, par să se despartă: unii, de fapt majoritatea, apelează la relația poezie-cultură; alții, puțini, caută descifrări în formele verbale și se pierd în tot felul de judecăți, unele de mare frumusețe, ajungînd pînă a justifica funcțiile estetice ale interjecției, pe care poetul o stăpînește ca nimeni altul. Nu sînt uitate, bineînțeles, textele poetului însuși, scrise sau rostite cu diferite prilejuri, despre el și despre poezie în general. Se pornește, în acest caz, de la scrisoarea către Fernando Vela, salvată de la uitare de Gerardo Diego: „Nu există altă poezie decît cea realizată în poem... Poezia pură este tot ceea ce rămîne în poem după ce a fost eliminat tot ceea ce nu-i poezie... Și cum pentru mine pur înseamnă simplu, opțez pentru poezia compusă, complexă, adică pentru poemul cu poezie și alte lucruri umane”.

Să lăsăm, totuși, această direcție de înaintare, foarte comodă, dar care ne poate duce spre nimic și să ne întoarcem la exemple, unde descoperim, de-acum fără surprize, că poetul nu face decît să privească obiectele (și aici intră orice) și să stabilească, pe de-o parte, o relație între ele — „Pe zidul-acesta, sub / Un soare pur ca mierea / Tivînd, umbrînd poiene / De flacără, tăcerea / Se schimbă însoțită”. —, iar, pe de altă parte, o relație a obiectelor cu eroul liric — „În timp ce virful unui / Copac — cu strălucirea / Pe frunze, plin de daruri — / Mi-a și furat iubirea”.

Nu este vorba, cum s-ar părea, doar de privire. Ștefan Aug. Doinaș a intuit perfect mecanismele (observația sa despre *livresc* din prefață este ilustrativă) și le-a găsit soluții românești ideale. Căci ochiul nu vede, ci știe ceea ce vede, lucru transcris chiar de poet (în *Beato Sillón*), unde adaugă imediat: „Lumea este bine făcută”. E valabilă aici observația lui Ortega y Gasset despre Velázquez, cînd spune că aceasta nu face nimic altceva decît să picteze privind lumea printr-un geam. Da, numai că geamul acesta nu l-a avut decît el, după cum fereastra sau balconul de la care a privit Jorge Guillén trecerea timpului au fost numai ale lui, pentru a se putea întîlni mereu cu cotidianul vieții. De aici, poetul și ambianța (latară subliniată de Vicente Aleixandre și apoi de Juan Marichal), de aici, această poezie integrală într-o eră a dezintegrării (Ivar Ivask), de aici, instalarea definitivă în prezent, ca și în cazul lui Fray Luis de León (Luis Lorenzo-Rivero), de aici construirea universului său fără artificii, acceptîndu-se ideea că paradisul face parte din cotidian (Ramón Xirau) — observații toate acestea referitoare la *Cántico* și adunate nu de mult de Birutė Cipli-jauskaitė într-o carte (*Jorge Guillén, el escritor y la crítica* — Taurus, 1975), dincolo de paginile căreia interpretii vor înainta cu și mai multă greutate, și la care recurgem pentru economie de spațiu.

Alte două cărți au urmat după *Cántico*. Dar ele sînt, oricum, tot o continuare. Căci dacă admitem, și n-avem încotro, că prima reprezintă eterna întîlnire a omului cu lumea, cea de a doua (*Clamor*) este întîlnirea omului cu omul (de aici subtitlul „Timp și istorie”), în timp ce ultima (*Homenaje*) este întîlnirea omului (a poetului) cu literatura. Tonalitățile se schimbă, cum e firesc, dar esența rămîne, *Cántico*, între altele, nu înregistrează decît copii, mai ales copii, tineri care înving moartea prin iubire (*Inel*) și niciodată virstrici, în vreme ce *Clamor*, reține chipurile îmbătrînite de violența războiului (*Tren cu soare-răsare*), unde pînă și vîntul e militar.

Consecvent și în acest caz, poetul se întreabă: „E lumea veninoasă-ntr-adevăr? / A cui e vina? Poate-a noastră? / Fieea. / Chiar fără-a ne-mbia perfidul măr, / Ne face frați de singe cu-nvrăjbirea”. (*Acordul*). Nu este un gest retoric, căci toată poezia lui Jorge Guillén poate fi pusă sub două versuri: „Mortii să-și îngroape mortii, / Niciodată speranța”.

Darie Novăceanu

Epicureicul Khayyam

CIT de „secretă” este grădina Orientului, cit de greu se poate adapta la rigorile ei spiritul european, o dovedește destinul unor opere considerate minore în țările lor de baștină (și care sînt într-adevăr minore, comparate cu adevărata literatură, europeanilor însă în bună parte necunoscută). Astfel, cele **O mie și una de nopți**, atît de populare în Europa, nu au decît un loc într-un tot lipsit de importanță în istoria literaturii arabe; iar catrenele lui Omar Khayyam*, pe care tot Occidentul le glorifică, în necunoașterea adevăratei poezii persane, nu sînt nici măcar menționate de fundamentele tratate de istorie literară persană. Lăsăm la o parte pe contemporanii astronomului Nidhami-l 'Aru-di și 'Awfi (sec. XII), ori pe vestiții biografi și istorici Al-Qifti și Shahrazuri (sec. XIII), care-l încadrează numai la capitolul „matematică și astronomie”; trecem peste faptul că Al-Qazwini îi pune în seamă, pe lângă cunoașterea științelor amintite, doar... inventarea sperietorilor de lut!, ori că marii gînditori Ar-Razi, Rashidu-d-Din Fadlu-l-llah, Ibn Hallikan, Ibn Shakir, și chiar biograful turc Haggi Khalifa nu îl pomenesc decît ca om de știință, bun cunoscător al arabei (latina Orientului) și al Coranului, reformator al calendarului...

Dar, țînd seamă de cercetările moderne, care au demonstrat de cîteva decenii că mai mult de o sută din catrenele lui Omar Khayyam sînt atribuite în același timp lui 'Ansari, Al-Khayr, Anwari, Ibn Sina, Attar, Ar-Razi, Firdausi, Ghazali etc... și că o garanție de originalitate nu poate oferi nici cel mai vechi manuscris; țînd deci seamă de cercetarea modernă, și nu doar musulmană (care ar putea fi învinuită de dogmatism și reticențe față de acest „Voltaire al persanilor”), nu putem să nu insistăm asupra realității că Omar Khayyam nu este un poet reprezentativ nici pentru poezia persană a secolului XI, nici pentru poezia sufiță, cum se afirmă cu diletanță superficialitate, nici pentru gîndirea filosofică a celor „în cămașa de lînă”! Or, întîlnim de prea multe ori, în comentariile românești (la care, din fericire, George Popa nu aderă), ideea că Omar Khayyam este un „propagator al doctrinei sufismului”. Eroarea este desigur explicabilă prin necunoașterea surselor orientale, prin ignorarea sensului sufismului (pe care nu e locul să-l explicăm aici, dar care este cu totul altceva decît... deschiderea spre păgînismul premusulman sau grecesc). Marii gînditori sufiți contemporani cu Omar Khayyam, iar ulterior Sohrawardi și Shahrazuri, se arată dezamăgiți „că s-au înșelat cu privire la aparența exterioră a unor din cuvintele sale și că le-au adaptat propriilor lor idei”. Este adevărat că urmele lui Avicenna, de fapt teme din *Kitabu-sh-Shifa'*, pot fi ușor recunoscute în *ruba'iyat*-ele astronomului, dar preluarea temelor într-o epocă în care originalitatea nu avea preț, ci numai respectarea convenției formale, a codului stilistic, nu reprezintă un argument. Nimic din ce poate fi găsit în arsenalul unui poet arab sau persan din secolul al XI-lea nu e unic. Calcul, împrumutul, asimilarea tematică nu înseamnă neapărat adevărate ideice; interesul poetic e acordat în întregime formei; ideea de plagiat este aproape inexistentă (se aplică numai la cîteva figuri de stil ale retoricii). Aceleași teme din catrenele lui Omar Khayyam pot fi regăsite în opera celor trei autori de catrene contemporani cu astronomul: Baba Tahir, Al Hamadhani, „poetul dialectal”, Abu Sa'id ibn Abi-l-Khayr (acesta într-adevăr sufi); Al-Ansari, „didacticul”. Dar aceștia trei nu au avut norocul să fie traduși de Fitzgerald!

În general, poezia persană a secolului XI nu e cunoscută în Europa, nici Farrokhi (m. 1037), nici Manu'ehri (m. 1040), nici Qatran (m. 1072): Araqi (m. 1072), Mo'ezzi (m. 1127) sau Naser-e-

* Omar Khayyam, *Catrene*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Versiune românească și cuvînt înainte de George Popa. Ed. Univers, 1979.

Khosrow (m. 1088). De fapt, nu repetarea unor traduceri din Sa'di, Hafiz și Firdousi, cu atît mai puțin Omar Khayyam, ci investigarea profundă și reală a poeziei persane este necesară cititorului modern. Lucru pe care editurile îl pot fără îndoială realiza, solicitînd nu puțini noștri iraniști.

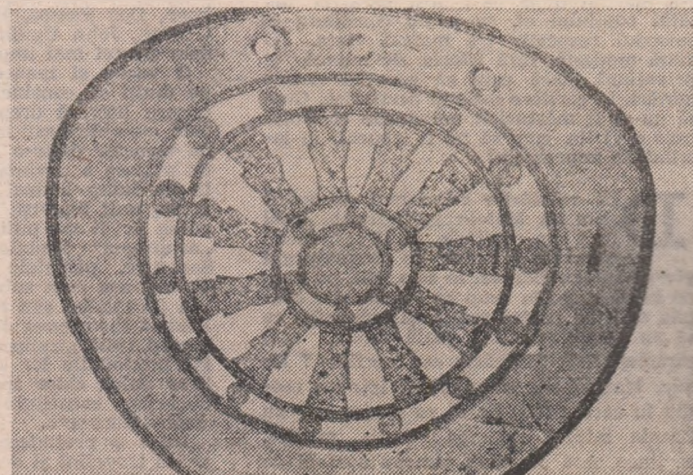
REVENIND la succesul lui Omar Khayyam în Europa, este evident că el se datorează... „spiritului grecesc” al poeziei astronomului: adică, unei familiarități de subtext. Prețuim în el epicureismul și nu poezia persană. Nu vom încerca prin urmare o hermeneutică a textelor sale, deoarece, din punctul de vedere al orientalistului, acestea nu pot fi edificatoare. Ceea ce este persan, analizabil deci în concepția noastră, rămîne forma.

Catrenul, *ruba'i sau du-bayt* este una din cele mai frecvente forme din poezia persană; derivație din *qasid*ele în metru *hazag*. S-au exersat în această formă toți poeții și filosofi epocii, încît se poate vorbi de o unitate de conținut și formă a catrenelor din secolul al XI-lea. Efectul lor e de tapiserie, de tablou fix, prin suprema stilizare a formei. Pe *hinterland*ul unui timp care trece pur și simplu, poetul detașează clipa prezentă, în care fixează ceea ce are valoare în ochii săi (=forme, figuri, deci aparențe). Primăvara, sîrbătoarea, podoabele, alcătuesc o lume fără vid și umbră (or, cu totul altfel ni se arată catrenele dramaticului, „grecizatului” Khayyam!). Temele autorilor de catrene, timpul, natura (cu grădina ca microcosmos, model și centru al lumii), iubitul ideal, vinul, toate acestea sînt constrinse la supremă stilizare din pricina căutării perfecției formale. Prin armonie, rigoare, calcul, poezia emană un *cifru*, devine esențială. Mica întîndere a vocabularului e remarcabilă. Poetului nu i se cere pastune, ci talentul de a crea variațiuni pe aceeași temă, perfecționarea clișeeilor; pentru aceasta pune în valoare forța incantatorie a limbajului, sonoritatea și bogăția evocărilor, încît cuvîntul auzit să reveleze imaginea latentă. Poezia didactică, morală, se supune aceluiași reguli. Unealta stilistică de bază e comparația: simplă („grăbite ca și apa și repezi ca un vînt / ce-aleargă prin pustii, fug zilele-mi puține”), scurtate într-un *Status Constructus* („obraji rozelor”), dezvoltate, etc. Trecerea la metaforă se face prin imagini care tind să trăiască prin ele însele ori prin comparații abreviate pentru a sugera un aspect general. Arsenalul e simplu, incurjînd asocierea cu miniatura persană, și poate chiar cu descifrarea unui canon chinez într-o astfel de miniatură. De altfel poezia lirică de tip feudal prezintă numeroase asemănări. Dacă G.E. von Grunebaum a emis ipoteza unei influențe persane asupra descrierilor de natură în poezia arabă *abbasidă* (cf. G.E. von Grunebaum, *The Response to Nature in Arabic Poetry*, J.N.E.S., vol. IV nr. 3, iulie 1945, pp. 137—151), este evident că, din punct de vedere formal, arabii sînt cei care și-au pus pecetea asupra poeziei persane.

TRADUCERILE pline de sensibilitate ale lui George Popa, infinit mai fine stilistic decît variantele altor traducători după versiunile Fitzgerald, Toussaint, Rückert, apar în această ediție îmbunătățite și într-un număr mai mare. Beneficiind de atența lecturii a Mihăelei Ciuncan, redactor cu vizibile apetențe pentru literatura orientală, catrenele scrise cîndva în persană pe marginea unor tratate de matematică arăbească încîntă lectorul (la urma urmelor, neinteresat de faptul că Omar Khayyam nu este un exponent al spiritului „curat persan”). Poate că vom citi într-o zi „Cartea Mediciniei” de Avicenna în traducerea lui George Popa (există o ediție bilingvă arabă-franceză). Distinsul medic și poet ieșean ne-ar oferi astfel una din lucrările de bază ale gîndirii orientale, pătrînzînd sensuri nu tuturor accesibile.

Grete Tartler

■ Vineri, 14 martie, la Muzeul de artă a avut loc vernisajul expoziției *El Dorado* — Tezaurul columbian. În imagine, unul din obiectele de podoabă expuse

GIORGIO MANGANELLI

PREMIUL Viareggio decernat în 1979 cărții *Centuria* (Ed. Rizzoli, Milano 1979) incununează, de fapt, nu atât o lucrare valoroasă, cât o operă construită cu migală și meșteșug de-a lungul a mai multor ani de muncă. Născut la Milano în 1922, Giorgio Manganelli își începe cariera literară publicând articole și studii critice în coloanele unor reviste ca „Grammatica” sau „Quindici”, ambele aparținând grupurilor așa-zisului „neoavangardism” italian în fruntea cărui Manganelli se instalează cu tot mai multă autoritate. Publică romanele: *Hilarotragedia* (1961), *Agli dei ulteriori* (Zeilor ulteriori, 1972), *Lunario dell'Orfano Sannita* (Almanahul Orfanului Samnit, 1973), *Cina e altri Orienti* (China și alte Orienturi, 1974), *A e B* (A și B, 1975), *Sconclusioni* (Fără concluzie, 1976), *Cassio governa a Cipro* (Cassio guvernează în Cipru, 1977), *Pinocchio: un libro parallelo* (Pinocchio: o carte paralelă).

În 1967 scriitorul își adună în volumul *Letteratura come menzogna* (Literatura ca minciună) toate articolele sale de critică și estetică literară, iar în eseu care dă titlul volumului își expune crezul literar, crezul avangardismului pe care-l reprezintă, concepția sa despre literatură ca „asocialitate, provocare și mistificare”. *Centuria*, premiată nu de mult cu Premiul Viareggio 1979, are menirea, în conștiința scriitorului, să cristalizeze toată această concepție, reprezentând, cum e și firesc, și nivelul de meșteșug artistic al prozei manganelliene în momentul apariției cărții.

În clapa de la începutul cărții autorul mărturisește că în aceste **O sută de mici romane fluviu** — cum își subtitulează cartea — urmărește, cu ambiție, să zugrăvească în toate ipostazele sale condiția omului modern.

Dar chiar după lectura primelor mini-romane (riguros drămuite la exact o pagină și jumătate tipărită), cititorul este puternic șocat, consternat chiar de dorința obsesivă a scriitorului de a comunica un singur lucru: totala lipsă de

finalitate a ființei umane. Omul este o ființă dezorientată și vulnerabilă care rătăcește singur și fără capacitatea de asociere — prin rațiune sau sentiment — cu vreun alt semn de-al său, într-o lume lipsită de orice menire și înzestrată doar cu o singură dimensiune: cea spațială. În cartea aceasta oamenii (titlul făcând aluzie la vechea companie de o sută de călăreți din armata romană) nu mor în timp, ci doar în spațiu, dovadă a imperfecțiunii fiecărui individ în parte. Altfel omul, construit din părțile cele mai în stare de funcționare luate de la toți indivizii umani, dăinuie, alături de spațiu, într-o vastă, nemotivată și amorfă eternitate.

O asemenea concepție refuză narațiunea convențională, cu grație și dezno-dământ. Prozele lui Manganelli descriu, cu o exemplară concizie și eleganță, e adevărat, momentele în care unul sau mai multe personaje se află înainte sau după o întâmplare. Întimplarea, de obicei haotică, absurdă, nu intră în construcția narativă decât prin efectele sale. Și deoarece capacitatea aceasta de dezorientare și de neîmplinire a omului manganellian este la fel de nemuritoare ca și marioneta aceasta făcută din bucate și șabile adunate de la nenumăratele personaje din carte, descrierile acestea de situații păstrează prin meșteșugul scriitorului o anumită incandescență, o potențialitate ascunsă care pare să ne avertizeze în permanență, să ne făgăduiască într-un fel că frământarea aceasta oarbă și chinuitoare nu se stinge, nu ia sfârșit odată cu sfârșitul fiecărei proze în parte. că rămâne pe mai departe să se transforme, să ducă la ceva — nu se știe la ce anume, dar oricum la chin, la frământare. Acesta este, poate, motivul pentru care scriitorul s-a gândit să-și intituleze construcțiile sale în proză **mici romane fluviu**.

Dar cum se pot citi toate acestea? Cum pot sta împreună într-o carte?

Există un fel de vrăjitorie în toate paginile acestei cărți, abil minuită de scriitor, care pune stăpânire pe cititor, îl uluiește și-l fascinează. Procedul de acela

mascat în deplina detașare cu care scriitorul știe să facă să curgă prin filele cărții o neliniște nelămurită, o dorință comună tuturor personajelor de a se îndrepta în goană către ceva. Lucru sugerat admirabil și de excelenta ilustrație a copertei: reproducerea unui fragment din tabloul pictorului japonez Hiroshiga.

De altfel autorul își păstrează cu cochetărie taina cărții. În prefața de care am mai amintit, Manganelli nu își dă prea mult silința să-și lămurească intențiile, ba dimpotrivă: „Dacă mi se îngăduie un sfat, spune el, modul optim de a citi această cărțuică (*libercolo*), dar costisitor, ar fi: să se cumpere dreptul de folosință a unui zgirie-nori care să aibă un număr de etaje egal cu cel al rindurilor de citit; la fiecare etaj să se plaseze un lector cu cite o carte în mină; fiecărui lector să i se dea un rind; la un semn Lectorul Suprem va începe să cadă de pe acoperiș și, pe măsură ce va trece prin fața ferestrelor, lectorul de la fiecare etaj va citi rindul care îi era repartizat, cu voce puternică și clară. Este necesar ca numărul rindurilor să coincidă perfect cu cel al etajelor, și să nu existe confuzii între mezanin și etajul întâi, care ar putea produce o penibilă tăcere înaintea geamătului zdrobirii de pământ”.

Sînt pagini care amintesc de povestirile lui Dino Buzzati. De altfel, literatura absurdului, a dezechilibrului și a înstrăinării, hrănită, fără îndoială, de atît de precară și de umilitoare situație economică, socială și politică a Peninsulei în zilele noastre, are o vastă și ilustră reprezentare în Italia, azi. Alături de Buzzati, putem aminti numele unor scriitori străluciți ca Guido Piovene, Tommaso Landolfi, Italo Calvino, Luigi Malerba, scriitori care, cu mijloace proprii, cu tușe și sonorități proprii au zugrăvit în cărțile lor aceeași lume împietrită și sumbră, viscolită de spaimele și de exasperările unor personaje care par ultimii supraviețuitori dinaintea unei glaciațiuni începută cu puțin înainte de-a se deschide cartea.

PREMIO VIAREGGIO 1979 narrativa

În această tendință literară vom plasa, fără a greși, credem, literatura lui Manganelli, făcînd totuși observația că există o trăsătură care îl deosebește pe scriitorul nostru de iluștrii săi confracți, și-l reliefează personalitatea: umorul. Într-un fel această trăsătură — care nu este nici stingace, nici întâmplătoare, ci dimpotrivă, în proza lui Manganelli — anulează suportul teoretic al construcției. În această lume fără sens și fără speranță, pătrunde de undeva un ris limpede, din toată inima și care numai indiferența nu poate ascunde. Există deci un „afară” în paginile acestea, de unde se poate ride de absurditate și nonsens, există deci un echilibru, cel al risului, al convingerii că lucrurile puteau, deei pot fi și altfel, că e cu puțință un revers, o contrapondere.

Toate „situațiile” din carte au o piesă în angrenajul lor care este umor. Unele o piesă esențială, altele o garnitură, un nichel. Este o undă de generozitate în carte pe care Manganelli nu și-o poate zăvorî în suflet, oricîte eforturi ar face, dacă în definitiv le va fi făcînd.

Pentru a ilustra această trăsătură atît de caracteristică pentru proza scriitorului, am ales și tradus pentru cititorii „României literare” următoarele „situații”:

„CENTURIA”: 100 de mici romane fluviu

25

56

63

100

DOMNUL îmbrăcat într-un costum alb-bastur, puțin decolorat, care în acest moment traversează strada prost luminată și care se clatină puțin, este în realitate beat turtă, și singurul său țel este pur și simplu să se întoarcă acasă. Nu este ciudat că s-a îmbătat, deși în general rezistă eroic la vin; ciudat este doar felul de beție în care se află acum. În general devine certăreț, încăpăținat, neînduplecat și susceptibil; însoțit de doamnele liniștite și se uită la gardienii publici cu un soi de timidă aroganță. Înjură caii și aduce tot felul de invinuirii clinilor. De obicei în acele momente este convins că trăiește într-o societate mult prea mărunță, care merită să fie disprețuită și batjocorită. În seara aceasta însă, potrivit acelei legi inițiatice care nu areori conduce o serie de beții, a ajuns să se considere pe sine însuși ca pe o parte din acea lume demnă de dispreț. El e responsabil, și în mîntea lui iluminată haotic se ciocnesc păcatul originar, lupta de clasă și Tibetul. Va mai avea vreme să trăiască o viață nouă? Ce exemplu va fi el pentru copii, întorcîndu-se acasă beat în asemenea hal? Și merită soția lui să aibă un soț atît de deteriorat? „Deteriorat”, îi place cuvîntul, și-i pare o definiție excelentă: se potrivește unui om care e gata să se reabiliteze. De exemplu: va umbla prin noapte pînă cînd partea cea mai dezgustătoare a beției va trece, apoi se va duce să vorbească cu soția sa pe care o stîmbează și care-l e dragă; nu e dintre bărbaii aceia care nu-și pot suferi soțiile numai pentru că le vîd în fiecare zi. În acel moment vîietul unui tramvai îi amintește ceva. Ce anume? Se concentrează. Dumnezeule, nu și-a ucis el soția chiar în după-amiaza aceea dîndu-i în cap cu o rangă de fier? Urletele. Domnul are un gest de groază, își pune mîinile la urechi. Ride. E viclean. Nu se va duce acasă. Sau se va preda la poliție, sau se va face călugăr. Aerul nopții îl izbește pe neașteptate. Își amintește că n-are nici o soție. La ce servește să ai intenții bune dacă n-ai o soție! Și cum să-ți omori o soție pe care n-o ai? Stă drept, pe cit îi este cu puțință, și încearcă să priceapă cum de n-are el o soție. Toți au. Ce e el, ciine? Cum de-a reușit soția lui să nu se căsătorească cu el? Sau el a fost cel care n-a vrut s-o ia? Cu o zi înainte de nuntă ea a fugit cu un preot eretic. Dar oare nu este chiar el preotul acela? Femeia aceea a fugit cu el? Sau cu altul? Cine a fugit? „Ce putoare!” spune el și-și caută cheia în buzunar, lăcrimînd, cu o strîmbătură de dispreț.

DOMNUL acela cu aer iritabil și aspect general agitat, ca și cînd ar fi fost pus în permanență în situații de o insuportabilă gravitate, este îndrăgostit la culme; mai exact în acest mod s-ar descrie el în acest moment, deoarece este ora zece dimineața și începînd de la această oră pînă la unsprezece, cel mai tirziu unsprezece și un sfert, el iubește o doamnă distinsă, cu suflet nobil, cultă, ușor autoritară, taciturnă și delicat frîmțată. Situația are totuși latura aceasta iritantă: că de la zece și un sfert — doamna se trezește ceva mai tirziu decît domnul — pînă la unsprezece și jumătate, doamna iubește pe un cult dar brutal studios al jocului de cărți, care la aceeași oră iubește o doamnă englezoaică de fel, care a ajuns la a treizecea oră de sanscrită. În jurul orei unsprezece și treizeci, totul se schimbă: doamna care studiază sanscrita se îndrăgostește de domnul iritabil, care timp de o oră nu iubește pe nimeni, deși are o înclinație inofensivă pentru o desenatoare de perne venită de la țară, care pe la prînz iubește timp de patruzeci și cinci de minute pe un tînăr tenor fără talent, care, în realitate, este înamorat, pînă la treisprezece treizeci, de doamna ușor autoritară. Începutul după-amiezii cunoaște, în general, o atenuare a iubirilor reciproce, nu însă și în cazul tenorului care cultivă o venerație fără speranță pentru doamna care studiază sanscrita. La ora șaptesprezece, situația se modifică prin apariția unui zoolog între două virste care și-a dat în sfîrșit seama că viața nu are nici un rost fără simplitatea naturală a desenatoarei de perne; pe zoolog îl întovărășește tînăra lui soție, care se gîndește, alternativ, să ucidă din gelozie pe sotul ei zoologul, sau pe desenatoarea de perne — care în realitate ignoră de fapt existența zoologului — sau, în cazul că e vineri sau marți, se hotărăște să-l iubească la nebulie pe brutalul jucător de cărți care, între timp, a scris o scrisoare disperată de dragoste unei foarte tinere filateliste, scrisoare pe care totuși n-o va expedia, pentru că între timp s-a îndrăgostit din nou de doamna ușor autoritară, care s-a decis să-l iubească pe domnul iritabil, care numai acum are un sentiment de fericire, după ce a privit-o în ochi pe soția zoologului, în timp ce aceasta se consacră mental unui bariton ruinat de sughiț, neștiind că acesta, refuzat de filatelista, se hotărăse să se ducă la mînăstire și să renunțe la căutarea fericirii, care nu părea compatibilă cu existența ceasului.

UN ilustru fabricant de clopote, cu barbă lungă și ateu convins, este vizitat într-o zi de doi clienți. Erau îmbrăcați în negru, foarte serioși, și aveau cite-o umflătură în spinare, despre care ateuul s-a gîndit că ar putea fi aripile, cum se spune că poartă îngerii; dar n-a făcut caz de asta, pentru a-și păstra cu fermitate convingerile. Cei doi domni i-au comandat un clopot de mari dimensiuni — maestrul nu făcuse niciodată asemenea clopote — și dintr-o compoziție metalică pe care n-o mai folosise niciodată; cei doi domni i-au explicat că acest clopot avea să producă un sunet special, cu totul deosebit de cel al oricărui clopot. La plecare cei doi domni au explicat, nu fără o oarecare stînjeneală, că acel clopot avea să slujească la Judecata de Apoi, care avea să fie iminentă. Meșterul clopotar a ris binevoitor și a spus că nu avea să fie niciodată Judecata de Apoi și că el, oricum, tot ar fi făcut clopotul așa cum i se ceruse și la termenul stabilit. Cei doi domni treceau la două-trei săptămîni odată să vadă cum mergea treaba; erau doi domni melancolici și, deși admirau lucrarea meșterului, păreau în adîncul sufletului nemulțumiți. Apoi, cităva vreme, nu s-au mai arătat. Între timp meșterul a terminat cel mai mare clopot din viața lui și și-a dat seama că era mîndru și că fără să-și mărturisească visa ca un clopot atît de frumos, unic în lume, să fie într-adevăr folosit cu prilejul Judecării de Apoi. Cînd clopotul a fost terminat cu totul și montat pe un suport de lemn, cei doi domni au reapărut; au privit clopotul cu admirație și totodată cu o profundă melancolie. Au oftat. În cele din urmă unul dintre ei, care părea cel mai autorizat, s-a adresat meșterului și i-a spus, cu voce stînsă, aproape cu rușine: „Dumneavoastră ați avut dreptate, nici acum și niciodată n-o să fie vreo Judecată de Apoi. A fost o greșală îngrozitoare”. Meșterul i-a privit pe cei doi domni, și el cu o oarecare melancolie, dar binevoitoare și fericită. „Prea tirziu, domnii mei, a spus cu voce umilă dar hotărîtă; și a tras de funie, iar marele clopot s-a aplecat și a sunat, a sunat puternic și clar și, cum trebuia să se întimpla, Cerurile s-au deschis.

UN SCRITOR scrie o carte despre un scriitor care scrie două cărți despre doi scriitori, dintre care unul scrie pentru că iubește adevărul, iar celălalt pentru că adevărul îi este indiferent. De acești doi scriitori au fost scrise, în total, douăzeci și două de cărți, în care se vorbește despre douăzeci și doi de scriitori, dintre care unul mint fără să-și dea seama că mint, alții mint știind că o fac, alții caută adevărul știind că nu pot să-l găsească. Alții cred că l-au găsit, alții încă mai crezînd că l-au găsit dar începînd să se îndoiască. Cei douăzeci și doi de scriitori produc, laolaltă, trei sute patruzeci și patru de cărți, în care se vorbește de cinci sute nouă scriitori, deoarece în mai multe cărți un scriitor se căsătorește cu o scriitoare și au între trei și șase copii, toți scriitori, în afară de unul care lucrează la o bancă și care este omorît cînd se produce o spargere; cel care face spargerea este, în realitate, fiul unui scriitor erou al altui roman, și a schimbat romanul numai pentru că nu mai putea suporta să-și continue viața alături de tatăl său, autor de romane despre decăderea burgheziei, și în special autor al unei saga de familie, în care figurează un tînăr descendent al unui romancier autor al unei saga despre decăderea burgheziei, care descendent fuge de acasă și devine spărgător, și cînd jefuiește o bancă omoară un bancher, care în realitate era scriitor, și nu numai pe el ci și pe un frate al acestuia care greșise romanul și căuta, cu recomandări, să obțină schimbarea romanului. Cei cinci sute nouă scriitori scriu opt mii de romane, în care figurează douăsprezece mii de scriitori, cîfră rotundă, care scriu optzeci și șase de mii de volume, în care se găsește doar un singur scriitor, un bilbiit maniac și deprimat, care scrie o singură carte despre un scriitor care scrie o carte despre un scriitor, dar se hotărăște să n-o termine, și îi dă o întîlnire, și îl omoară, determinînd o reacție prin care mor cei doisprezece mii, cei cinci sute nouă, cei douăzeci și doi, cei doi, și unicul autor inițial, care și-a atins astfel țelul de a-l descoperi, grație intermediarilor săi, pe unicul scriitor necesar, al cărui sfîrșit este sfîrșitul tuturor scriitorilor, deci și al lui însuși, scriitorul autor al tuturor scriitorilor.

Prezentare și traducere de Florin Chirițescu

Carnavalul din Veneția — 1980

● „Iarna, Veneția e minunată. Nici măcar o piscică. Hotelurile sînt goale...” Departe de o asemenea imagine, anul acesta, în februarie, Veneția a devenit un oraș extrem de aglomerat, pentru că, mai întii, venețienii înșiși au năpădit Piața San Marco, podul Rialto, „Teatrul Lumii”, palatul Grassi, străzile, atrași de o veritabilă frenezie, a dansului, a muzicii, a teatrului și, mai ales, a costumației (într-o biserică dezafectată, mii de tineri, și nu numai tineri, s-au înfiat în arta machiajului, a travestiurilor în dogi, în Pieroți, în curtezane, în emiri sau în eroi ai timpurilor moderne...). Citește populare venețiene au acompaniat „vogața” din 17 februarie, cînd au defilat zeci de bărci

Myriam Makeba: „Să obținem dreptul elementar de a exista și de a ne alege destinul”

● Celebra cîntăreață de culoare din Africa de sud, Myriam Makeba, care a obținut de curînd trofeul de aur, Maracas 1980, pentru ansamblul operei sale, s-a produs în Franța, atît la Paris cit și în mai multe orașe din provincie. Călătoria neobosită (se pare că e mai ușor să înșiri țările în care n-a fost) Myriam Makeba, căreia i s-a retras naționalitatea

suprîncărcate de „maschere” peste care au fost lansate baloane colorate de către copii. În aceeași seară, la „Ponte dei pugni”, o companie locală ilustra reîntoarcerea lui Casanova la Veneția prin scene din Commedia dell'arte. Spectatorii erau în bărci. La miezul nopții, în ziua de 18 februarie, teatrul Malibran era neîncăpător pentru publicul venit să-l vadă pe Dario Fo. „Prea multă lume, ce imbulzeală!” — exclamau turiștii străini. În timp ce doar vreo zece persoane, în vasta „sală a coloanelor”, la sediul Bienalei, discutau pe tema „Serbarea populară”. Bineînțeles, cu ferestrele bine închise, pentru a se izola de zarva de afară, unde Carnavalul venețian ediția 1980 era în plină desfășurare.

sud-africană, mărturisirea în „Le Figaro” că nu face nici o diferență între politică și artă. „Evoluția sensibilă a situației din Rhodesia și Namibia — aprecia cîntăreața — ar putea avea în viitor o influență asupra politicii din Africa de sud. Abolirea apartheidului nu este suficientă: trebuie să obținem dreptul de a exista și de a ne alege destinul”.

Originalitatea nulei algeriene

● Critica este unanimă în a aprecia că valoarea nulei algeriene contemporane, în contextul literaturii arabe, constă nu numai în orientarea ei socială, ci și în originalitatea stilului și formei, indisolubil legate de condițiile social-istorice ale vieții poporului algerian. Unul din cei mai proeminenți reprezentanți ai nulei algeriene este scriitorul Abdelaziz Bouchafiret. Într-un interviu acordat ziarului „El Djeish”, el preciza că tematica nulelor sale este inspirată, cu precădere, din evenimentele anilor regimului colonial, ca și din prefecțiile înapătuite de poporul algerian după eliberare. Cui se adresează scrierile sale? „Tuturor celor care știu și încearcă să citească — a declarat Abdelaziz Bouchafiret. Nu scriu pentru o anumită categorie a populației. Epoca «aleșilor» a luat sfîrșit. Cititorii care urmăresc cărțile noi observă, îndreptățit, că tematica nulelor ca și a întregii literaturi algeriene se eliberează treptat de tradiționalismul de rutină. Scrierile apărute în ultimii ani vorbesc despre schimbările social-economice petrecute în Algeria, despre desfășurarea renașterii naționale a poporului nostru. Scriitorul sondează peste tot, această este datoria lui. El trebuie să fie un cronicar fidel al vieții poporului, un purtător de cuvînt al generației sale”.

Alfred Hitchcock sărbătorit

● La 10 martie a.c. a fost sărbătorit la Academia filmului artistic din Londra Alfred Hitchcock, cu ocazia împlinirii venerabilei vîrste de 80 ani. Tot cu acest prilej a fost prezentat un film despre viața și opera maestrului, realizat de citiva discipoli ai regizorului.

Festivalul din Australia

● La 7 martie a.c. a fost inaugurat Festivalul artistic bienal de la Adelaide, care va dura pînă la 29 martie, festival care va însuma în programul său aproape 100 de manifestări teatrale, cinematografice, literare, muzicale, coregrafice și de artă plastică.

În sfîrșit, premiată!

● E vorba de Simone Schwarz-Bart (în imagine), care a fost prezentată pe mai multe liste ale premiilor literare din toamnă, dar n-a primit vreo consacrare... Iată, însă, că autoarea romanului *Ti Jean l'horizon* a fost distinsă cu „premiul Meridian al celor Patru Juri” (5 000 de fr.), premiu destinat tocmai să recompenseze un scriitor care a obținut cel puțin un vot la ultimul tur de scrutin al juriilor „Renaudot”, „Femina” sau „Médicis”.

Alte premii

● Sub titlul „Le prix de la Paulée de Meursault”, Jean d'Ormesson a primit, „pentru ansamblul operei” sale, 100 de sticle de „Grand vin”. Suficient, ca să-și umple pivnița...

● „Premiul literar al Rezistenței” a fost decernat lui André Diligent pentru *Un cheminot sans importance* (ed. France-Empire).

● Jérôme Hesse a fost distins cu premiul „Contrepoint de la littérature française” pentru cartea autobiografică: *Surprinzătoarea istorie a unui tânăr de familie bună* (ed. Grasset).

Texte și poeme de Aragon pe muzică

● La Théâtre Essaion, parizienii au prilejul să asculte, prin vocea lui Roger Mollien, un reușit montaj de texte și de poeme ale lui Aragon, pe muzică de Jean Ferrat și Léo Ferré.

Un prețios document uman

● Camilla Ravera, veterană a mișcării comuniste italiene, este autoarea cărților *Jurnalul a trei decenii de luptă și Scurtă istorie a mișcării feministe în Italia*. Nu de mult, Editori Riuniti a publicat a treia ei carte intitulată *Scrisori către partid și familie*. Camilla Ravera a participat alături de Antonio Gramsci la crearea ziarului „Ordine nuovo” în care a semnat rubrica consacrată situației femeilor italiene. Ea a trăit mulți ani în ilegalitate și a fost condamnată de tribunalul fascist la 15 ani închisoare. Volumul ei, înmănușind scrisorile trimise din închisoare și din exil în perioada 1926—1942 reprezintă un prețios document uman și istoric.

„Dicționarul enciclopedic sovietic”

● În editura „Enciclopedia sovietică” a apărut *Dicționarul enciclopedic sovietic* într-un singur volum. Acesta cuprinde cele mai diferite date din istorie și contemporaneitate, politică și jurisprudență, cultură și științe sociale, cunoștințe tehnice și umanistice, date despre personalități marcante din toate timpurile și ale tuturor popoarelor. Conducerea științifică a activității de elaborare a dicționarului a fost asigurată de Consiliul științific redacțional al editurii, în frunte cu academicianul Aleksandr Prohorov.

O mare parte din dicționar — o zecime din totalul articolelor — a fost consacrată istoriei Uniunii Sovietice. Un volum mare de informații este concentrat în capitolul istoriei universale. Este prezentată amplitudinea cultura universală, direcțiile, genurile și stilurile ei. Cuprinderea largă a acestui capitol este oglindită de faptul că prezintă 20 000 de opere de literatură și artă. Partea ilustrativă este susținută de 550 de fotografii și 350 de hărți.

Kurt Weill

● La 2 martie s-au împlinit 80 de ani de la nașterea lui Kurt Weill, compozitor și colaborator al marelui dramaturg Bertolt Brecht. Dovădind o statornică simpatie pentru literatură, Weill a colaborat de asemenea cu Georg Kaiser și Yvan Goll, autori pe textele cărora a compus *Der Protagonist*, *Der Zar lässt sich fotografieren* și *Royal Palace*.

Trei ore cu René Portocarrero

● Marele artist cubanez René Portocarrero, proeminentă personalitate a picturii contemporane, s-a întretinut, în locuința sa de la Havana, timp de trei ore cu un corespondent al săptămînalului „Literatur-naia Gazeta”. Prilej pentru artist de a-și prezenta biografia, o biografie bogată în trăiri emoționale și evenimente ce aveau să-i determine opțiunea revoluționară. Prima recunoaștere internațională a creației sale s-a produs în 1945 cînd a avut loc expoziția sa de la New York, denumită, la vremea respectivă, „cel mai bun show

Diane Arbus

● Este numele unei mari artiste a fotografiei, din opera căreia o selecție a fost expusă pînă la 17 martie la Muzeul național de artă modernă (Centrul Georges Pompidou). Diane Arbus, care a murit acum 10 ani, a realizat un repertoriu fotografic considerat intrinsecul original prin aceea că artista s-a oprit cu deosebire asupra fenomenelor din bilciuri, de la serbările populare, cu uriași și pitici, cu deghizamente ciudate, fascinant privirile cu tot ceea ce depășește „norma”. (În reproducere, o imagine dintre acestea).

Teatrul cubanez în festival

● Primul festival de teatru de la Havana s-a desfășurat recent, cu participarea a 21 de colective teatrale din întreaga Cuba. 32 din cele 41 de lucrări dramatice, de operă, operetă și pantomimă prezentate sînt scrise de autori cubanezi. În programul festivalului au mai figurat un colocviu I.T.I. consacrat cercetării teatrale, seminarii și discuții „la masa rotundă”, precum și expoziții ilustrînd dezvoltarea teatrului cubanez în anii de după revoluție.

Festivalul muzical de la Florența

● Cea de a 43-a ediție a Festivalului muzical de la Florența — Maggio musicale fiorentino — se desfășoară anul acesta între 8 martie și 8 iulie. Programul manifestărilor înserie 53 spectacole. Între acestea, trei spectacole de operă cu *Othello*, Evgheni Oneghin și *Euridice*, șase concerte simfonice la care își dau concursul: Carlo Maria Giulini, Ricardo Muti, Horst Stein și Luciano Berio, patru seri dedicate muzicii contemporane, cu participarea lui Stockhausen, un recital Richter, baletul englez London Contemporary Dance Theatre etc. Programată chiar în prima zi a festivalului, opera *Othello* de Verdi a fost regizată de cunoscutul cineast maghiar Miklos Jancso și dirijată de Riccardo Muti.

Am citit despre...

Viața de familie

● REPORTAJ-ANCHETĂ — iată categoria editorială în care ar fi intrat, dacă ar fi fost publicată la noi, o carte ca *Familii*, de Jane Howard. „Triburi și clanuri și familii — despre ele este vorba în această carte, precizează, de la bun început, autoarea. Este o carte despre legăturile determinate de hazard și legăturile bazate pe libera alegere care educ, și unele și altele, la formarea unor familii, și despre felul în care aceste legături guvernează, îmbogățesc și, uneori, mutilează viața noastră. Această carte se întrebă în ce constă forța familiilor, admiră indestructibilitatea lor viabilitate și dezminte zvonul foarte răspîndit că ele ar fi murite”.

Această carte, voi adăuga după ce am citit-o, este o pasionantă disecție pe viu a țesuturilor care formează carnea și organele vitale ale societății americane contemporane. Jane Howard, o „wasp” (albă, anglo-saxonă, protestantă), are bunul simț elementar de a nu atribui virtuți speciale ascendenței sale de americană „pur singe” și de a se apropia cu egală receptivitate în impetrită și, de aceea, viguroasă, structură americană. În propria ei familie, în cele din imediata ei apropiere și în zeci și zeci de alte familii de toate tipurile, de la Otto Muller, cel cu 18 copii, care a fost pe punctul de a adopta alții 13, pînă la Angie Olmquist și fiul ei Buzzy, în vîrstă de nouă ani, o admirabilă familie de două persoane, de la cei 80 de urmași, neamuri și rude prin alianță ai lui Christos Nicholas Ngagoyeanis, imigrat din Grecia în 1910, și care acum se numește Gage, pînă la aristocraticii nababi Druyten, cu trei secole de proeminență pe scena americană în urma lor, și la simpatica, expansivă familie care gravitează în jurul Corei Taylor, o negresă văduvă cu opt copii, Jane Howard ne ia cu ea în vizită și ne permite să fim de față la convorbiri simple, deconectate, despre relațiile între părinți și copii, între frați, între ai casei și rudele mai apropiate sau mai de departe. Cu

aceeași lipsă de crispare și de prejudecăți, ea pătrunde și în citeva surrogate de familie: „comune” mai mult sau mai puțin încheiate, mai mult sau mai puțin tiranizate de un „părinte” — lider.

Pretutindeni, oameni ca toți oamenii. Deprinderi burgheze în medii neconvenționale, purtări dezinvolve în medii rigide, iubire, devotament, indiferență, cruzime, gelozie, minii, repulsii, aviaturi, pasiuni, în comunitatea de bază, indestructibilă în esența ei, gata să se regenereze, fie chiar și într-o intruchipare diferită, atunci cînd e spulberată, care e familia, fiecare familie descrisă sau evocată în treacă avînd romanul ei, mai colorat, mai substanțial, mai imprezizibil decît orice ficțiune. Fragmentele de viață familială prezentate „în direct” sînt fascinante. E o baie de realitate, de concret, cu atît mai stimulatoare cu cît îngăduie cititorului să adauge concluziilor autoarei unele reflecții proprii. La sfîrșitul cărții, Jane Howard enumeră cele zece trăsături, după ea esențiale, comune familiilor reușite: au cultul unui șef, al unui intemeietor sau al unui membru-erou, dispun de o persoană care îndeplinește funcția de releu, asigurînd contactul între ceilalți membri, sînt ospitaliere, înseamnă „mult pentru fiecare din membri, dar în nici un caz totul pentru vreunul”, țin la ritualurile lor, la un anume cămin sau loc de baștină, nu sînt descumpănite de extravagantele „oitei rătăcite”, au un mod propriu de a-și manifesta afecțiunea etc.

Aș adăuga doar două idei, amîndouă confirmate de copioasa lectură: că a crea sau a lărgi o familie este un act care îndeplinește altfel sufletul omului, îl face să trăiască mai intens sentimentul apartenenței decît simpla prezență naturală, ca descendent, într-o familie, și că familiile, clanurile, triburile, neamurile care cultivă închistarea, disprețuitoarea separare de ceilalți, conștiința unei închipuite superiorități, sînt condamnate să se destrame lent, să piară. Nimic mai deprimant decît atmosfera rarefiată și singele subțiat al familiilor snoabe din Sud, în care un intrus nu poate aspira să pătrundă decît „după o perioadă de probă de 25 de ani”. Generoasa deschidere spre exterior și spre viitor este, rezultă din carte, o condiție esențială a supraviețuirii familiei și a societății care se întemeiază pe ea.

Felicia Antip

Filme realizate de femei

● Intre 22 și 30 martie se va desfășura în Franța, la Sceaux, cel de-al doilea Festival al filmelor realizate de femei (de femei realizatoare din întreaga lume). Se vor prezenta — cum se afirmă în prospectul Festivalului — „filme reflectând imaginara femeilor, fantezmele și utopiile lor“. În program (de o mare diversitate): opere inedite de Helma Sanders, Margarethe von Trotta, Josée Dayan, Nina Companeez, Judith Elek, Diane Letourneau ș.a.

„Vidéoglyphes“

● Este titlul revistei de video, apărută în Franța încă din vara anului trecut. E o publicație ilustrată, menită a răspîndi procedeul „video“ cu problemele pe care le implică, — nu numai tehnice, ci și teoretice, estetice, sociologice, economice, politice. Revista și-a propus să recenzeze periodic diferite publicații, inclusiv culturale, ca și opere folosind procedeul „video“ în Franța și în diferite părți ale globului, unde noua tehnică produce o veritabilă cotitură în toate domeniile, atât de variate, ale audio-vizualului.

Vera Mutačieva, premiul „Herder“

● Recent, scriitoarea bulgară Vera Mutačieva a fost distinsă cu premiul „Gottfried von Herder“. Acest premiu i-a fost acordat pentru realizările sale remarcabile în domeniul literaturii: **Vremea Cirgealilor**, **Letopiseș al vremurilor tulburi**, **Cazul Jam, și Clio e muză**, **Eroica**, **Ultima familie a Șişmanilor**, **Belote între doi jucători**, **Cavalerul**, **Alhiviad Malki**, **Alkiviad Veliki**, **Carte despre Sofronii**. Vera Mutačieva este prima femeie din Bulgaria distinsă cu premiul „Gottfried von Herder“.

Sciascia elogiază pe Miró

● Romancierul sicilian Leonardo Sciascia consacră o emoționantă tabletă vieții și operei marelui catalan Joan Miró, tipărită în nr. 326 1980 al publicației „La Nouvelle Revue Française“ și dedicată lui Joan Miró pentru a 85-a aniversare a sa.

Scrisori către prieteni

● Editura varșoviană Czytelnik a publicat volumul **Scrisori către prieteni** — scriitori al remarcabilului poet polonez Julian Tuwim. Inițial acestea urmau să fie incluse în operele complete ale poetului, dar în fața dificultăților legate de selectarea materialului, s-a decis publicarea lor în volum de sine stătător. Cartea cuprinde scrisori ale poetului adresate colegilor de breaslă, scriitorii polonezi și străini. Printre aceștia — J. Iwaszkiewicz, A. Słonimski, L. Staff, W. Broniewski, L. Ehrenburg.

Premiul nordic

● Premiul literar 1980 al Consiliului Nordic a fost atribuit scriitoarei Sara Lidman, pentru romanul ei **Wredens Barn** (Copiii miniei), constituind partea a doua a unei trilogii despre viața și lupta agricultorilor și pădurarilor din nordul suedez în perioada industrializării. Ceremonia de decernare a premiului a avut loc în capitala islandeză Reykjavik.

Primul film mozambican

● Sute de participanți reali la unul din cele mai tragice evenimente din lupta poporului mozambican pentru libertate și independență au devenit eroii primului film artistic realizat în Mozambic, **Amintire despre Mueda**. Ei au filmat în scenele de masă ale peliculei, ce evocă zilele tragice ale anului 1960, cînd colonialistii portughezi au decimat populația pașnică a orasului Mueda. Apariția filmului pe ecran a fost comentată de directorul Institutului național al filmului, P. Pimenta, care releva deosebita valoare documentară și artistică a acestei prime creații cinematografice mozambicane.

Saint-Simon omagiat de „Europe“

● Numărul pe ianuarie/februarie (609/610) al mensualului de literatură universală „Europe“ consacră o mare parte a bogății sale sumare lui Louis de Saint-Simon (1755 — 1755), prilejuită de împlinirea la 2 martie a.c. a 225 de ani de la moartea scriitorului. Dintre studiile inserate aici atrag atenția: **Lumini de august**: **Saint-Simon și ultimele zile ale lui Ludovic al XIV-lea** de Yves Coirault, **Saint-Simon, cititor al lui Racine** de Jean Dubu, precum și cronologia Saint-Simon întocmită de Hélène Himelfars.

Patru nuvele

● Heinrich Böll, Peter Hartling, Adolf Muschg și Gabriele Wohmann sînt autorii celor patru nuvele reunite în volumul intitulat **Sintem vinovați** apărut în traducere franceză la editura Grasset. Acestea sînt de fapt patru variațiuni pe o temă impusă și anume problema vinovăției și a nevinovăției. Subiect arzător imediat după prăbușirea nazismului, dar actual și astăzi, în contextul alarmantelor manifestări ale neo-nazismului.

O antologie a poeziei meridionale

● Sub titlul **Dincolo de Eboli: poezia; Condiția poetică în societatea și cultura meridională (1945-1978)** editura Lacaite din Bari a publicat o antologie, în două volume, a poeziei italiene meridionale. Lucrarea are meritul de a prezenta aspecte esențiale privind condiția și angajarea poeziei meridionale în coordonatele dezvoltării istorice a Sudului. Un capitol special, dedicat poeziei dialectale, se oprește asupra unor nume aproape necunoscute dincolo de planul regional, cum sînt Giacomo Strizzi, Nicolo De Donato, Giuseppe Battaglia etc.

Kokoschka: o profesiune de credință

● Volumul **Das bin ich** apărut în editura Piper din München include o serie de mărturii autobiografice ale lui Kokoschka (1886—1980) constituind o adevărată profesiune de credință. Sînt mărturii consemnate de Hanne Reinhardt în timpul unei convorbiri cu marele artist. „M-am născut la Pöchlarn, în Austria — mărturisese Kokoschka. În noaptea următoare nașterii mele localitatea a luat foc. Incendiul trebuie să fi avut asupra mea o influență deosebită. Iubesc mai ales culoarea roșie care exprimă bucurie, sete de viață, nașterea luminii. Pentru mine lumina are un rol deosebit de important. Nu pot renunța la lumină și spațiu. Artă contemporană renunța la amindouă, ba mai mult, și la oameni. Pentru mine lucrul esențial îl constituie comunicarea dintre artist și semenii săi“.

Annie Girardot, primul rol istoric

● Annie Girardot va apărea în spectacolul **Ultima noapte a Mariei Stuart** — scris și pus în scenă de Didier Decoin — care va fi prezentat la televiziune și pe marile ecran. Cucerit de personajul suveranei, scriitorul și-a imaginat în această piesă că într-o noapte regina face bilanțul vieții sale de femeie. Acesta este primul personaj istoric interpretat de marea actriță franceză.

Cea mai bună interpretă britanică

● Cleopatra a lui Shakespeare, Sf. Ioana a lui Bernard Shaw, Hedda Gabler a lui Ibsen, Arkadina sau Ranevskaia ale lui Cehov — sînt tot atâtea personaje celebre din dramaturgia mondială care în ultimii ani au luat, pentru spectatori britanici, dar nu numai pentru ei, chipul Dianei Rigg. Actrița (în imagine), cunoscută la noi publicului larg și din serialul de televiziune **Războiul**, a fost recent desemnată de săptămînalul american „Time“ drept „cea mai bună interpretă britanică de teatru“.

„Lumina“ nr. 1 — 1980

● Primul număr pe anul acesta al revistei iugoslave „Lumina“, înserază remarcabile pagini de proză semnate de Ion Marcoviceanu („Cum lau naștere legende“), Florin Ursulescu („Perioada de tranziție“), Borislav Pekić („Cum să răpunem vampirul“) și Andrej Cipkár („A dăinii în ciuda deșertului și în ciuda timpului“). Cu versuri sînt prezenți Ioan Flora și Olimpiu Baloș, iar dr. Radu Flora semnează un studiu lingvistic despre „Etimologie directă și indirectă“. La rubrica de traduceri, Stela Vinițchi transpune în limba română versuri din creația poetului francez Yves Bonnefoy. Poetii Dorin Tudoran și Ion Drăgănoiu sînt prezenți cu versuri din creația lor cea mai recentă.

ATLAS

ÎN ZORI

În zori,
De cite ori
Se mișcă aerul limpede,
Oricît de ușor,
Caliciul minuscul al florii
Se mișcă, scoțînd
Un sunet adînc, asurzitor,
Cu cel mai mare dangăt de clopot.
Ce păcat
Că auzul nostru nu e făcut pentru el
Și nouă nu ni se spune nicînd
Pentru cine bat
Clopotele din flori.

Ana Blandiana

PREZENTE ROMANEȘTE

În Grecia: cărți despre România

● SÎNT numeroși ziaristi și scriitorii greci care au vizitat în ultimii ani România. Ziarele și revistele publică lungi articole, subliniind mai ales schimbările și progresele realizate de la război încoace, în toate domeniile, dar mai ales acelea ce pot fi văzute și apreciate într-o scurtă călătorie.

Printre cărțile cu impresii din România, ce au apărut anul trecut în Grecia, menționăm două: **Balcarii, răspintie de popoare**, de binecunoscutul autor de nuvele și eseist Poulos Floros, autor a peste 30 de volume publicate în lungsa sa carieră. Scriitorul elen începe cu o scurtă incursiune în istoria și cultura română, după care așterne, ajutat de un condei bine documentat, generos și deseori liric, impresiile sale din locurile vizitate: București, Mogoșoaia, Curtea de Argeș, mănăstirea Cernica, litoralul Mării Negre ș.a.

● AL DOILEA volum este cartea unui venerabil scriitor și publicist elen, K. Pentayotis, om de peste 80 de ani, de o vitalitate și o prospețime de

spirit cu adevărat demne de admirat. Cartea sa, deși se numește **Grecii în România**, nu se limitează. nici de departe, la prezenta compatrioților săi în țara străjuită de Carpați, ci se servește de o asemenea prezentă pentru a face o vastă expunere asupra trecutului și a epocii contemporane a poporului român. Menționăm cîteva titluri din cele 50 de capitole ale cărții, pentru ca cititorul să-și facă o idee de conținutul ei: Banatul românesc, Valea

Oltului, Drăgășani, 7 Iunie 1921, Relațiile cu Muntele Athos, Tradiția bizantină în Carpați, Mănăstirile din Bucovina, Omul și peisajul, Tinerețutul universitar, „Thalassa-thalassa“ (cetățile Istria și Tomis), Trăiască România! Și încă un fapt pe care trebuie să-l subliniem în mod deosebit: cărții lui Pentayotis i s-a atribuit Marele Premiu al Statului Elen, pentru impresii de călătorie pe anul 1979.

George D. HURMUZIADIS
Atena, martie 1980

○ scrisoare pierdută de I. L. Caragiale în premieră turcă, la Istanbul. Traducerea: Selaha'tin Hilav. Regia: Engin Güremen. Personajele din fotografie (Zoe, Tipătescu, Cațavencu) sînt interpretate de Ayşegül Yağcı, Argun Kinal, Salih Sarikaya.

Sport:

Sub arcu echinoctiului de primăvară

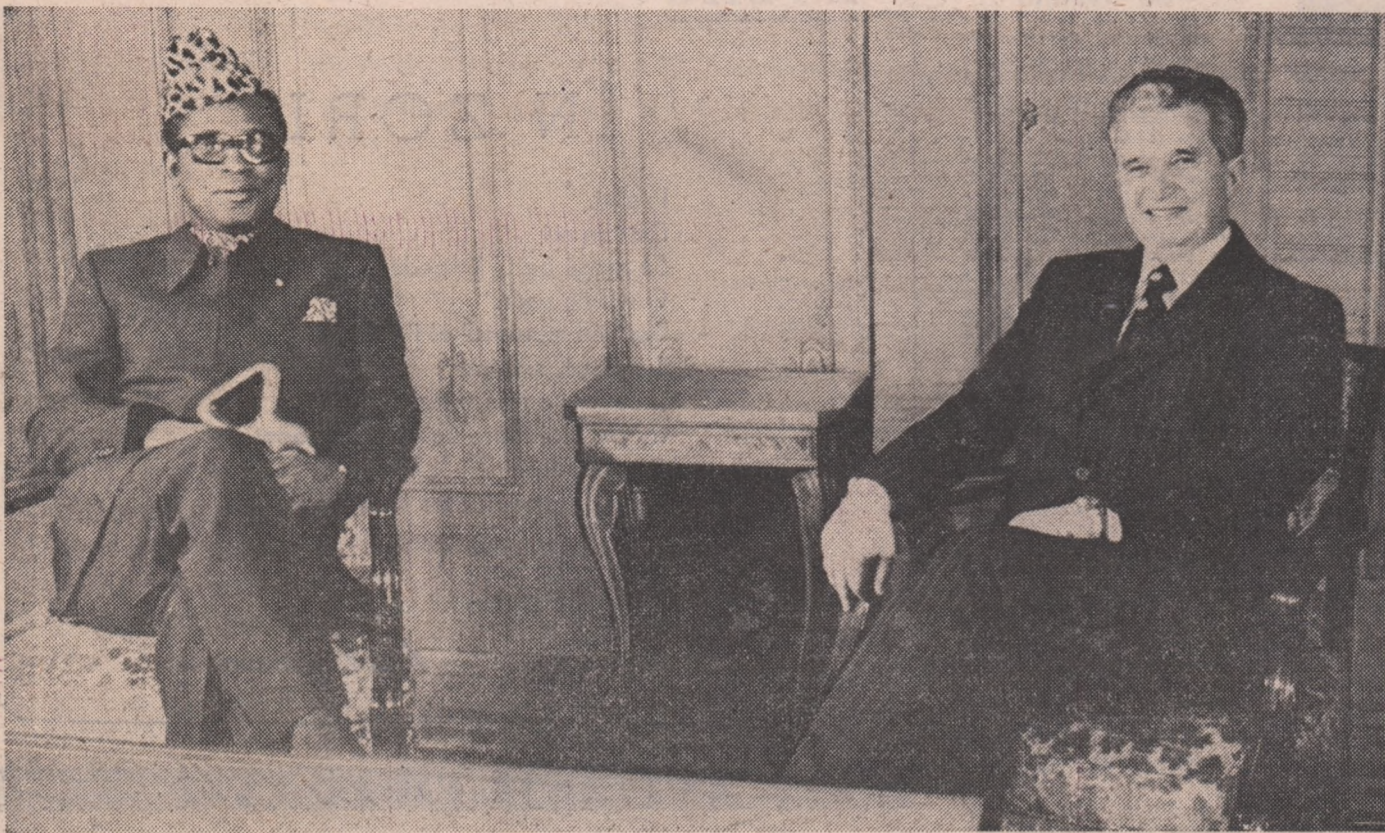
■ ECHINOCTIUL de primăvară nu se scrie anul ăsta cu suviță de mătase — avem burniță să dăm la două continente, dar nici o fișie de cubecub. Pe cumpăna cerului (și ne zicem oameni de la sud!), rar cite-un solz de scrumbie albastră sau o unghie de fată sărutată la fîntînă. Nici un cocor să ne lopăteze dorul, numai drumuri negre, pline parcă de întoarcerea anghilelor. Sus, așezat turcește pe creștele lunii, nu știu care golan alungat de la pomană prinde paianjeni, umblind cu gogoloaie de ceară, și-i seamănă peste nădejdiile noastre; jos, sub un coviltir de rogojini, ude, dar pe care eu l-aș vrea făcut din piele de jucători suspendați, fugiți din cantonament, exmatriculați din facultate și oploșiți pe la echipele reprezentative, ne fuge depărtarea de sub tălpi și rămînem prea aproape unii de alții ca să nu înțelegem că practicăm un fotbal fărnic la nivelul tuturor eșaloanelor: viguros la suprafață, dar bătrîn și anchilozat în articulațiile lui intime.

■ FORMATIILE frunțase — Steaua, Dinamo, Universitatea Craiova — ne umplu duminicile cu felicitări ponosite, cu mucerii de luminare. Dar și noi le aplaudăm jocul cu mînuși de faianță, atît lor, cît și antrenorilor ce le poartă de grijă, dar mai mult stau cu degetele infundate în oala cu pilaf gras. Cele trei echipe, furnizînd naționalei jucători pentru toate posturile, se împleticesc de somn, parcă

înmoaie lingura numai în izvoarele nopții, pot snopi în bătaie, dacă e cazul, legiuni de chelneri din circiumi mărginașe, dar cad cu toate cucuile în țărînă cînd trebuie să sară pragul în cupele europene, de pildă. Rar de tot jumului și noi cite-un smoc de pene de pe aripa vreunui inger zvirlit din rai înainte de-a gusta din ciorba dresă cu ambrozii, care te ține plin cu dogoare două veșnicii, și atunci scoatem fum pe ochi și tipăm de pasăre de pradă prin gîlbenușul genunchilor. Nimeni nu mai e ca noi dacă e vorba să turnăm foc în vorbe și cositor în toarna căldării cu care săltăm vinul din cramă. Aștia sîntem: și ciungi și hoți de buzunare. N-avem oameni de gol, dar avem fundași plini de fasoane, iar cînd se întimplă ca o roată din patru să muște creasta drumului și să nu-și plardă toate spițele între două ploii, ei, atunci, falnică multime de cincisute de inși prezintă la meciurile Sportului studentesc, federația de fotbal și arnăuții ce-o curată de mușegai, trăgînd cu cuțite de lemn, își atrînă hamacele în teii de pe bulevard și înalță drumul nostru de la servicii spre casă la rangul de paradă organizată spontan în cinstea lui Irimie, a oiștii sale, care nimereste numai în gardurile din Napoli, Paris, Zürich, Roma etc. și a victoriilor pe care le pregătesc în secret și n-or să le divulge nicidecî atîția antrenori cu toate gîndurile adunate numai pe ideea de pensie.

Fănuș Neagu

● La invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, luni la amiază a sosit în Capitală, într-o vizită oficială, general de corp de armată Mobutu Sese Seko Kuku Ngbendu Wa Za Banga, președintele fondator al Mișcării Populare a Revoluției, președintele Republicii Zair.

Arta în țara fluviului Zair

PREFĂȚIND una dintre cele mai importante lucrări apărute pînă acum privind arta Africii negre, *Art de l'Afrique noire au pays du fleuve Zaire*, Ed. Arcade, Bruxelles 1972, președintele Mobutu scria: „Geniul artistic african și-a cucerit demult titlurile sale de noblețe. După curiozitatea suscitată de fete, la începutul secolului, prezentă în gri-gri-urile aduse de etnologi, exploratorul metodic sau vreun colecționar de piese rare, arta neagră (așa cum trebuie ea numită de acum înainte) și-a luat locul, așa cum spune Balandier, în galeriile consacrate operelor de artă purtînd însemnele marilor stiluri. În acțiunea lor de preschimbare a normelor consacrate academismului occidental tradițional, marii maeștri ai picturii moderne, Picasso, Matisse, Vlaminck... și-au găsit în arta neagră surse majore de inspirație. Poate festivalul artei de la Dakar, în aprilie 1966, reunind cîteva dintre cele mai frumoase piese vechi într-un remarcabil efort de prezentare, a fost cel care a redat Africii deplina conștiință a geniului său creator?... Mărturie a autenticității geniului nostru național, noi l-am înscris printre preocupările majore ale Guvernului și Poporului țării noastre. Ce poate însemna o țară, ce poate însemna o națiune, atunci cînd una sau cealaltă ajung să piardă amintirea moștenirii lor culturale? Restituirea unui trecut de mare frumusețe, compus din echilibru, armonie și rafinament, necesită, întreaga noastră atenție în această lume a secolului XX, lume tehnocratică, cîteodată aberantă. Simțim nevoia de a ne emoționa de limbajul exprimat în magia stăpînită de sculptorul sau artizanul anonim din pădurea Mayombe sau al platourilor Kasai... Efortul care trebuie astăzi întreprins este, credem, dublu. Pe de o parte trebuie salvat și adunat tot ceea ce ar putea fi restaurat. Apoi de a întreprinde lucrări de studiu și cercetare care vor ajuta Africii să redescopere Africa, în diversitatea formelor și regulilor sale specifice care au deschis calea modalităților sale deosebite. Generațiile viitoare se vor bucura că a putut exista, după zguduirile Africii sfîșiate, alienate, o altă generație, cea a noastră, care, înscriindu-se în linia universală a pro-

gresului și schimburilor, s-a angajat să realizeze un inventar al patrimoniului său cultural”.

Intr-adevăr, acțiunea principală în cadrul vastei campanii naționale de punere în valoare a patrimoniului cultural zairez a fost localizarea miilor și miilor de „centre de producție” artistică înflorind, de-a lungul secolelor, pe ambele laturi ale fluviului Zair. Asemenea centre de producție au devenit, în sine, reprezentative pentru arta întregului continent: de abia s-a întîmplat, spre exemplu, cu arta populației Kongo sau Luba, altele fiind recunoscute ca printre cele mai interesante „descoperiri” ale istoriei artei, cunoscute fiind de abia spre începutul acestui secol: printre altele, arta populațiilor Pende, Kuba, Songye, Lega sau Mangbetu. Pe drept cuvînt, cercetătorul A. Maesen aprecia că „bazinul fluviului Zair este leagănul cel mai fastuos al întregii arte africane”. Caracteristica generală a artei zaireze este, fără îndoială, tratarea cu totul excepțională a figurii umane, exprimînd realism la populațiile Kongo, putere și forță în măștile *tshifwebe* ale artei songye, libera fantezie a măștilor artei yaka, structură geometrîzantă la măștile *mbuya* ale artei pende sugerînd reculegerea contemplativă în mister, strălucirea fascinantă a extraordinar de bogatelor măști *mwaash a mbooy* ale artei kuba. Joseph Cornet, autorul cărții *Arta Africii negre*, propunea, în această diversitate și abundență, cîteva linii de forță pentru a grupa marile tendințe ale creației artistice tradiționale zaireze, distingînd identitatea căpătată de fiecare grup artistic în parte. Și, dintre acestea, relevant este aspectul profund realist al artei kongo, „probă realmente extrem de solidă a vitalității profunde a întregii arte africane. Artiștii erau indeajuns de impregnați de propria lor tradiție pentru a nu ezita în a se conforma unor principii estetice personale”. Printre ele, principiul că orice obiect este susceptibil de a fi decorat, fie el, așa cum sublinia Marie-Louise Bastin, obiect uzual, de ceremonie sau de cult. Fiecare dintre motivele decorative poartă nume proprii abstracte sau concrete. Legate printr-o rețea foarte subtilă de idei asociate unor imagini reale, aceste motive aveau o folosire simbolică, dar majoritatea artiștilor din generațiile mai apropiate au căutat să folosească mai ales calitățile lor estetice.

Dintre cele mai cunoscute, în întreaga lume, creații ale artei zaireze, se numără și măștile *kuba* reprezentînd eroi mitici, precum masca regală *mwaash a mbooy*, compusă din nervuri de palmier acoperite de scoarță de copac și stofă cusută cu perle și aur. Lor li se adaugă și altfel de măști, aproape la opusul caracteristicilor estetice ale primelor, de o extremă stilizare, cum sînt, spre exemplu, figurile „purtaților de scaune” personaje familiare ale universului artistului african, evocînd scenele marilor ceremonii în care „eroii” sînt imaginea vie a unui mare moment al istoriei populației respective. La limita extremă a ceea ce se numește, în istoria artei africane, „tipul de stilizare zaireză” se găsesc cîteva din creațiile grupului Lega, formele simplificate pînă la linia abstractă fiind prezente pe toate obiectele sculptate, de preferință, în fildeș.

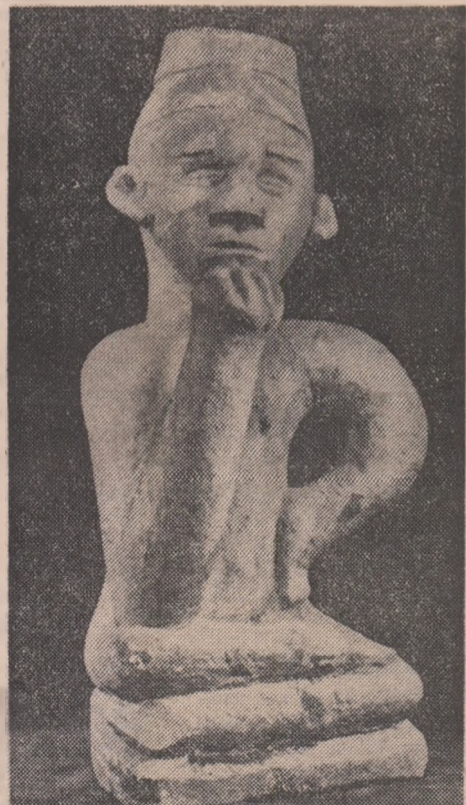
Sînt acestea doar cîteva, foarte puține date asupra splendeidului artei înflorite în Zair. Ilustrînd ceea ce președintele Mobutu numea „mesajul de înțelepciune, frumusețe și emoție artistică pe care artiștii anonimi ai trecutului zairez îl propun înțelegerii și sensibilității noastre”.

Artă Luba – scaun de lemn (stînga) și artă Ngbaka – mască

Cristian Unteanu

Artă Kongo – „Gînditorul”

LIRICĂ

ZAIREZĂ

Yamina Mandala

Privește
păsărea...

Privește pasărea
ce zboară
în înalt
spre-ndepărtate orizonturi.

Mergi pe malul riului
și vei găsi
un pescar
lopătînd solitar pe-ntinsele ape.
Răsună în sat tam-tamul
Fetele se adună
în jurul focului
dansînd agbaya, dansul străbun.

Poemul meu e-un cîntec abia șoptit,
ecou fără de sprijin
pe care nici cîntecul vrăcilor
nu-l pot reduce la tăcere.

Philippe Masegabo

Antonio
și Cleopatra

.....
„Să murim,
alături de tine, aicea, pot muri.

Putem muri de-acuma, nu-i așa?
Acum.
acum, acum!” stăruia femeia.
Dar numai el murea atunci,
numai bărbatul.

Mult mai tîrziu
ii va călca pe urme Cleopatra...
Mult mai tîrziu.

In românește de
NICOLAE NICOARA

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU